

tv-15 naš TOVARIŠ

Št. 40

20. oktobra 1988

Leto XXVI

Cena izvoda 700 din

Glasilu borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Seja, ki smo ji
pozorno sledili

Sedemnajsta seja CK ZKJ

Zmaga razuma nad grožnjo izrednih razmer?

Težko pričakovana sedemnajsta seja CK ZKJ – njen prvi dan je potekel v ponedeljek, 17. oktobra – je v svojem temeljnem delu, ki so ga označevali imeniten, skoraj dve uri trajajoč uvodni referat dr. Stipeta Šuvarja in diskusijski prispevki tako markantnih komunistov, kot so Milan Kučan, Branko Mikulić, Veljko Kadijević, Slobodan Milošević in drugi – pomenil jasno razvidno opredelitev ZKJ, da je mogoče reševati našo vsesplošno krizo samo po poti ustavnega reda in z ustvarjalnim delom sistemskih institucij ter kajpada vseh delovnih ljudi. Tisti klic po razumu, ki je zanj že pred to zares pomembno sejo apelirala jugoslovanska mladinska organizacija, je prejel odločno podporo. Če smo za naslovom tega sporočila vendarle postavili vprašaj, nas je k temu nagnila okoliščina, da smo morali pričujoči zapis oddati v tiskarstvo pred nadaljevanjem seje, previdnost pa zahteva, da tako naše kot skupne želje vendarle ne bi kakorkoli prišle v razkorak z jutrišnjo življenjsko stvarnostjo.

Jugoslovanski komunisti izpričujejo odločnost in treznost

Kakor v doslejšnjih prelomnih obdobjih novejših zgodovine – spominjamo se zlasti 1941. in 1948. leta – naši komunisti tudi v sedanjem zahtevnem (ali že kar usodnem) trenutku ravna jo trezno ter nedvomno po volji in hotenjih jugoslovanskih narodov, narodnosti, delavskega razreda in vseh delovnih ljudi.

To spoznanje nas navdaja z olajšanjem. Ko prebiramo bistvene dele Šuvarjevega govora, nam je bila posebno všeč naslednja maksima: »Obnoviti socializem pomeni sleči mu ozko obleko. To pomeni pustiti ljudem, da v njem svobodno diha jo in da neovirano ustvarjajo z vsem svojim znanjem in voljo, da se počutijo svobodni državljani države, v kateri živijo, da so povezani z vsemi naprednimi gibanji in silami v svetu, ne glede na sisteme in meje. To je danes in tukaj pogoj za obstoj odprte, ustvarjalne in na napreden način nemirne socialistične družbe.«

Predsednik CK ZKJ si je pridobil odobravanje in očitno podporo z graditeljsko, še bolj pa morda s polemično platjo svojega izvajanja. Zavzel se je za vsestranski razvoj socialistične demokracije, za utrditev vsejugoslovanske enotnosti in enakopravnosti

ter hkrati za dejavno različnost nacionalnih in razrednih osebnosti, za znane in plebiscitarno sprejete tri reforme, za razrešitev kosovskega voza po poti zaupanja in medsebojne iskrenosti kosovskih prebivalcev, za dokončen sestop ZKJ z oblasti, za razvoj Jugoslavije v napredno, moderno, ustvarjalno, v svet obrnjeno državno skupnost. Polemično pa je nastopil zoper birokratske igre na kadrovskem polju in v drugih razvojnih področjih, enako odločno zoper centralističnouнитарistične težnje kot zoper nacionalistični šovinizem in separatizem. Brez pardona je obsodil poskuse, da bi si jugoslovanske množice pod taktirko prikritih režiserjev krojile usodo zgolj z anarhičnimi in neučinkovitimi mitingi, nastopajoč mimo legalnih in legitimnih sistemskih institucij ter postavljajoč na kocko vse utrjene vrednote, vključno obstoj države. Razčlenil je številne napake in nedoslednosti, ki so jih zagrešili dosedanji subjektivni nosilci naše državne politike in gospodarstva, ko so ravnali po svojih etatističnih in birokratskih oblastnih interesih, ukrepa joč mimo množic in njihovih ustvarjalnih pobud. Navzlic temu, da je bilo Šuvarjevo izvajanje predvsem dolgoročno programsko, je izoblikoval tudi vrsto povsem pragmatičnih usmeritev, na primer, kako v sedanji težki situaciji (ko se nam bo treba še dolgo marsičemu odpovedati), oblikovati ustrezne socialne ukrepe, voditi politiko osebnih dohodkov in podobno.

Skratka, predsednik je dal več kot zadostno osnovo za oblikovanje trdnih stališč svoje organizacije.

Začetni del razprave: izredno stanje nam ni potrebno

Komunisti so se opredelili za ustavne rešitve po trdnih, četudi moderniziranih avnojskih načelih, ki jim je pač tuja sleherni grožnja ne le z vojaškimi ali policijskimi posegi, temveč tudi težnja po izrednih volitvah in kongresih, pa po uveljavljanju gesla, naj bi imeli, kakor je poudaril Milan Kučan, »eno državo, eno zastavo, eno ustavo, en jezik...« Žal je v takšno naklepanje, ko se ustavni sistem odrinja od odločanja, vmešan del partije s svojimi vodstvi. V tem je videti zelo hud napad na Titovo delo in dediščino. Predsednik CK ZK Slovenije je s tem v zvezi seznanil avditorij s stališči slovenskih komunistov, ki so bila dobro

preverjena v nacionalni skupščini. Ta stališča so zlasti poudarjena v ustavni razpravi, nedvomno pa jih bo potrdil tudi referendum, če bo le-ta potreben.

Branko Mikulić je govoril o razsežjih sedanje politične in ekonomske krize tako z vidika, da zdaj v Jugoslaviji »nacionalni interesi nadvladujejo razredne«, kakor z vidika, da »o delitvi dohodka odločajo etatistični centri politične moči, posledice pa nosi delavski razred«. Izgube se socializirajo tudi na ravni federacije. Krizo lahko premagamo s kolektivno strokovno in politično pametjo, torej tudi s tem, da se postavimo po robu nenačelnim obtožbam zgolj zveznih organov.

Veljko Kadijević je odločno nastopil zoper dve skrajno zgrešeni tezi, ki se pojavljata v javnosti v zvezi z vlogo JLA v sedanjem trenutku. Po prvi naj bi armada prevzela oblast s pučem, po drugi pa da bi bilo treba poveljujoče kadre izključiti iz političnega življenja in jih zapreti za zidove vojašnic. Armada dobro razločuje rušilne napade nase od konstruktivnih kritik, ki se jih ne izogiba. Med rušilne napade prišteva zlasti tiste, ki bi želeli doseči, da bi se vojaški kadri opredeljevali po republiških in pokrajinskih interesih, ne pa po enotnem jugoslovanskem značaju in interesu. JLA vidi bistvo enotnosti Jugoslavije v avnojskih načelih, v enakopravnosti narodov in na-

rodnosti. Jugoslavija lahko obstane samo kot prava federacija, ali pa je ne bo.

Politika Srbije ne ogroža drugih narodov in republik ter avtonomnosti obeh pokrajin, je zatrdil v svoji razpravi predsednik CK ZK Srbije Slobodan Milošević. Sicer pa je po pričakovanju zelo ostro opozoril na »iztrebljanje« Srbov in Črnogorcev na Kosovu, hkrati pa na obupno siromašenje delovnih ljudi v teh delih države. Za tak položaj da so krive birokratske vodstvene sestave, ki po vsej sili branijo svoje družbene pozicije in privilegije, pa tisti, ki bogatijo brez dela in na račun delavskih žuljev. Na mitingih množice protestirajo proti vsem tem zlorabam – in seveda proti genocidnemu terorju na Kosovu – zato teh zborovanj ne bi smel nihče obsojati. Mitingi ne zahtevajo sprememb sistema, upravičeno pa hočejo odstraniti iz vodstev nepošteno in nesposobne kadre.

Če se dan res pozna po jutru, potem smemo verjeti, da bo potek 17. seje CK ZKJ tudi v nadaljevanju tako ploden in principialen, kakršen je bil začetek.

Ker bodo bralci prejeli naše glasilu že po koncu 17. seje, se nadajamo njihove ugotovitve, da naša uvodna opažanja niso bila preoptimistična. Končno poročilo in komentar bomo seveda prinesli v prihodnji številki.

Z. K.

Slovenci nočejo tretje Jugoslavije

CK ZK Slovenije se je na svoji 22. seji, dne 12. oktobra, odločno zavzel za postulate 13. kongresa in prve konference ZKJ, enako odločno in enotno pa se postavil po robu sedanjim tokovom brezumja, ki ogrožajo tri začetne reforme jugoslovanske družbe. To je bilo jasno razvidno iz uvodnih in sklepnih besed predsednika CK ZKS Milana Kučana, iz govora člana zvezne ustavne komisije Cirila Ribičića, iz traktata Tine Tomlje o problematiki Kosova, iz odstopne obrazložitve Franca Šetince, iz tridesetih razpravnih prispevkov in seveda iz sprejetih sklepov.

Naši bralci so se z vsemi

temi obsežnimi materiali sproti seznanjali iz slovenskih dnevnikov. Uredništvo TV-15 Naš tovariš pa si šteje v neodložljivo dolžnost, da v bistvenih črtah obnovi vsaj besedo predsednika CK ZK Slovenije Milana Kučana. V teh njegovih izvajanjih namreč vidimo magistralno sporočilo Slovincem v času, ko se nedvomno zgodovinsko odloča njihova narodna, razredno-socialna in človeška usoda.

Nevzdržen premik družbene pozornosti

Namesto da bi se država energično spopadla s krizo v vseh njenih dobro znanih političnih in gospodarskih

razsežjih – Milan Kučan je orisal te razmere skrajno realistično – se je zapletla v grozljive mednacionalne spore in obtoževanja (pač na ravni funkcinarskih sestav), ki jih med drugim podžigajo režirani množični mitingi, zborovanja, pohodi, hujskaške gonje. »Strategi« v ozadju spravljajo na trge stotisoče osiromašenih in nezadovoljnih ljudi, ki zmanipulirani verjamejo, da se takó dela politika in rešuje kriza. To seveda niso demokratične poti; tako, ob prikrivanju pravih ciljev naraščajočega razdora, je ljudska volja grobo potvorbena.

Nenačelno klicanje na odgovornost ne more biti

v skladu z zahtevami po pravni državi, po spoštovanju človeških pravic in po utrjevanju legitimnosti našega sistema. Prav je, da vsakdo odgovarja za svoje delo in tudi za svoje napake, vendar mora odgovarjati pred silo argumentov in pred zakonom, ne pa pred pogromaštvom, ki ubija sleherni človekovo dostojanstvo. Takega principialnega ravnanja, ki zdaj razsaja po Jugoslaviji in povzroča globoko krizo zaupanja, so v veliki meri deležni predstavniki SR Slovenije v zveznih organih, ali že kar vsa slovenska politika. Na pleča naše republike se naklada krivda, da zaradi lastnih intere-

sov zavira sprejetje ustavnih dopolnil ter s tem gospodarsko in politično reformo, pa da premalo tvorno sodeluje pri reševanju kosovske problematike.

Odklanjamo centralizem in unitarizem

Milan Kučan je prikazal, kako in zakaj so ti očitki neutemeljeni. Slovenski komunisti se čutijo dosledno odgovorni za avtentične interese svojega naroda in njegovega delavskega razreda, prav tako pa za interese drugih narodov in narodnosti Jugoslavije. Ali, kakor je nedavno rekel predsednik SZDL Jože Smole:

»V jugoslovansko federacijo se Slovenci nismo vključili zato, da bi si omejevali svobodo in enako-

pravnost, temveč zato, da bi si ju trajno zagotovili. Zato smo zelo občutljivi in se odločno postavljamo po robu vsaki unitaristični ali centralistični težnji, ki bi poskušala predrugati avnojsko pojmovanje Jugoslavije. Nikdar nam ni bilo vseeno, in nam tudi danes ni, kako se bo razvijala Jugoslavija, kako bodo urejani odnosi med njenimi narodi in narodnostmi. Ko torej poudarjamo našo vsestransko zavzetost za moderno jugoslovansko skupnost, imamo v mislih samo socialistično, federativno, samoupravno in neuvrščeno Jugoslavijo kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. Ni nobene dvoma, da bomo dosledno in zavzeto delovali v tej smeri.«

(se nadaljuje na 2. strani)

Slovinci nočejo tretje Jugoslavije

(nadaljevanje s 1. strani)

Komunisti morajo prevzeti ustvarjalno pobudo

Naši delovni ljudje so upravičeno nezadovoljni s svojim sedanjim socialnim, gospodarskim, nacionalnim in človeškim položajem. Vlada občutek ogroženosti, strahu. Iz tega položaja se lahko izvlečemo samo z delom in demokratičnim socialističnim samoupravljanjem. Slovenski ljudje zaupajo v to pot, po konferenci ZKJ se je zanj opredelila tudi večina delovnih ljudi po vsej Jugoslaviji. Začrtana politika treh reform je po konferenci uživala zaupanje. Mnogi so bile odločene, da ji bodo sledile, kljub nujnemu odpovedovanju.

Zakaj je zdaj prišlo do omahovanja? Zakaj se celo v Sloveniji demokratična reformska fronta ne krepi tako, kot bi se morala? Zakaj se je iniciativa utrudila? Kdo nam jo je vzel?

Nedvomno so nas zavrele težnje po izrednih razmerah in grožnje z njimi. Nedavni dogodki v Novem Sadu in Titogradu, je poudaril Kučan, nam pričajo, da so v Jugoslaviji sile, ki jim ustrezajo pritiski in grožnje z izrednimi razmerami. Sprožajo se govorice o pripravljanju vojaškega udara, o posegih vojske in policije. Rojevajo se zahteve po predčasni volitvah, po izrednih kongresih...

Vsiljevanje nedemokratičnih, neustavnih in nelegitimnih rešitev ne more prispevati k reformam. V takih razmerah vlada gluhost za argumente. Ko se vsiljuje ena volja namesto demokratičnega sožitja, ne more biti enakopravnost in enakovrednost interesov med posamezniki, narodi, samoupravnimi skupnostmi. Na široko se odpirajo vrata birokratski samovolji, človeške pravice ginevajo. Rušita se legalnost in legitimnost sistema. Ne odloča se več v delavskih svetih, delegatskih skupščinah in drugih, z ustavo določenih, ustanovah, pač pa se skuša odločati na ulici.

Kako nastopiti na 17. seji CK ZKJ

Temu brezvladju in brezumju se kaže do konca upreti! Brez takega doslednega upora bodo vsa naša reformna prizadevanja obsojena na neuspeh.

Predsedstvo CK ZKJ – je v nadaljevanju ugotovil Kučan – se je že samo odločno uprlo zaostritvam in grožnjam ter se zavzelo za legitimna sredstva, za uporabo ustave, za krepitev avtoritete legalnih institucij političnega sistema. Obsodilo je poskuse izrabljanja bede in nezadovoljstva državljanov. Tej usmeritvi dajejo slovenski kumunisti in vsi delovni ljudje polno podporo.

Podpora naj ne bi bila samo manifestativna. Ne zaščajajo besede ter ponavljajo ali popravljajo kongresnih in konferenčnih sklepov. Geslom morajo slediti ustvarjalna dejanja. Storititi je treba zaresne korake v reformo gospodarskega in političnega sistema in v prenovi ZK. Primer: dovolj je slabe prakse, da se delavcem ob stavkah obljublja tisto, česar ni mogoče izpolniti (od večjih plač do najrazličnejših delovnih pogojev). Komunisti ne morejo nastopati namesto državnih organov, se postavljati kot odločilni dejavniki v ustavni razpravi in podobno. Če naj spremenijo take doslejšnje metode, je nujno kadrovske obnoviti partijske sestave – delno ali v celoti.

Referendum – če bo koristen in potreben

V opisani doslednosti je treba odločno vztrajati, ne glede na napade in pritiske, ki jim je zdaj podvržena ZK Slovenije s svojimi vodstvi. Zavračamo očitke, je pribil Kučan, da smo bodisi načelno nepopustljivi, da rušimo enotnost ter naj bi bili zategadelj proti interesom delavskega razreda in krivi za krizo – bodisi da smo pripravljeni za nenačelne kompromise in zato »veleizdajalci« slovenskih narodnih in razrednih interesov.

mo izraz mišljenja vodilnih glav.

ZKJ se je našla v nezavidljivem položaju predvsem zaradi nepreseženih partijskih metod. Slovenskemu stremeljenju po demokratični prenovi ZK se očita, da vodi v strankarski politični pluralizem. Stvarnost pa je taka, da že obstajajo nekatere nacionalne partijske grupacije, ki v bistvu že pomenijo tak strankarski pluralizem, poln teženj po spopadih. Ali ni oblastna partijska praksa vzrok za to degradacijo zveze komunistov, ne pa obstoj nacionalnih organizacij, ki so z NOB in revolucijo omogočile sedanjo Jugoslavijo?

Zaupanje, da se je mogoče o vseh vprašanjih zediniti

Slovenska opredelitev za socialistično demokracijo in prenovi ZK je na 13. kongresu in Konferenci doživela podporo, kajti veliko ljudi po vsej državi se je zavedlo, da je naša skupna rešitev samo v demokratični enotnosti. Ta enotnost je bila sprejeta z olajšanjem – kot realna in obetavna perspektiva osebnega in skupnega življenja. Ljudje čutijo, da se je samo v taki demokratični skupnosti mogoče zediniti glede še tako težavnih in zapletenih vprašanj skupne eksistence.

Ker je tako, ne more biti kompromisov med moderno, demokratično zvezo komunistov in staro partijo

oblasti. Družbena legitimnost zveze komunistov stoji in pade z njenim odlepljanjem od države in oblasti.

O odnosih med srbskim in slovenskim narodom

V luči temeljnih premis in spoznanj, ki jih je nanizal in osvetlil predsednik CK ZK Slovenije, je posebej spregovoril tudi o »tradicionalno dobrih in zelo razvitih odnosih med srbskim in slovenskim narodom«, ki so se ob zadnjih dogajanjih po krivdi birokratskih centralistov na videz zameglili. V sedmih koncizno navedenih točkah je Kučan obdelal zlasti reakcije srbskega partijskega vodstva na sporočilo, ki ga je CK ZK Slovenije poslal v podporo centralnemu komiteju Črne gore. Odgovoril je na silovitost napadov s strani srbskega vodstva, na njegovo informacijsko pristranost, (ko v srbskih časnikih slovenska stališča sploh niso bila objavljena), na umetno lansirana enostranska mnenja o slovenski politiki in na razširjanje za lase privlečene teze, da so odnosi med srbskim in slovenskim narodom skaljeni. Obsodil je ravnanje, da se avtentična slovenska stališča zamolčujejo in prikrajajo, kar edino lahko povzroča zaostrovanja. Slovenski komunisti odločno zavračajo pogovore z vnaprej določenih pozicij, po katerih se skuša Slovencem naprtiti očitke separatizma.

pripravil Z. K.

V teh dneh so prispeli na sedeže slovenskega naroda oziroma njegovih družbenopolitičnih organizacij ter seveda tudi na naslov republiškega odbora zveze združenj borcev Slovenije številni izrazi podpore boju zoper grozeči unitarizem, ki skuša zavreči z revolucijo izbojevanje pridobitve naše svobodne in suverene narodne skupnosti. Objavljamo nekatera izmed njih.

Delovni ljudje, občani, borci in komunisti obsojajo pritiske na slovensko vodstvo in terjajo spoštovanje avnojskih načel

Predsedstvu SR Slovenije,
Predsedstvu CK ZK Slovenije,
Predsedstvu RK SZDL Slovenije
Predsedstvu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije,
Predsedstvu ZSM Slovenije,
Predsedstvu RS ZS Slovenije,
Svetu za varstvo človekovih pravic pri RK SZDL Slovenije

Poziv slovenski in jugoslovanski javnosti

Borci NOV in aktivisti OF občine Koper z veliko zaskrbljenostjo in prizadetostjo spremljamo sedanja dogajanja v Jugoslaviji. Se posebej smo zaskrbljeni, ker smo pričali rušenje najsvetlejših idealov, za katere smo se borili med narodnoosvobodilnim bojem in v vsem povojnem obdobju.

Kot v letu 1941 se pred nas ponovno postavlja vprašanje usode slovenskega naroda, pa tudi Jugoslavije. Zavedamo se resnosti sedanjega trenutka, zato ostro obsojamo vse oblike nacionalistične nestrpnosti, grožnje, pritiske in laži proti pripadnikom drugih narodov in narodnosti in legitimno izvoljenim vodstvom. Predvsem pa ostro zavračamo vse neutemeljene obtožbe zoper SR Slovenijo in njeno demokratično izvoljeno vodstvo. Ko branimo suverenost SR Slovenije, branimo temeljne pravice vseh ljudi, ki živijo v naši republiki – Slovencev, Italijanov, Madžarov, pa tudi drugih pripadnikov narodov in narodnosti, da sami odločajo o svoji usodi, da sami oblikujejo demokratične institucije, da sami – ne pod pritiskom in diktatom – volijo in odpokličejo svoje voditelje. Smo za avnojsko Jugo-

slavijo, za socialistično Jugoslavijo kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. Za tako Jugoslavijo in za svobodno Slovenijo smo šli tudi v boj in za tako Slovenijo in Jugoslavijo smo se opredelili na ustanovnem sestanku OF slovenskega naroda, legitimno vzpostavili na kočevskem zboru in potrdili na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu. Zato se odločno upiramo vsaki unitaristični ali centralistični težnji, ki ruši ali zanika avnojska načela, ki skuša izničiti s krvjo potrjene in izbojevalne suverene pravice slovenskega naroda, negirati federativni princip in razbiti Socialistično federativno Jugoslavijo kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti.

Obsojamo način razreševanja težkih problemov. Mar je mogoče z nacionalizmom in sovraštvom nabitimi pozivi odpravljati nakopičene gospodarske, socialne in mednarodne probleme v Jugoslaviji? Mislimo, da ne! Potrebni so nam razum in medsebojno spoštovanje ter upoštevanje različnosti.

Pozivamo vse napredne demokratične socialistične sile v Jugoslaviji, da se odlo-

no postavijo nasproti vsem, ki hočejo razbiti SFRJ kot skupnost enakopravnih in suverenih narodov in narodnosti. Pridružujemo se vsem, ki pozivajo na treznost in razsodnost, kajti le medsebojno spoštovanje, upoštevanje različnosti, dosledno izvajanje gospodarske in družbene preobrazbe ter trdo delo nas lahko popeljejo iz sedanje družbene krize.

Borci menimo, da v sedanjih napeti in kritični situaciji ni mogoče pod pritiskom in grožnjami spreminjati ustavo SFRJ. Zato predlagamo, da se sprejmejo le tista dopolnila, za katera je doseženo soglasje. Predla-

Odprto pismo

Na razširjeni seji odbora sekcije slovenskih španskih borcev pri RO ZZB NOV Slovenije smo v četrtek, 13. oktobra, sprejeli sklep, da v imenu dvajsetih še živih in petstotih padlih in umrlih španskih borcev iz vseh slovenskih pokrajin sporočimo naše želje in hotenja, ki smo jim sledili skozi vse svoje življenje.

Ob brezumju obrekovanj in pritiskov, ki je doseglo vrelische, dvigamo z vso prizadetostjo svoj glas k pozivu, ki nam ga je nakazala že mladina:

- za osebno in družbeno svobodo ter socialno pravičnost,
- za mir in prijateljstvo med vsemi ljudmi tega planeta,
- za spoštovanje osebnosti in resnične enakopravnosti med narodi brez sleherne izjeme, ob priznanju identitete vsakega posebej z vsemi atributi, ki temu pripadajo,

Slovenska politika je na pravi poti

Občinska konferenca SZDL Zalec ter druge družbenopolitične organizacije v Žalcu podpiramo dogovorjeno stališče, ki ga je zavzelo predsedstvo Republiške konference SZDL Slovenije na pobudo delovnih ljudi in občanov v SR Sloveniji, da z mitingi in drugimi podobnimi oblikami problemov v AP Kosovo ne bomo uspešno razrešili.

Sodimo namreč, da gospodarski položaj v Jugoslaviji onemogoča, da bi s takšnimi zbori nastalo situacijo reševali.

Delovni ljudje žalske občine sicer razumemo in podpiramo zahteve po učinkovitejšem reševanju problemov na Kosovu, vendar se na teh mitingih pojavljajo tudi sporočila, ki rahlajo vezi bratstva in enotnosti in so celo v nasprotju z načeli AVNOJ-a.

Občani žalske občine smo ogorčeni, ker nekatere strukture in politični funkcionarji na političnih mitingih v SR Srbiji – AP Vojvodine – AP Kosova nesramno klevetajo vodilne strukture SR Slovenije in njihovo politiko.

gamo tudi, da naj bi bila seja Skupščine SFRJ v Jajcu. S tem bi potrdili kontinuiteto avnojske Jugoslavije. Dokler pa velja sedanja Ustava SFRJ, jo moramo vsi dosledno spoštovati.

Podpiramo stališča in sklepe CK ZKS, Predsedstva in Skupščine SR Slovenije, RK SZDL Slovenije in RO ZZB NOV Slovenije v zagotavljanju modernega razvoja SR Slovenije in SFR Jugoslavije ter jih pozivamo, da vztrajajo pri našem skupnem boju za socializem po meri ljudi.

**Predsedstvo
ZZB NOV občine Koper
v razširjeni sestavi**

– za avnojsko Jugoslavijo, ki je bila ustoličena leta 1943 v takratni prestolnici nove Jugoslavije, v Jajcu,

– za uveljavitev treh reform, ki jih CK Slovenije ponuja proti boju za oblast.

Španski borci stojimo za naštetimi načeli, prepričani, da jih je mogoče uveljaviti, kajti z nami je večina občanov naše ožje, pa tudi širše domovine. Bodri nas dejstvo, da našeta načela, ki so, ali naj bi bila, načela naše bodoče federativne Jugoslavije, podpirajo in želijo uveljaviti tudi vsi naši imenovani forumi, ki naj vedo, da smo z njimi.

Naj bo to pismo popotnica članom delegacije CK ZK Slovenije, ki v ponedeljek, 17. oktobra, odhajajo na vročo sejo CK ZK Jugoslavije. Bodi pa tudi vzpodbuda našim delegatom, ki bodo kasneje sprejemali ustavne spremembe!

Slovenski španski borci

Bogdan Osolnik

Komu so v prid nepotrebne napetosti?

Razprava na zvezni konferenci SZDL o ustavnih amandmajih

Tovarišice in tovariši, govoril bom kratko in konkretno.

Najprej o tem, kdo, oziroma kaj zavira odnose v federaciji pri sprejemanju ustavnih amandmajev. To zanima vso javnost v Jugoslaviji, ki pozorno spremlja potek priprav na spremembo ustave SFRJ in od teh sprememb pričakuje veliko: ustvarile naj bi osnovo za korenito gospodarsko reformo, pa tudi za demokratizacijo političnega sistema, kar je oboje pogoj za izhod iz sedanje krize. Na žalost se, kakor na drugih področjih, tudi pri usklajevanju stališč in načina, kako se sprejemajo ustavne spremembe, dogaja, da se ustvarjajo nepotrebne napetosti. Po eni strani zaradi nerazumevanja in pomanjkanja komunikacije, po drugi strani pa tudi zato, ker se hoče na ta način izvajati pritisk na določena okolja, da bi se izsilila enotnost tam, kjer je ni – namesto, da bi se iskala po poti strpnega in umelejševanja polnega dialoga, (za kar se, kot vidim, tudi tukaj danes opredeljuje večina govornikov). Menim, da je prvo, kar bi morali danes vse jugoslovanski javnosti povedati, dejstvo, da je v dosedanjem delu v usklajevanju besedila amandmajev že bilo doseženo soglasje v nekaterih najbistvenejših vprašanjih:

Na področju družbenoekonomskega sistema

Usklajeni so vsi amandmaji, ki so podlaga za gospodarsko reformo. V že usklajenih besedilih so predvidene rešitve, ki bodo omogočile pluralizem lastnin, svobodnejše organiziranje združenega dela, zagotavljanje delovanja ekonomskih zakonitosti in delovanje enotnega jugoslovanskega trga, in še marsikaj, kar lahko utrdi in poveča učinkovitost našega gospodarskega sistema ter odločilno vpliva na položaj delovnega človeka na osvobodjanje njegovih hotenj in ustvarjalnih moči.

Na področju političnega sistema

Predvidene so pomembne spremembe, s katerimi naj bi ta sistem postal učinkovitejši, pa tudi bolj odprt in demokratičen, zlasti s spremembami načina volitev. Uvajajo se neposredne, tajne volitve v skupščini

ne družbenopolitičnih skupnosti na vseh ravneh, ki katerih pa bo možnost izbire med več kandidati. Ustvarjeni bodo torej ustavni pogoji za temeljite kadrovske spremembe v vseh okoljih in za uresničevanje zahtev delovnih ljudi, da zares sami izbirajo ljudi in vplivajo na sestavo organov oblasti in samoupravljanja. Strinjam se s tovarišem Dejanovičem, ki je dejal, da bi se že sedaj morali začeti ukvarjati z vprašanji, kako bomo uresničili te možnosti. Vprašati bi se na primer morali ali smo že dovolj pripravljeni na tako velike spremembe glede na to, da prav v volilni praksi nismo imeli ravno bogatih demokratičnih izkušenj. S tem, kar je že usklajeno in kar uživa podporo v vseh republikah in avtonomnih pokrajinah, so v bistvu že ustvarjene osnove za gospodarsko in politično reformo in le malo je še tistih amandmajev, ki še niso usklajeni in o katerih se še odvija razprava v institucijah, ki smo jih za to pooblastili. Vendar o vsem tem javnost še ni obveščena in mnogi mislijo, da je prav tisti del ustavnih sprememb, ki je najpomembnejši za njihovo življenje in delo, še sporen in da je vse odvisno od tistih nekaj amandmajev, ki še niso usklajeni. Do tega je prišlo verjetno zaradi tega, ker se razglša teza, da se morajo vse rešitve sprejeti »v paketu« in da morajo v ta paket priti tudi tiste rešitve, za katere še ni polnega soglasja. Če o enem vprašanju ne bo soglasja, bo očitno propadel cel paket. Tako je brez potrebe – pa tudi v nasprotju s sedanjo ustavo, ki je še vedno v veljavi – s konstruirana past, ki zdaj otežuje pripravo amandmajev in grozi z zapletom in nepredvidljivimi posledicami, če medtem ne bo doseženo soglasje o vseh zadevah, kar bi vsi želeli. Človek se ne more ubraniti vtisa, sa je to načelo »vse ali nič«, prišlo na dan zato, da bi se izvršilo pritisk na tiste, ki še imajo neke pomisleke o posameznih zadevah, češ, vi boste krivi za ustavno krizo, ker ste blokirali celoto ustavnih dopolnil – čeprav nihče ni imel tega namena. Menim, da je o teh stvareh treba spregovoriti realno in brez ustvarjanja očitkov, ki ne ustrezajo resnici. Tako se brez potrebe, pa tudi v nasprotju s sedanjo ustavo, ki je še vedno v veljavi vnašajo v ustavno razpravo določene metode pritiska. Poskuša se one-

mogočiti, da bi se o vseh vprašanjih, ki zadevajo položaj narodov in narodnosti v Jugoslaviji, razpravljalo mirno in brez etiketiranja tistih, ki mislijo, da neke rešitve ogrožajo sistem odnosov, ki smo ga vzpostavili z avnojskimi odločitvami. Naj takoj dodam še to, da v Sloveniji nismo proti paketu, če se v njega povežejo tisti amandmaji, ki so prej dobili vso podporo in ki so v celoti usklajeni. Nesprejemljivo je le to, da se v paket poskuša vstaviti tudi to, kar je še sporno in da se to izkorišča kot nekakšna grožnja, da bo nestrinjanje z enim amandmajem pomenilo odbijanje celotnega paketa oziroma blokiralo ustavne spremembe. Ta grožnja je namenjena predvsem slovenskim predstavnikom, ker o nekaterih vprašanjih izražajo pomisleke. Rekel sem, da taka oblika vsiljevanja enotnosti ni v skladu s 402. členom veljavne ustave, ki govori o tem, da je akt o spremembi ustave sprejet, ko se z besedilom, ki ga je sprejel Zvezni zbor Skupščine SFRJ strinjajo skupščine vseh republik. To pomeni, da je predmet razprave v republiških skupščinah besedilo, to pa pomeni, celota besed, stavkov in paragrafov, ne pa paket kot neka abstraktna celota. Uskladitev besedila pa pomeni, da se pomenimo o vsem, dokler niso usklajeni vsi izrazi in celo pike in vejice.

Resnično spoštovanje pravic vseh narodov in narodnosti

Na pomen postopkov v pripravi ustavnih sprememb sem želel opozoriti ne zato, ker bi se hotel spuščati v nekakšno pravniško intelektualno telovadbo okrog tolmačenja členov, ki urejajo to gradivo v ustavi, ampak zato, ker menim, da se mora v načinu opravljanja tako odgovornega dela, kot so ustavne spremembe, pokazati resnično spoštovanje pravic vseh narodov in narodnosti, ki živijo v Jugoslaviji in njihovega dostojanstva, ne da bi se jim karkoli poskušalo vsiliti proti njihovi volji.

Dovolite mi, da vam o pomenu vzdušja pri razpravi o ustavnih spremembah navedem primer iz lastne izkušnje. Bil sem delegat v zveznem zboru, ko smo sprejemali zadnje amandmaje. Bil sem med tistimi, ki so bili proti tako strogo in absolutno pojmovanem enoletnem mandatu. Nekateri so tiste, ki smo tako gledali na stvar, poskušali preglasiti z etiketiranjem, rekli so celo, da so to antititovske pozicije. Morda vam bo zvenelo kot anekdota, če vam še povem, da sem se nekaj let kasneje pogovarjal o tem s tovarišem iz neke druge republike, ki se je prav takrat začel zavzemati proti enoletnemu mandatu. Rekel sem mu: »Mi v Sloveniji smo bili zato, pa ste nas spreglasili.« On pa mi je odgovoril: »Vseeno ste krivi Slo-

venci, ker niste bili dovolj vztrajni, da bi nas prepričali«. Čeprav je to anekdota, se v njej skriva misel, da je vedno kriv tisti, ki je v manjšini, čeprav ima vse argumente.

Še dve repliki

Iz diskusij sledi, da mi zastopamo stališče, da je republiški zakon pomembnejši od zveznega. Nekaj takega pri nas nikomur ne pada na misel. Popolnoma nam je jasno, da je treba zagotoviti izvajanje zveznih zakonov v vsej Jugoslaviji. Mi imamo zadržke ob sami definiciji amandmaja, ki je tudi pravno nevzdržna. Dovolite mi, da navedem besedilo, da bomo vedeli, za kaj gre.

Tukaj piše: »Če organ, ki odloča o posameznih zadevah, smatra da zakon drugi predpis ali splošni akt ali samoupravni splošni akt, ni v skladu z zveznim zakonom... je dolžan, da začne postopek pred Ustavnim sodiščem Jugoslavije. Do odločbe Ustavnega sodišča Jugoslavije se uporablja zvezni zakon«.

Torej – dovolj je, da nek organ smatra, da nekaj ni v skladu z zveznim zakonom, pa se do odločbe Ustavnega sodišča Jugoslavije ukine veljava republiškega zakona. Nič pa ni rečeno o tem, ali je to treba objaviti, kdo bo nosil posledice, če je bil postopek začel neupravičeno in podobno. Naše stališče je, da ima samo Ustavno sodišče Jugoslavije pravico, da ugotovi neskladje in ukine sporno določbo republiškega zakona. Vemo, da se postopek pred Ustavnim sodiščem lahko tudi zavleče. Zato smo predložili kompromis in predlagali določilo, da v takih primerih, ko je treba preprečiti nastajanje večje škode, ustavno sodišče lahko takoj po začetku postopka sprejme sklep, ki bo začasno suspendiral sporno republiško določilo. Mi prav nič ne zmanjšujemo pomena zvezne zakonodaje, vendar zahtevamo, da tudi v primeru ugotavljanja neskladja republiškega zakona z zveznim pride do take pravne rešitve, ki ne bo dovoljevala nejasnosti in celo nezakonitosti. Poglejte, prav na tem primeru se vidi, kako se zaradi nepravilne interpretacije brez potrebe ustvarja napetost.

Želim odgovoriti tudi tovarišu Daljeviču. V Sloveniji nikdar ni bilo nejasnosti glede tega, da je treba zagotoviti stabilnost in dolgoročnost sredstev za jugoslovansko ljudsko armado. Razlike pa so v tem, s kakšnimi mehanizmi se to zagotavlja: ali v okviru splošno sprejete skupščinskega mehanizma ali izven njega. Tovariš Daljevič je na koncu sam dejal, da je treba poskušati, da bi se tudi glede tega našla rešitev. Prepričan sem, da za to tudi v Sloveniji obstaja potrebno razumevanje.

Menimo, da je slovenska politika na pravi poti, da z demokratskimi silami, ki so pogoj za dobro delo, uspešno zastopa naša hotenja in opravičuje zaupanje, zato jo v njihovem prizadevanju v celoti podpiramo.

Prepričani smo, da bomo tudi pri sprejemanju ustavnih amandmajev dosledno uresničili predlagana sprejeta stališča, ki smo jih oblikovali tudi delovni ljudje – občani žalske občine.

Vsem, ki v teh težkih dneh tako strpno in ustvarjalno zastopate interese slovenskega naroda, se najtopleje zahvaljujemo.

Občinska konferenca SZDL Žalec

V podporo slovenskemu vodstvu

Delavci in občani občine Ptuj z zaskrbljenostjo spremljamo razvoj dogodkov v SFRJ, ki kažejo, da v naši delavski, samoupravni Jugoslaviji danes vlada nerazumevanje, prevladuje vse tisto, kar nas razdružuje, loči in pogloblja nerazumevanje. Vlada nacionalna nestrpnost, krha se najsvetlejša, kar smo v Titovi Jugoslaviji dosegli – bratstvo in enotnost.

Zakaj tako?

Najverjetneje zaradi napak, ki smo jih v preteklosti storili, ko smo načrtovali samoupravljanje in odločanje delavcev, pa tega nismo speljali. Torej smo krivi za napake in bi jih morali popraviti že včeraj, pa še čas, da jih odpravimo danes.

Te napake pa izrabljajo posamezniki za manipulacije z delavskim razredom, za razdor med delavci v SFRJ, med narodi in narodnostmi.

Odločno zavračamo politiko ceste, smo za enotno, trdno, neuvrščeno Titovo delavsko državo svobodnih in neodvisnih narodov in narodnosti.

Zavzemamo se za vse tisto, kar nas druži. To dokazujemo tudi v bratskem sodelovanju tukajšnjih občin: Čakovec, Ivanec, Klanjec, Koprivnica, Krapina, Lendava, Maribor-Tezno, Ormož, Pregrada, Ptuj, Slovenska Bistrica, Smarje pri Jelšah in Varaždin ter sodelovanje s pobrateno občino Arandjelovac. Odločno pa zavračamo vse poskuse po razbitju samoupravne avnojske Jugoslavije. Za tako Jugoslavijo smo se vedno borili in se bomo tudi v prihodnje. Ob tem boju pa odločno podpiramo politiko izvoljenih organov SR Slovenije in družbenopolitičnih organizacij slovenskega naroda ter opredelitev Konference Zveze komunistov Slovenije za Socializem po meri človeka.

Predsedstvo občinskega sveta ZSS Ptuj

Borci 1. in 2. tankovske brigade NOV Jugoslavije, ki živimo v SR Sloveniji, smo se zbrali v Ljubljani 8. oktobra in vam soglasno sklenili poslati naslednje sporočilo:

V časih težkih preizkušenj za slovenski narod in druge jugoslovanske narode in narodnosti, ko nekateri segajo po nasilju, da bi zatrli proces demokratizacije ali z nasiljem in

manipulacijami odstavljajo legalno izvoljene organe ljudske oblasti, Zveze komunistov in Socialistične zveze, izražamo popolno podporo treznim, strpnim in odločnim stališčem slovenskega političnega vodstva. Obsojamo sejanje sovraštva in nestrpnosti med jugoslovanske narode in narodnosti, politično zlorabljanje stiske delovnih ljudi in blatenje človekovega dostojanstva. Preveč težkih vprašanj je odprtih v naši družbi, da bi jih lahko prepustili reševanju ulice, demagogov in prenapetežev. Edini možen izhod iz krize so odločno nadaljevanje procesa demokratizacije, spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, uvajanje tržnega gospodarstva in prenove Zveze komunistov, ki naj opusti oblastvene pozicije in se preneha vmešavati v gospodarstvo. Samo takšno usmeritev podpiramo.

Predsednik skupnosti borcev 1. in 2. tankovske brigade NOVJ v SR Sloveniji Nace Golob

Na seji predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Trbovlje 13. oktobra so borci izrazili veliko zaskrbljenost ob zaostrenih političnih in gospodarskih razmerah v Jugoslaviji, ki vse močneje ogrožajo varnost in delo vseh njenih občanov. Zaskrbljujejo zlasti poizkusi določenih skupin, da bi v naše življenje in delo namesto demokratičnih oblik razvoja vnašali metode sile in pritiska in tako razrušili temelje demokratične federativne ureditve. Trboveljski borci odločno podpiramo slovensko politično vodstvo v njegovih prizadevanjih, da se uresničujejo demokratično sprejeti predlogi in sklepi kongresa ZKS konference ZKS SZDL in ZZB NOV ter skupščine SRS pri uresničevanju reformnih ciljev, pa tudi v zahtevi, da se iz predvidenih ustavnih dopolnil odstranijo tisti predlogi, ki predstavljajo resen odmik od federativne ureditve naše državne skupnosti, sprejete na drugem zasedanju Avnoja leta 1943.

Občinski odbor ZZB NOV Trbovlje

Predsedstvo krajevne organizacije Zveze borcev izraža podporo vodstvu SRS v njegovem prizadevanju za ohranitev pravic slehernega naroda v okviru avnojske Jugoslavije.

Obsojamo vsakršno početje, ki ustvarja napetost med narodi in narodnostmi v Jugoslaviji! Povejmo tistim, ki podpirajo nestrpnost, naj raje svoje sile, moči, modrost

in razum usmerijo v reševanje moralne, politične in gospodarske krize!

Predsedstvo KO ZB Korte Dvori nad Izolo

Brigadirji – veterani iz Slovenskega primorja smo zaskrbljeni zaradi dogajanja v naši državi. Zato dajemo našemu slovenskemu vodstvu vso podporo in ga zavezujemo, da pri naših vseslovenskih opredelitvah vztraja, kot je naš slovenski narod vztrajal skozi stoletja: hrast se strese, hrib se zgane, slovenski narod pa ostane.

Brigadirji veterani Slovenskega primorja in Istre, organizirani pri OK ZSMS Koper

Osnovna organizacije ZK Hrpelje-Kozina in Odbor Združenja borcev NOV sta na svojih sestankih 12. in 13. oktobra 1988 razpravljala o družbenopolitičnih razmerah v naši državi.

Enotno smo ugotovili, da napadi, ki prihajajo na naše slovensko vodstvo, niso samo napadi na ta vodstva, ampak napadi na slovenski narod. Odkrito moramo povedati, da ne gre za stališča slovenskega vodstva, ampak stališča slovenskega naroda. Zato ne samo, da podpiramo slovenska vodstva, ampak tudi zahtevamo, da dosledno vztrajajo na demokratično sprejetih stališčih Titove in avnojske Jugoslavije.

OO ZK Hrpelje-Kozina in Odbor ZB NOV Hrpelje-Kozina

Politkomisar Sime zbira in komentira

Popotnica slovenskim delegatom

Zbor odposlancev slovenskega naroda prve dni oktobra 1943 v Kočevju je bil v slovenski nardni zgodovini prvi demokratično izvoljeni zbor ljudskih predstavnikov. Pri nobenem drugem narodu zaslužene Evrope se ni zbralo tako veliko število na splošnih in neposrednih volitvah demokratično izvoljenih predstavnikov, kolikor so pač omogočale vojne razmere.

V Kočevju je po svojih odposlancih prvič v svoji zgodovini spregovoril slovenski narod sam. Poprej so o njegovi usodi cela stoletja odločali drugi. Osvobodilna fronta je te razmere temeljito spremenila in začela uresničevati zgodovinske Cankarjeve besede: »Narod si bo pisal sodbo sam.« Te besede so bile tudi geslo zbora odposlancev.

Pri nobenem drugem zaslužnem evropskem narodu v drugi svetovni vojni niso sklepi vodstva odporne oziroma osvobodilnega gibanja dobili tako široke, množične potrditve kakor pri slovenskem na zboru odposlancev v Kočevju.

Zbor odposlancev slovenskega naroda je kot široko ljudsko predstavništvo na tem enkratnem zasedanju izvolil plenum Osvobodilne fronte oziroma Slovenski narodnoosvobodilni odbor kot vrhovni organ ljudske oblasti na Slovenskem. Ta se je nato na svojem prvem zasedanju v Črnomlju preimenoval v Slovenski narodnoosvobodilni svet in izoblikoval v prvi slovenski ljudski parlament. Prvič v svoji zgodovini in kljub vojni vihri si je slovenski narod na demokratičen način izvolil svoje politično vodstvo in demokratično predstavništvo. S tem je določil temelje svoji državnosti in »končno javno stopil v krog suverennih narodov«, ki sami odločajo o svoji usodi.

Kočevski zbor, ki je položil temelje slovenski državnosti, se je soglasno in z velikim navdušenjem izrekel za novo, demokratično, na narodni enakopravnosti zgrajeno Jugoslavijo. S tem je programsko načelo Osvobodilne fronte o zedinjeni Sloveniji v svobodni in demokratični Jugoslaviji, temelječi na narodni enakopravnosti in pravici vsakega naroda do samoodločbe, dobilo najširše potrdilo. Slovenski narod je prek zbora odposlancev in od njih izvoljenih delegatov za AVNOJ poudaril svojo voljo, da svojo narodno usodo še nadalje povezuje z drugimi jugoslovanskimi narodi.

Zakaj vse to navajam? Zato, da ne bi slovenski delegati v skupščini SFRJ nikoli pozabili, kakšno Slovenijo in v kakšni Jugoslaviji smo si slovenski partizani izbojevali v NOB! To morajo slovenski delegati imeti stalno pred očmi, ko bodo v zvezni skupščini odločali o predlogu ustavnih sprememb.

SR Slovenija mora ostati suverena država v avnojski federativni Titovi Jugoslaviji enakopravnih narodov in narodnosti! Kakršenkoli namomestek, ki bi bil le količnik podoben predvojni Dravski banovini kraljevine srbskih Karadjordjevičev, pa sploh ne pride v poštev!

Zavedam se, da slovenskim delegatom ne bo lahko, posebno še, ker bo v soboto, 22. oktobra, v Beogradu največji miting doslej, ki ga že kar zlovesče napovedujejo. Brez dvoma bo šlo za politični pritisk, pod katerim zvezna skupščina pač ne bo mogla normalno delati.

Zato menim, da je predsedstvo SFRJ dolžno zagotoviti, da bodo delegati zvezne

skupščine lahko ustavne spremembe sprejemali v demokratičnem ozračju, ob upoštevanju različnih mnenj, predvsem pa brez vsakršnihkoli pritiskov ali celo izsiljevanj!

Stari partizani od slovenskih delegatov zahtevamo brezkompromisno odločnost, ker gre za življenjske interese slovenskega naroda in SR Slovenije, ki so zgodovinske pridobitve slovenske NOB!

Slovenskim delegatom naj v popotnico zapišem, da tudi nam, slovenskim partizanom ni bilo lahko, pa smo vzdržali, ker smo jasno vedeli, za kaj se borimo...

Goebbels se hahlja

Joseph Goebbels je bil kot Hitlerjev najožji sodelavec od 1933 do 1945 šef nacistične propagande, ki nikoli ni bila izbirčna pri sredstvih.

ševič pojasniti: odkod naenkrat toliko denarja za mitinge, ki veliko stanejo, ko pa je znano, da se srbsko gospodarstvo utaplja v dolgovih?

Pa še zanimiv podatek: izračunali so že, da je stavka v železarni Nikšić (Črna gora) v podporo Miloševiću stala železarno milijardo in štiristo milijonov dinarjev, to pa je tretjina mesečnega dohodka železarne.

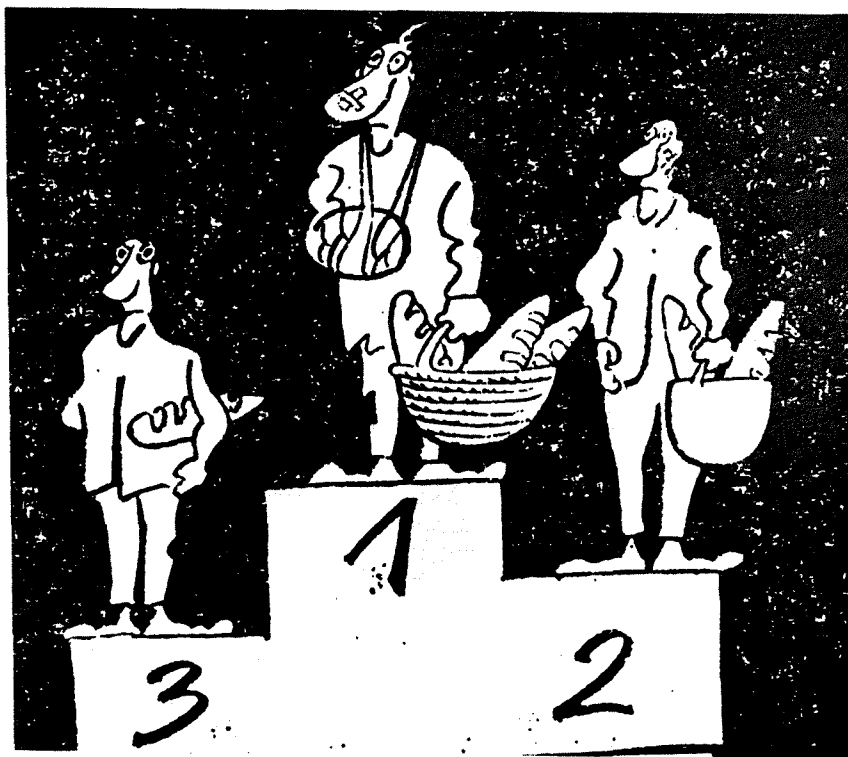
Istočasno pa v Sloveniji, ki edina v Jugoslaviji ustvarja neto akumulacijo, že resno razmišljajo o uvedbi delovnih sobot!

Tudi to je današnja Jugoslavija, v kateri se nekateri zelo gromoglasno zavzemajo za enakost – v revščini seveda...

V beograjskem tedniku »8 – Novosti« (izdaja ga Borba) z 29. septembra sem našel stavke »A šta posle mitinga«,

podsečali na neke vojvode iz prethodnog rata (četnike, prip. Sime) Glavna čelna parola je bila **Samo sloga Srbi na spasava**, a večina ostalih je mirisala na **»militantni hegemonizam«** njenih nosilaca.

I nije reč samo o hegemonizmu i nacionalizmu. U prvim redovima nikšićkog mitinga na jednom transparentu je pisalo: **»Ko su oni koji nam nude tržišnu privredu«**... i nekoliko drugih izrazito antireformskih parola. Ipak, valjda najteže u svemu je ono što se nudilo u parolama: **»Ubićemo Vlasija«, »Fadilja na kolac«, »Crna gora u boj kreće, bez pobeđe proći neće«, »Hoćemo oružje«**... Ostrašćene grupe sa ovakvim transparentima, bez ikakve dileme, nude najbrži put u teror, totalitarizam i staljinizam kako njegovu najgoru podvrstu.

Goebbels je na primer trdil, da je ljudstvo mnogo bolj primitivno, kot smo pripravljeni verjeti: »Bistvo propagande je zato brezpogojno v enostavnosti in ponavljanju. Le kdor lahko reducira probleme na najbolj enostavno formulo in ima pogum, da jih brez konca ponavlja v taki poenostavljeni obliki tudi kljub ugovorom intelektualcev, bo sčasoma dosegel uspehe v vplivanju na javno mnenje.

»A šta posle mitinga?«

Miloševićevi uspehi po eni strani vzbujajo občudovanje, s kakšno naglico in lahkoto so bili doseženi, po drugi strani pa vzbujajo strah (zlasti v Sloveniji), kaj se bo izcimilo iz vsega tega.

Po mojem mnenju bo Milošević slej ko prej kljub začetnim dobljenim bitkam na koncu vojno le izgubil, ker Srbijo vodi v 19. in ne v 21. stoletje, tega pa zgodovina ne oprošča!

Ce bi Milošević in njegov štab z enako vnmemo in zagriženostjo kot organizirajo mitinge, organizirali delo v srbskih tovarnah, bi Srbija že v nekaj letih dohitela Slovenijo, medtem ko sedaj vedno glasnejše trka na vrata nerazvitih, pri čemer je že dosegla nekaj občutnih olajšav.

Pa še nekaj bo moral Milo-

ki ga je napisal Slavko Čuruvija. Članek je pritegnil mojo pozornost zaradi ocen mitingov, ki se zelo močno razlikujejo od ocen beograjske Politike in njenih listov, za katero je znano, da je uradno glasilo Slobodana Miloševića.

Navajam nekaj zanimivih odlomkov iz omenjenega članka, pri čemer pripominjam, da so podčrtana mesta že v izvirniku.

»Jedan broj ljudi koji demonstira ovim našim istoričnim prostorima – pre svega oni koji se prse da nisu propustili **»ni jedan miting«** sa sobom nose i svu onu poznatu scenografiju i uglavnom iste parole, ali i mnogi od onih koji ih dočekuju na ulicama grada domaćina – pod promenama podrazumevaju i neke do kraja sporne stvari.

Mi koji smo izveštavali sa tih **spontanih mitinga«** mogli smo da se uverimo koliko dobro uigrane grupe prekaljenih demonstiranata, raspoređene na čelu kolona ili oko bine sa koje se govori, mogu davati ton, boju i dinamiku čitavom skupu. Tipičan primer su demonstracije u Pančevu, s kraja jula, ove godine. Tad se ogromna kolona ljudi valjala gradom na čelu s grupom mladića koji su svom kostimima, transparentima, uzvicima i nekim drugim stvarima, neodoljivo

In še: »Na žalost, nema kraja navodjenju primera nastupajućeg gušenja nacionalne i političke tolerancije bez koje se ne može živeti zajedno na ovom prostoru. A da li smo se zapitali šta ćemo učiniti kad prestanu mitinzi, kad prodju ustavne promene i kad se ponovo osvestimo nad činjenicom da su čak i **prozvani otišli, a da su ostali stagnacija, nezaposlenost, loša struktura privrede, niski lični dohoci«**...

Vsa čast Slavku Čuruviji za pošten članek. Na žalost pa je grenka ugotovitev, da je Čuruvija bela vrana med beograjskimi novinarji...

Druga obletnica

23. oktobra bo že dve leti, odkar s svojimi komentarji »matra« potrpeljive bralce in sebe

Vaš Sime

EPIGRAM

Vojna z mikrofoni

V hrupni vojski z mikrofoni, ko užo se bataljoni, ko divja in bévška truma, ko razsaja kot brez uma, manjka žal le – glas razuma!

Dušan Mevlja

Vojaško sodišče – kdaj, zakaj?

In nekaj o sodnikih in sodstvu nasploh

Ljubljanska televizija nam je pred kakim letom pokazala film Grešni kozli britanskega imperija. Sklicujem se nanj, ker ga je gotovo videlo mnogo Slovencev in verjetno tudi drugih Jugoslovancev.

Zgodba je iz začetka stoletja iz Južne Afrike. V bojih z Buri je bil ubit nemški protestanski pastor – na odprti planjavi v bližini položaja konjeniške vojaške enote.

Angležem je v vojni slaba predla. Bali so se, da bodo Nemci stopili v vojno na strani Burov. Pastorjeva smrt je bil incident, podoben sarajevskemu atentatu. Nemški kajzer je zagrozil z vojno napovedjo, postavil ultimato.

Lord Kitchener, zastopnik Britanske krone in vrhovni komandant armade v Južni Afriki, se je izvijal na vse načine, da bi preprečil nemški vstop v vojno.

Kot žrtvena jagnja so bili žrtvovani – s pomočjo sojenja pred vojaškim sodiščem – trije (ali štirje) menda oficirji podoficirji, vojaki. Bili so obtoženi, da so ustrelili nemškega pastora. Vsi so bili obsojeni na smrt. Vsi, razen najmlajšega, so bili ustreljeni. Najmlajšemu so smrt – menda še ni bil star osemnajst let – nadomestili z dosmrtno ječo. V ječi je napisal knjigo. Po njej je bil napravljen omenjeni film.

Vojaško sodišče je torej v tem primeru imelo popolnoma jasno nalogo: zadovoljiti (!) nemškega kajzerja, da ne napade angleške vojske v Južni Afriki. Jasno torej, da sodniki niso iskali resnice. Iskali so pretvezo – ker dokazov ni bilo! – da obsodijo obtožene vojake. »Moralno opravičilo« režiserjev tega »procesa« je bilo pač, da so s tem obvarovali veliko človeških življenj, ki bi bila izgubljena, če bi se angleška vojska morala boriti za burska (v resnici zulujška in kaferska) ozemlja še z Nemci. To, da bi sploh ne smeli napasti Burov, da je bila angleška vojna roparski pohod, jim pač ni prihajalo na misel. To je bilo izven njihovih moralnih obzorij.

Tudi tedaj je veljalo, da sodišča sodijo po zakonu in svoji vesti.

Toda neodvisnih sodnikov ni bilo ne tedaj, jih ni sedaj, jih ni nikjer in ne glede na to, ali so civilni ali vojaški. Sodniki niso nadljudje. So ljudje kot vsi drugi. Imajo ambicije, sposobnosti, skupne pomanjkljivosti in napake.

V omenjenem procesu pred vojaškim sodiščem na začetku tega stoletja v Južni Afriki je kot zagovornik nastopil po uradni dolžnosti nek major, po rodu iz Avstralije. Ker kot pravnik ni imel uspeha, se je javil v vojsko in prišel tako v Južno Afriko.

Ko je dobil dekret za zagovornika, se je uprl (V taki stvari se je celo imperialni oficir smel upirati ukazu.) Dokazal je, da za obrambo sploh ni usposobljen. V Avstraliji je bil bolj notar kot odvetnik. Ukvarjal se je z zemljiškoknjižnimi zadevami, sestavljenjem pogodb, dediščinami in podobnim. Še nikoli ni nikogar zagovarjal v kazenskem postopku. Vendar z ugovorom ni uspel.

Bil pa je pošten in, kot se je izkazalo, sposoben človek in dober zagovornik.

Natančno je preučil vsa dejstva, izlekel iz njih popolnoma logične zaključke. Dokazal je, da ni nobenega dokaza, da naj bi bili obtoženci storili očitani jim uboj. Ni pleonazem. Za oprostilno sodbo bi moralo zadostovati, da obstoja dvom o krivdi. Da torej kljub kakšnim indicem ni možno s popolno gotovostjo zaključiti, da so očitano jim dejanje storil prav ti storilci. Tu pa je bilo dokazano, da dokazov enostavno ni.

V spominu mi je ostal predvsem zato, ker je razčlenil, zakaj je potrebno biti vojak, da bi lahko sodil vojaku – zakaj in kdaj so torej potrebna vojaška sodišča. (Seveda to ni bil ne njegov namen – potreba pa).

Potrebo po vojaškem sodišču je utemeljil takole:

V neposrednem boju, ko letijo okoli glave svinčenke, ko sika smrt z vseh strani, ko okoli tebe letijo kosi razmrčvarjenih trupel – takrat je vse čisto drugače kot v navadnem življenju. Nič ni težjega in hušjega kot strašna resničnost, da utegneš še to sekundo, ta drobček sekunde, umreti tudi sam.

Med ljudmi so pogumni in reve, junaki in strahopetci. Toda ravnodušnih do smrti ni. Gre le za večjo ali manjšo sposobnost samoovladovanja. In zato bi smeli soditi o krivdi ali nekrivdi v boju, t. j. vojakom v boju, le ljudje, ki so sami doživljali, kaj se pravi biti v ognju.

Upravičenost je torej samo v tej posebni usposobljenosti, ki jo daje samo lastno in neposredno doživetje pekla smrti. Samo vojak, ki pozna tisto izjemnost dejanskih okoliščin in psihičnega doživljanja človeka v boju, lahko presodi utemeljenost ali neutemeljenost obtožbe.

V toliko so vojaška sodišča res vojaška in v toliko so upravičena v vojni, za kazniva dejanja, storjena v boju in s sodniki, ki so sami bili kdaj v boju.

★ ★ ★

Zato ni razlogov za takšno zakonsko ureditev vojaških sodišč, kakršna je naša. Tudi oficirju naj v miru sodi redno, t. j. civilno sodišče.

Ko so leta 1879 v Krakovu – tedaj v Avstroogrski – sodili poljskim socialistom, jim je sodilo civilno sodišče, čeprav so bili v preiskavi zaradi veleizdaje in presedeli leto dni v priporu. Bila je velikanska afera. Na koncu pa so bili obtoženi le za kaznivo dejanje zoper javni red in mir – in vsi oproščeni. Proces je potekal v poljskem jeziku. (Vir: Berühmte Verteidigungsreden 1860–1918, Dunaj 1921.)

Nasploh je po mojih spoznanjih (dvanajst let sem bila oficir, enajst let sodnik, trinajst let odvetnik) zgrešeno vsako cehovstvo v sodstvu. S cehovstvom mislim na sodišča združenega dela, gospodarska sodišča, sodišča skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter druga.

Ce gre za »specializacijo« sodnikov, da bi laže pridobili delovno rutino, je to še posebej argument proti. Kajti rutinstvo pri delu je koristno le pri enostavnih delih. Pri sojenju pa je potrebna virtuoznost ustvarjalnega miselnega dela. Zato tudi ne more biti kar vsak pravnik tudi sodnik!

Dušan Puh, dipl. pravnik

Dobrníč... Koper... Lig nad Kanalom...

V znamenju jubilejev in podpore političnemu vodstvu

V Dobrníču pri Trebnjem

Drevo, ki nima korenin, ne more iztezati vej

Vas Dobrníč v trebanjski občini te dni praznuje svoj krajevni praznik, ki pa bo tokrat izzvenel v znamenju 45-letnice 1. kongresa Slovenske protifašistične zveze žensk. Delegatke so obletnico proslavljale v nedeljo, 16. oktobra, in to prav v domu, kjer je bil leta 1943 prvi kongres. Te slovnosti so se poleg delegatke udeležile tudi gostje tovariše Vida Tomšič, Pepca Kardelj, Lidija Šentjura in Mara Rupena, burno ploskanje pa se je zaslilo ob prihodu Jožeta Smoleta, predsednika RK SZDL, ki je kljub pomanjkanju časa stopil med nekda-

nje delegatke. Slavnostna govornica je bila Marija Cigale, predsednica Sveta za vprašanja družbenoekonomskega in političnega položaja žensk pri RK SZDL.

»Zgodovinska dejstva so znana, mnoge jih kot očitvidke poznate bolje od mene, zato na kratko: v tej isti stavbi je 17. in 18. oktobra zasedal prvi kongres Slovenske protifašistične zveze. Udeležilo se ga je 180 delegat iz vse Slovenije. Ni bilo preprosto: po razpadu Italije se je sicer razmahnilo partizansko gibanje, osvobodilo velik del slovenskega ozemlja, vendar ga je bila večina oku-

pirana, prav v tem času pa se je pripravljala tudi velika nemška ofenziva...« – je med drugim zapisano v pozdravnih besedah Marije Cigale.

Poleg predstavnikov družbenopolitičnega življenja krajevne skupnosti, trebanjske občine in RK SZDL je zbranim delegatkam in gostom spregovorila tudi Mara Rupena, ki slavi sedemdeseti rojstni dan. Za prijetno razpoloženje so poskrbeli mladi iz tamkajšnje osnovne šole ter domačini, ki so se poleg dobrodošlice izkazali še z vsakršnimi dobrotami iz domačih loncev in peči.

S srečanja, ki bo mnogim ostal še dolgo v prijetnem spominu, so odposlali pismo družbenopolitičnim vodstvom naše republike. V njem izražajo svojo sodbo o razmerah, ki smo jim priče.

Jože Čurin

V Kopru

Srečali so se prekomorci

V počastitev 45-letnice ustanovitve 1., 2. in 3. prekomorske brigade, baze NOVJ v Barju in drugih prekomorskih enot NOV Jugoslavije je bila v soboto, 15. oktobra 1988, proslava, katere so se množično udeležili (več kot 800 borcev) nekdanji pripadniki omenjenih enot z območja SR Slovenije, Istre, Reke in bližnjega zamejstva. Nekateri tovariši so prišli tudi iz Beograda, Zagreba, Splita, Črne gore in od drugod. Partizanskega zborovanja se je udeležil tudi sekretar predsedstva CK ZK Jugoslavije tovariš Štefan Korošec, ki nas je počastil s slavnostnim govorom, poveljnik ljubljanskega armadnega območja general-podpolkovnik Svetozar Višnjić, podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Lado Pohar, predstavniki

ki skupščin in DPO občin Ilirska Bistrica, Koper in Nove Gorice ter Obale – občin, v katerih imajo omenjene enote svoje domovine, zastopniki domicilnih odborov skupnosti borcev in bork prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot, ki so bili navzoči z zastavami svojih enot, predstavniki domicilnih odborov skupnosti borcev partizanskih enot in aktivistov OF, ki imajo domovine v občini Koper, delegacija pokrajinskega odbora ANPI-VZPI iz Trsta, ki jo je vodil Arturo Calabria (ki je bil tudi slavnostni govornik v italijanski), delegacija enotnega odbora italijanskega odporiškega gibanja iz Grenobla (Francija), ki jo je vodil Clemente Vavassori (v 1. prekomorski brigadi je zaznamovan z imenom Klement Varosić), medvojni ko-

mandant bataljona in brigade NOVJ. V tej delegaciji je bilo še pet tovarišev partizanov iz Piemonta (Italija), predvojni člani ZKS, španski borci, narodni heroji in nosilci partizanske spomenice 1941 iz občine Koper in okolice in drugi.

V imenu borcev iz Istre je govoril tovariš Milan Maretić iz Pulja.

Sledil je kulturni program, ki so ga izvajali: Tržaški partizanski pevski zbor pod vodstvom Oskarja Kjudra, solistka Edit Kocjanova, recitatorja Stane Ratzresen in Giorgio Fortunat.

Zaradi zdravstvenih razlogov se proslave ni moglo udeležiti 41 tovarišic in tovarišev (nedanjih pripadnikov omenjenih enot), ki pa so poslali pisne čestitke in najboljše želje.

Iz Zveze združenj borcev NOV Beograda, mestni odbor – odbor sekcije borcev 1. proletarske brigade, so po-

Iz besed Marije Cigale

Naša družba je v hudi krizi. Ne bom govorila o gospodarskih težavah, o visokih cenah, o inflaciji. To poslušamo in žal tudi doživljamo vsak dan. Še huje od tega pa je najbrž ta strah, ta negotovost, to brezumje, ki sili na dan. Nekateri, živčni in že obupani od dolgotrajne krize, bi hoteli probleme presekat: s silo, s preglasovanjem, z linčanjem tistih, ki mislijo drugače, z izrednimi ukrepi. Zdi se, da nam je prav zato lahko spomin na čas, zaradi katerega smo se danes zbrali, koristen tudi kot zgled.

Danes doživljamo, da v naši večnacionalni državi naenkrat moti, da smo različni. Tiste, ki opozarjajo, da razlike niso motnja, ampak vrednota naše družbe, proglašajo za nezaželene, za moteče, za protisocialistične in proti jugoslovanske in bi jih najraje nasilno prilicili neki zamišljeni enotnosti in splošnosti. A to seveda ni ne izhod, ne rešitev. Trdno verjamem, da pot iz krize obstaja, da pa ta pot ne more biti drugačna, kot je pot sodelovanja in dogovarjanja različnih narodov, narodnosti, skupin in različno mislečih ljudi. To je lahko samo pot demokracije, razuma, strpnosti, upoštevanja drugih in drugačnih. Prepričana sem, da v Jugoslaviji ne sme prevladati volja, da bi rušili in obvladovali, ampak razum, da bi gradili in sodelovali.

Iz pisma udeleženk slavnostne seje v Dobrníču

...Nismo pozabile, kaj pomeni bratomorna vojna, ki ne prizanaša nikomur, niti otrokom v zibelkah ne. Nočemo, da bi taka usoda čakala tudi rodove naših vnukov, ki pravkar začenjajo izgovarjati prve besede, se čudijo lepotam tega sveta in se zaupljivo stisnejo v naša naročja. Naj izdamo to zaupanje, to najplemenitejšo odgovornost, ki je lahko kdaj naložena človeku?! Tem najmlajšim in vsej mladini hočemo prihraniti brezizhodno prihodnost in vsaj omiliti že narejeno škodo. Recimo »ne« pozivom k orožju in še enkrat »ne« sivemu birokratskemu soci-

nizmu, ki mu obrača hrbet že njegova matična domovina!

Ko se zavzemamo za tako odgovornost, izražamo v imenu medvojnih protifašistk, bork in aktivistk ter v imenu

vseh slovenskih žensk svojo popolno podporo in priznanje novemu programu in usmeritvi slovenskega vodstva.

V Dobrníču, 16. oktobra 1988

slali pismo, v katerem nas obveščajo, da so nekateri tovariši izrazili željo, da se udeležijo proslave v Kopru, toda da se zaradi zdravstvenih razlogov in naporne poti ni sili mogli odločiti. Menijo pa, da v tem stanju v naši državi in v družbi vsako srečanje

borcev iz različnih krajev naše domovine prispeva k izboljšanju položaja.

Na proslavi v Kopru je zastopnica odbora skupnosti bork ženske čete prekomorskih brigad tovarišica Živka Obid-Bokal, na podlagi sklepa domicilnega odbora ome-

njene enote na zastavo prekomorske udarne brigade pripela spominski trak, ki ga je Skupščina mesta Ljubljana podelila ženski četi. V tej brigadi se je sedem članic ženske čete prvikrat aktivno vključilo v boj za osvoboditev domovine. Albert Klun

Zveznemu odboru ZZB NOV Jugoslavije Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije

Pripadniki slavnih prekomorskih brigad in enot NOV Jugoslavije, zbrani na slavnostnem zborovanju v Kopru ob 45. obletnici ustanovitve, potrjujejo svojo odločno voljo nadaljevati Titovo pot v utrjevanju socialistične samoupravne graditve in politike neuvrščenosti. Privrženi so izvajanje takšne politike sta potrebna zlasti danes, ko smo v globoki krizi, ki so jo povzročili objektivni, zlasti pa subjektivni dejavniki.

Pripadniki prekomorskih brigad in enot, v katerih so bili predvsem Primorci in Istrani, izrekamo neomajno podporo avnojskim načelom, ki so in morajo ostati kažipot razvoja naše države kot federativne skupnosti republik in pokrajin, narodov in narodnosti. Izvajanje teh načel pomeni danes predvsem hitro in dosledno uresničevanje treh reform – gospodarske, politične in družbene.

Nekdanji borci prekomorskih brigad in enot pri tem podpiramo prizadevanja za tvorno razčiščevanje problemov in dilem, spoštuječ načelo različnosti v enotnosti. Partizanske prekomorske enote, katerih borci so bili pripadniki domala vseh narodov in številnih narodnosti Jugoslavije, so v svojem epopejskem boju za novo, svobodno in napredno državo, živo ponazarjale takšno politiko.

Današnje zborovanje naj bo pomemben prispevek k dejanskemu izhodu iz krize, ki preprečuje naš napredek in nam jemlje ugled v mednarodnem dogajanju.

Borci prekomorskih brigad in enot NOV Jugoslavije na zborovanju v Kopru

Na Ligu nad Kanalom

Njihova ljubezen daje navdih

Na Ligu nad Kanalom so se ob 45. obletnici ustanovitve svoje enote zbrali nekdanji vosovci, pripadniki Beneškega bataljona VOS. V teh krajih je namreč začela v oktobru 1943. pod vodstvom narodnega heroja Janeza Učakarja okrožna komisija varnostno-obveščevalne službe za Benečijo. Že pred kapitulacijo Italije pa so na predelu Matajurja, reke Nadže in Meje tri skupine borcev delovale kot karavle, skoraj v istem času pa tudi sabotažne skupine z naloga-mi varnostne službe v okrajih severne in srednje Primorske. Vzemiirjale so sovražne postojanje, odkrivalle njegove sodelavce, zbirale obveščevalne podatke in politično delovale med prebivalstvom. Prek akcij so se krepile in od konca 1943. leta se je beneška skupina že uveljavljala pod imenom Beneški bataljon Varnostno-obveščevalne službe OF – VOS.

Aprila 1944. leta so iz tega in bataljonov VOS za Tolminsko in Goriška brda ustanovili skupni Drugi bataljon VOS. Stel je sprva osemdeset, nato sto petdeset borcev in je s tremi četami pokrival območje Zahodno-primorskega okrožja. Redkokateri borec je bil starejši od dvajset let, vsak peti je žrtvoval življenje v bojih za svobodo. Pozimi 1944–45 se je z ostalimi primorskimi vosovskimi bataljoni združil v Drugo brigado VDV, vendar je še naprej deloval na istem območju.

VOS je bil tako uspešen, ker je rasel iz narodnoosvobodilnega gibanja, ker je črpal svojo moč iz ljudstva, se opiral na aktivnost OF in obveščevalno dejavnost vseh zavednih ljudi, zlasti mladine. Zaradi politične zrelosti, enotnosti in predanosti primorskega ljudstva je bilo tu malo primerov izdajstva in petokolonaštva. Beneški bataljon je razvijal bogato kul-

turno-prosvetno življenje ne le v svojih vrstah, ampak tudi med prebivalstvom.

V vseh četah so bili dobri pevski zbori, recitatorji in poročevalci v bataljoni ti časopis, ki je izhajal v nakladi do 200 izvodov. Največjo skrb pa so posvečali lepi slovenski besedi. Zbrali so okrog 350 knjig, jih prenašali na dolgih pohodih ter jih izposojali vaščanom.

V tedanji okupirani Evropi ne poznamo podobnega primera, da bi se borci proti nacifašizmu bojevali dobesedno s puško in knjigo v rokah.

Z udeležbo njihove dežele in njih samih v NOB so dosegli eno najbolj dragocenih in neuničljivih vrednot – prebuditve narodne zavesti, spoznanje o pripadnosti k slovenskemu narodu, čeprav zdaj na žalost živijo zunaj naših meja, v Italiji.

Od tod tudi moč, s katero se Beneški Slovenci ves čas po vojni krčevito in odločno potegujejo za priznanje njihove slovenske narodnosti kot za vse pravice, ki iz tega izhajajo po črki in duhu osimskih sporazumov, predvsem pravice do lastnih šol,

ki jim jih Italija krati že polnih sto dvajset let. Odločno podpiramo njihov trud in zapleten boj tudi v današnjih, za nas težkih razmerah. Skrajni čas je že, da dosežejo z vsemi drugimi Slovenci v Italiji celovito zakonsko zaščito. Hkrati jim gre kot živemu, sestavnemu delu

enotnega naroda naša prva skrb tudi za to, da izbojujejo drugi svoj usodni boj – boj za obstoj na lastni zemlji, saj bo sicer nenehno izseljevanje usodno izpraznilo njihove vasi.

Na Ligu – ob krajevnem prazniku in ob že tradici-

onalnem »prazniku kostonja«, ki se ga vsako leto v velikem številu udeležujejo Slovenci in Italijani z obeh strani meje, odkrili spominsko obeležje Beneškemu bataljonu VOS. Slavnostni govornik je bil Lado Pohar, podpredsednik RO ZZB NOV Slovenije.

Iz besed Lada Poharja

Iz krize pa bomo po našem mnenju izšli le po demokratični in samoupravni poti. Vse potrebne spremembe za učinkovitejšo gospodarjenje, upravljanje, vodenje, vključno kadrovske, naj potekajo ob spoštovanju ustavnosti in zakonitosti, pa tudi ljudskega dostojanstva in človekovih pravic. Merilo za postavljanje ljudi na javne funkcije naj bo delo in njegovi rezultati! Zamenjujejo pa naj jih tisti, ki so jih volili – in ne ulica.

Prav je, da se tudi mi danes, na tem zboru, pridružimo izjavam solidarnosti, katere naše vodstvo prejema iz tovarn, učilnic in ustanov vse Slovenije. Ne podpiramo pa jih kot vsemogočne liderje, temveč na ta način ponovno potrjujemo našo soglasnost s politiko, ki jo v našem imenu uresničujejo. To je naša čvrsta podpora politiki, ki sta jo začrtali prvi konferenci ZK Slovenije in ZK Jugoslavije. S tem hkrati vzpodbujamo proces potrjevanja vodilne idejno-politične vloge ZKJ, njene enotnosti in odgovornosti v boju za izhod iz družbenogospodarske krize.

Tako kot v raznih obdobjih življenja posameznika tudi v družbi občasno nastopijo krize in zastoji. Kakor že mnoge prejšnje bomo presegli tudi to, brez dvoma najhujšo, le, če bosta Zveza komunistov Jugoslavije in njen jutrišnji plenum CK KP nastopala enotno in preudarno ter modro. Ob tem imajo soglasje in podporo najširše socialistične fronte delavcev, samoupravljalcev in vseh dobronamernih občanov, ki nam je pri srcu, da se razmere v Jugoslaviji čimprej normalizirajo in izboljšajo. Kot našo popotnico pa jim sporočamo: izhod iz krize zagotovo obstaja in mora biti mogoč. Išcite ga mirno, vztrajno, trezno, strpno in preudarno, brez pritiskov in preglasovanja. Gradimo enotnost prek demokratičnega dialoga in sporazumevanja, ki ima korenine v NOB in revoluciji!

Nekaj več o peti razstavi orožja in opreme Defendory International

Rezultati bodo znani čez leto ali dve

Velika razstava orožja in opreme Defendory International, ki je bila pred dnevi v pirejskem pristanišču, ni postregla z revolucionarnimi novostmi na področju vojaške industrije. Vse bolj se uveljavljajo novi materiali, ki so večinoma precej lažji in bolj trpežni od prejšnjih. Za nas pa je bila letošnja razstava, ki je bila peta po vrsti, pomembna za to, ker smo na njej prvič razstavljali tudi Jugoslovani.

Naša podjetja niso nastopala posamično, pač pa so imela skupen razstaveni prostor. Predstavljala so se kot Federal Directorate of Supply and Procurement, ali po naše Zvezna direkcija za preskrbo. Na našem štandu, ki je bil okusno in pregledno pripravljen, je bilo predstavljeno vse, kar lahko trenutno ponudimo morebitnim kupcem. Po besedah vodje našega razstavnega prostora **Pavla Nedića** smo se za ta nastop pripravljali dobro leto in pol. Vse priprave pa so potekale v skladu s finančnimi možnostmi. Kljub temu, da naša industrija izdeluje orožje in opremo za vse tri veje oboroženih sil, pa sta na našem razstavnem prostoru

prevladovala orožje in oprema za kopensko vojsko.

»Zanimanje za naš štand je bilo izredno. Tega nismo pričakovali,« je dejal Pavle Nedić. »Vse na tej razstavi je bilo za nas novo, toda pokazalo se je, da konceptualno pri postavitvi štanda nismo naredili napake.«

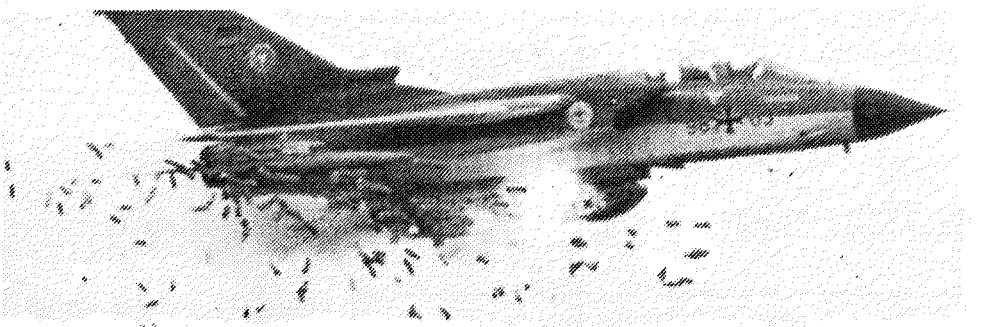
Ob tem se zastavi vprašanje, koliko je bilo obiskovalcev, ki so se zanimali za naše proizvode, koliko pogodb smo podpisali. »Tako na začetku je treba povedati, da tovrstne razstave niso klasične. Na njih razstavljali pokazemo, kaj lahko naredimo, kupci pa imajo svoje želje. Zato so potrebni dodatni sti-

ki med prodajalcem in kupcem. Rezultati te razstave bodo znani šele čez tri ali celo štiri leta,« poudarja Pavle Nedić.

Tudi organizatorji razstave so potrdili besede našega predstavnika, saj med njim potekom niso podpisali nobene pogodbe o nakupu oziroma prodaji orožja in opreme.

V bistvu so tovrstne razstave samo zbiranje podatkov kupcev in prodajalcev o tem, kaj lahko kdo kupi in kaj lahko kdo proda. Pogodbe pa podpisujejo kasneje.

Kaj je pravzaprav naša industrija ponudila tujim kupcem? Lahko rečemo – veliko.

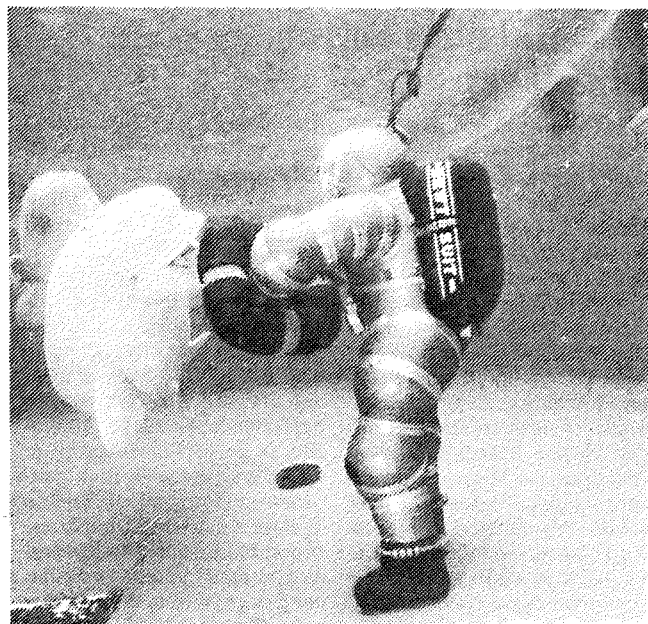

Zahodnonemško letalo Tornado med sejanjem min.

tam kupili tisto, kar potrebujejo. Torej: če že morajo kupovati orožje, je bolje, da ga kupijo pri nas.

Čeprav je bila razstava v Pireju namenjena vojaški opremi in orožju, pa so razstavljali prikazali precej stvari, ki so uporabne tudi v izrednih razmerah in ob naravnih nesrečah. Predvsem sta me prevzela dva izdelka kanadske industrije, in sicer pripomoček za plezanje po drevesih in lesenih stebrih ter posebna potapljaška obleka. Zelo zanimiv je tudi norveški sistem za urjenje v streljanju. Nemało razstavljalcev je pokazalo najrazličnejše kuhinje, jedilne priboje in podobno. Prav posebej me je presunil video posnetek tega, kako zahodnonemško letalo trosi mine, ki jih ima v posebnem zabojniku pod trupom.

Ob takšni razstavi človek ne more mimo izredno ustrežljivih razstavljalcev, ki se vselej, ko pokažeš vsaj najmanjše zanimanje za njihov izdelek, posvetijo v največji možni meri. Ne skoparijo s podatki, v roke ti prijazno potiskajo propagandna gradiva in te vabijo, da jih še obiščeš. Izredno profesionalno so se na razstavi obnašali naši sosedje Italijani. Celo organizatorji sami so bili presenečeni nad njihovim načinom dela. Ravno nasprotno pa je bilo obveščanje Britancev, ki so bili presenečenje v negativnem smislu.

Kanadčani so na razstavi predstavili precej izdelkov, ki niso namenjeni samo vojaški uporabi. Tako potapljaško obleko, ki je narejena iz aluminija, lahko uporabljajo za delo pri iskanju nafte v morju, podvodnih raziskavah in še kje drugje. Z njo se lahko potapljač potopi tristo metrov globoko in ostane na dnu morja tudi do osemindeset ur. Kot pravijo proizvajalci, nudi ta obleka 75 odstotkov gibljivosti, ki jo ima človek na kopnem.

slu. Najpogostejše jih ni bilo najti na njihovih razstavnih prostorih. Raje so odhajali na izlete z ladjami.

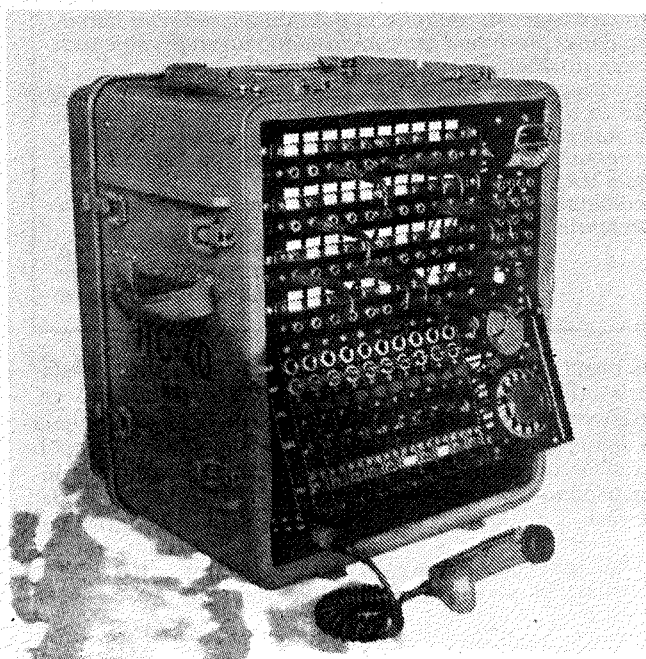
Tudi organizatorji zelo resno jemljejo svojo razstavo. Tako so že določili datume razstave tja do leta 2004, gradijo pa tudi nov razstaveni prostor, ki naj bi nudil še več možnosti za uspešno delo. Zelo so bili veseli, da se vendarle tudi Jugoslavija odločila za sodelovanje na razstavi. Dejali so, da so se sprva nekoliko bali, kako si bomo uredili razstaveni prostor, toda na njihovo prijetno presenečenje je bilo dan pred odprtjem razstave že vse nared.

Nehote pa bi bila Jugoslavija kmalu kriva stavke grških voznikov tovornjakov. Nemški razstavljali so se namreč odločili, da bodo njihove izdelke v Pirej odpeljali jugoslovanski tovornjaki. Ko so bili ti že na poti, so za to zvedeli grški vozniki. Hoteli so že zapreti cesto, ki vodi od meje do Pireja, češ da mora dati naša država več dovolilnic za prevoz blaga z grškimi tovornjaki. Ves zplet je rešilo grško obrambno ministrstvo, ki je enostavno ukazalo, da naši tovornjaki z nemškimi izdelki morajo priti v Pirej do določenega dneva.

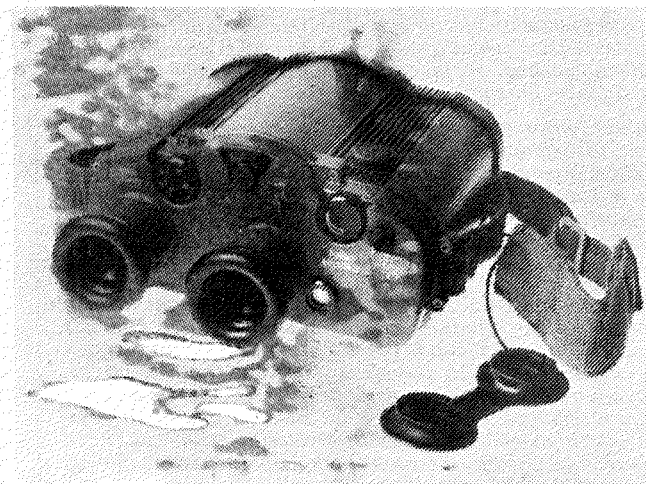
B. K.

Tamov tovornjak.

Prenosna telefonska centrala, ki jo skupaj izdelujeta Elektronska industrija iz Niša in Institut Mihajlo Pupin.

Iskrin laserski daljinomer.

Crvena zastava iz Kragujevca je ponujala dokaj široko paletno orožja, od avtomatskih pištol do mitraljezov. Iskra je predstavila svoj laserski daljinomer. Elektronska industrija iz Niša je razstavila med drugim tudi prenosno telefonsko centralo. Gorenje iz Mute je predstavilo vrsto kovinskih konstrukcij, ki jih lahko uporabijo kupci za radijske antene in za drugo vrsto zvez. Poleg tega smo predstavili tudi posebno pripravo, s katero starešina nadzira, ali vojaki pravilno merijo v tarčo. Predstavili smo še havbico M84 152 mm, minometalec 60 mm, naprave za polnjenje baterijskih vložkov in akumulatorjev pa še marsikaj drugega.

Pri prebiranju tega zapisa se bo kdo prav gotovo vprašal, ali je vse to v skladu z našo miroljubno politiko. Bodimo čisto pošteni in recimo – ne. Toda pri tem moramo imeti pred očmi dvoje dejstev. Predvsem moramo vedeti, da v tovrstni industriji dela na tisoče ali celo na desetisoče delavcev, ki s svojo plačo preživljajo svoje družine. Razmisliti nam je torej, ali naj prenehamo izdelovati tovrstne izdelke in zagotovimo denar za preživljanje teh delavcev iz drugih virov. Jasno je, da bi bilo misliti na to v sedanjem gospodarskem trenutku iluzorno. Po drugi strani pa bodo naši kupci, če si mi premislimo, enostavno odšli drugam in

Naš sponsor:

Komunalno podjetje, Ljubljana

Drug zanimiv kanadski izdelek pa bodo pozdravili predvsem vzdrževalci telefonskih in električnih napeljav. Izdelali so namreč napravo, ki preprečuje padec na tla; delavec, ki mu spodrsne, na mokrem deblu ali drogu, obvisi. Pripomoček lahko zadrži težo do 220 kg.

Naš sponsor:

Kovinotehna, Celje

Sovjetsko-kitajski vrh

Dva bregova se zblížujeta

Karizmatični kitajski voditelj Deng Xiaoping je te dni napovedal, da se bo sešel s sovjetskim partijskim voditeljem. Srečanje bo v prvi polovici prihodnjega leta, bo pa hkrati tudi prvo vrhunsko srečanje med državama po letu 1959. Deng je med obiskom finskega predsednika Koivista v Pekingu izjavil, da bo še letos Moskvo obiskal kitajski zunanji minister. S sovjetskim zunanjim ministrom naj bi končala priprave za sovjetsko-kitajsko vrhunsko srečanje.

V zahodnih diplomatskih krogih so mnenja, da bo do tega vrha prišlo aprila ali maja prihodnje leto. Kitajski funkcionarji trdijo, da je Deng prvi predložil sklic sovjetsko-kitajskega vrha, da pa je v minulih mesecih Gorbačov bil tisti, ki je javno spodbujeval Peking, da mu omogoči sestanek z največjo kitajsko avtoriteto. Naj bo tako ali drugače, na dlani je, da je prav v letošnjem letu prišlo do pomembnih premikov pri odpravljanju ovir na ozki brvi, na kateri sta se doslej srečevali državi. Ovire pa so znane: umik vietnamskih čet iz Kampučije, umik sovjetskih čet na skupni sovjetsko (mongolsko)-kitajski meji in že poprej sovjetski umik iz Afganistana. Najbrž pa velja ob tem še spomniti, da je kitajski voditelj že v letih, saj jih šteje že 84.

Stopnjevani slabi odnosi

Zadnje vrhunsko srečanje je bilo torej leta 1959, med Mao Zedongom in Nikito Hruščovom, že takrat pa sta

oba izražala dvome v ideološke modele političnega in gospodarskega razvoja ene in druge države. Razmere so se poslej iz leta v leto še poslabševale. Leta 1960 je tedanji sovjetski voditelj umaknil vse svetovalce iz Kitajske, kar je imelo resne posledice, zlasti za kitajsko industrijo. Sovjetsko-kitajska gospodarska menjava je dramatično upadla leta 1963. Sovražnost in resni vojaški spopadi so izbruhnili leta 1969, vse do tega desetletja pa ni bilo resnejših namigov, da bi državi odnose otoplili. Sovjetski voditelj Mihail Gorbačov je bil vrhunskemu sestanku naklonjen vse od leta 1985, ko je prevzel partijsko krmilo. Takrat je kitajskemu voditelju Dengu ponudil, da se je pripravljen sestati z njim kjer koli in kadar koli. Deng se s tem ni strinjal in menil, da morata državi prej odpraviti nekatere nesporazume, zlasti tri uvodoma omenjene. Jasno je, da so bili v Pekingu zainteresirani za kampučijsko krizo, kajti prav Peking je odkrito in brez zadržkov podpiral Pol

Potov režim, ki so ga Vietnamci vrgli z invazijo leta 1979. Mihail Gorbačov je prispeval k vsebinskemu napredku na vseh treh področjih. Tako je iz Afganistana na primer že umaknil polovico od 150 tisoč sovjetskih vojakov, preostali del omejenega kontingenta pa naj bi umaknil do 15. februarja prihodnje leto.

Prav tako je SZ simbolično že umaknila nekaj enot s skupne sovjetsko-kitajske meje. Na tej najdaljši meji na svetu, ki meri 7500 kilometrov, je bilo doslej namreč okrog 500 tisoč sovjetskih vojakov, menda pa je v bližnji preteklosti prišlo do rednih posvetovanj med oficirji obeh armad ob meji. To je nedvomno bistven napredek glede na tragičen zaplet dogodkov iz leta 1969, ko so se sovjetsko-kitajski vojaki zapletli v spopade ob reki Usuri.

Perestrojka tudi v Vietnamu

Najtrši oreh doslej je bilo zlasti kampučijsko vprašanje. Sovjetska zveza je materialno, politično in vojaško podpirala malone deset let trajajočo vietnamsko ekspanzijo v Kampučiji, kjer naj bi imeli Vietnamci okrog 120 tisoč vojakov, letna pomoč pa je Moskvo stala okrog dve milijardi dolarjev. Tudi iz notranje-političnih razlogov

je Moskva vendarle pritisnila na Hanoi, ki se je hočeš-nočeš moral začeti zgledovati po modelu perestrojke, za letošnji december pa je vietnamsko vodstvo napovedalo, da bo umaknilo 50 tisoč vojakov iz Kampučije. To bi nemara pomenilo, da bo svoje čete iz te jugovzhodno azijske države umaknil celo pred letom 1990.

Največji zadržek oziroma bojazen pa je v dejstvu, da so ozemlje, ki ga zdaj zaseda vietnamska vojska, imeli pod nadzorom Rdeči Khmeri, ki so si ugled v svetu, razen na Kitajskem, zaprli z izrazitim nasiljem v času krvavega režima Pola Pota. Dodaten vzrok leži tudi v tem, da se sprte frakcije trojne koalicije namreč ne morejo dokončno sporazumeti, to pa vse zavlačuje pogajanja o prehodni vladi v Kampučiji, ki naj bi bila po novem nevtralna in neuvrščena.

Naj bo tako ali drugače, zdi se, da je pot k vrhunskemu azijskemu srečanju dveh največjih socialističnih držav odprta, da je skratka tridesetletnega razkola konec.

Konkretna dejanja

Državi sta glede obmejnega spora spoznali, da je bolje potegniti razmejitevno črto na sredi skupnih rek kot pa se bojevati za njihove bregove. Zgovorno je dejstvo, da bo kitajski zunanji minister kmalu obiskal Moskvo, še letos pa naj bi v Peking prispel tudi sovjetski zunanji minister Ševardnadze. Ne nazadnje velja opozoriti, da je gospodarsko bilateralno sode-

lovanje v minulih letih dinamično naraslo, samo v polovici letošnjega leta je doseglo 1,3 milijarde dolarjev, kar je za tretjino več kot v enakem lanskem obdobju. Otipljivi koraki so narejeni tudi v ustanavljanju skupnih podjetij in pri izvedbah skupnih poslov. V ta namen so poenostavili tudi birokratsko počasnost pri izdajanju poslovnih viz.

V prid srečanju na vrhu govorijo najbrž tudi spremembe znotraj obeh držav,

ki prisegata na komunistično ideologijo in rešujeta nastale probleme v zvezi z ureditvijo kompleksnih programov industrijskih, gospodarskih, kmetijskih in socialnih reform. Celo s svojimi ideološkimi nasprotniki na zahodu imata obe državi boljše odnose kot med seboj, pripravljeni pa sta tudi na nujne spremembe in zasuk, ki bi prinesel tako politične kot gospodarske koristi.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna • Od tedna do tedna

Praga: Na izrednem sestanku so se zbrali obrambni ministri držav Varšavskega sporazuma. Udeležujejo se ga obrambni ministri vseh sedmih držav članic, pa tudi vrhovni poveljnik enot držav sporazuma maršal Kulikov.

Pariz: Na petdnevem obisku v Franciji se mudi izraelski predsednik Herzog. Ob prihodu je dejal, da je palestinski upor nemogoče streti s silo, hkrati pa je zavrnil vse možnosti za ustanovitev palestinske države.

Tel Aviv: Izraelski premier Šamir je dejal, da bi ustanovitev palestinske države na zahodnem bregu in v Gazi utegnili sprožiti svetovni spopad. V okviru predvolilne kampanje za bližnje volitve je poudaril, da je ustanovitev palestinske države stalna grožnja Izraelu.

Teheran: Iranski zunanji minister Velajati je v pogovoru s tujimi diplomati v Teheranu izjavil, da je iraška delegacija na mirovnih pogajanjih o ustavitvi vojne v Zalivu tako v Ženevi kot v New Yorku poskusila ovirati pogajanja. Velajati je potrdil, da je Iran pripravljen sodelovati z generalnim sekretarjem ZN De Cuellarjem pri izvajanju vseh določb resolucije varnostnega sveta 598.

Tokio: Prva japonska jedrska elektrarna, ki so jo odprli po katastrofi v Černobilu, je povzročila burne proteste in spopad policije s približno tisočimi demonstranti.

Nikozija: Na vmesnem območju razdeljene Nikozije se nadaljuje drugi krog obnovljenih pogajanj med dvema ciprskima skupnostma. Pogovori potekajo za zaprtimi vrati, zato vsebina ni znana.

Od tedna do tedna • Od tedna do tedna

Irske četrti

Sovraštvo izpodriva – revščina

V soboto sta dva zakrinkana napadalca planila v neko gostilno v Belfastu na severnem Irskem in ubila dva, ranila pa pet gostov v lokalu. Britanska policija je potrdila, da ni bilo pomote. Ob 20-letnici državljanske vojne v Ulstru so pripadniki IRE ubili vodilnega člana polvojaške »obrambne« zveze protestantov na Severnem Irskem, 47-letnega Jimmyja Craiga. Ta je že tretja žrtev v nekaj minulih mesecih iz vrst štaba militantnih protestantov. Imeli so ga za »botra« polvojaških protestantskih grup, ki so v smrtnem sovraštvu s katoličani v Ulstru.

Res, državljanska vojna na Severnem Irskem divja že dvajset let! Toda, danes takaj za številne prebivalce teror ni več najhujši problem, s katerim morajo živeti. Bolj jih tare nenehno neuspešno iskanje delovnega mesta, saj je sever »Zelenega otoka« eno najrevnejših območij Evropske skupnosti.

Zavod za socialno skrbstvo v sivi stanovanjski četrti katoliške stanovanjske sosese Falls v zahodnem Belfastu je zavarovan kot kakšen vojaški štab. Tri metre visoka ograja iz boedeč žice naj bi odvrčala nezaželene obiskovalce, predvsem pa tiste, ki napadajo z molotovskimi. Kdor hoče v to betonsko stavbo, mora opraviti telesno preiskavo, na vsej poti pa ga spremlja tudi budno oko TV kamere.

Za prebivalce te mestne četrti ne pomeni ograja nič, navajeni so nanjo, v stavbo pa morajo, če hočejo priti do svoje socialne podpore. Več kakor 75 odstotkov gospodinjstev v Fallsu živi povsem (ali vsaj delno) od socialne pomoči. Težko bi našli družino, ki ima na teden več kakor 150 dolarjev dohodka.

Tako kakor v Zahodnem Belfastu je položaj enako težaven tudi v Derryju, Newry-

ju ali Strebanaju. Brezposelnost pri štiridesetih navadno pomeni brezposelnost do konca življenja. Moški so najpogostejše že v tretji generaciji brez zaposlitve, v zanamjenih stanovanjskih kassarnah pa se množi predvsem sovraštvo in pijančevanje. Splošnopolitične »troubles« v takšnih razmerah zanje res niso več najhujši problem.

Dežela brezposelnih

Ob prelomu stoletja je bila Severna Irka še simbol blaginje in napredka, zdaj pa je v statistiki revnih, ki jo vodi Evropska skupnost, na drugem mestu, takoj za južnoitalijansko Kalabrijo. Čeprav uradni podatki niso videti brezupni, je na Severnem Irskem brezposelnih 16 odstotkov za delo sposobnih ljudi. Po uradnih podatkih je v Ulstru danes brez dela okoli 125.000 ljudi. Povedati je treba, da si oblasti zelo prizadevajo obdržati vsaj status quo. Naravni prirastek prebivalstva je v tej britanski provinci največji v vsem Združenem kraljestvu. Od leta 1960 je število prebivalstva naraslo vsaj za 100.000 ljudi. Samo zaradi tega, ker se veliko Ircev izseli iz domovine, položaj ni še slabši, kot je že sicer.

Za vedno več Ircev je v njihovi domovini vedno manj dela. Britanska provinca na severu »Zelenega otoka« ima to smolo, da se je v času gospodarskega razcveta odločila za tiste gospodarske panoge, ki so dandanes v krizi: kmetijstvo, tekstilna industrija in ladjedelništvo. V teh panogah so v zadnjih tridesetih letih izgubili skoraj 120.000 delovnih mest. To je okoli 80 odstotkov vseh zaposlitev v teh panogah. Doki v tradicionalni ladjedelnici v Belfastu »Harland & Wolff« ob reki Lagan so danes skoraj neobljudeni! Tam, kjer je ob prelomu stoletja 25.000 zaposlenih gradilo en luksuzni parnik za drugim, je zdaj zaposlenih morda še 4000 ljudi!

Britanska vlada kaže zelo malo volje, da bi brez odlašanja podpirala hirajočo industrijo. Pešajoče ladjedelnice bi rada ukinila že danes, ne šele jutri. Za investitorje je šest grofij na severu »Zelenega otoka« že dolgo časa nekakšna Indija koromandija. Ponudb za investitorje je nič koliko: nižje obresti in davki, dodatki za razvoj in podobno, za kar je pristojna »Industrial Development Board of Northern Ireland« (IDB). Interesentov pa ni!

Zanimivi le za tuje tovarnarje

Investitorji, tudi zahodnonemški so bili med njimi, so se odločili za Severno Irsko predvsem zaradi tega, ker »doma niso mogli več najti prave (poceni) delovne sile.«

Severnoirski delavci so menda še danes zanimivi za tuje investitorje.

Zadovoljni so z najnižjimi mezdami, kar jih zahtevajo v zahodni Evropi, v primerjavi z drugimi so kar primerne usposobljeni, zelo redko stavkajo in brez večjega godrnjanja delajo tudi v treh izmenah in celo ob nedeljah, kar je za Ulster res nekaj posebnega. »Huda brezposelnost pozitivno vpliva na delovno moralno«, cinično pripominjajo v IDB.

Ko se tuji tovarnarji ob nedeljah dopoldne srečajo pri golfu, so »troubles« res zelo dale. Tudi na delovnem mestu, to zelo radi poudarjajo, skoraj ni preprirov med sodelavci zaradi tega, ker je eden katoličan, drugi pa protestant. Ko sprejemajo na delo novince, je odločilnega pomena to, kako primeren je za razpisano delovno mesto. »Nikakar ne sprašujemo, kakšne vere je. To nas niti najmanj ne zanima«, je dejal Frank Lawrence, voditelj irske podružnice ameriškega koncerna United Technologies, ki v Derryju izdeluje kable za Fordovo industrijo.

Tisto, kar je dobro za tuje industrije, pa ni dobro za Irce! Res je, da po tovarnah že dolgo ne visijo več napisi »Jobs for Protestants only«, toda, ko gre za delovna mesta, imajo protestanti prednost. Med katoliškim prebivalstvom je brezposelnost še vedno dvainpolkrat večja kakor pri protestantih. Okoli 30 odstotkov vseh katoličanov je brez dela, med protestanti pa le 12 odstotkov!

Tudi katoličani, ki že imajo delovno mesto, običajno težje živijo kakor njihovi protestantski kolegi, je dejal Mitchel McLaughlin, poslanec Sinn Fein, legalnega političnega krila prepovedane IRE v mestnem svetu Derry-

V napol razpadlih stanovanjskih četrtih zahodnega Belfasta gnezditja sovraštvo in pijančevanje: takšna je katoliška stanovanjska četrt Falls Road!

ja. »Katoličani dobijo najslabše plačana delovna mesta, protestanti pa sedijo na boljših delovnih mestih v upravi«, je dejal in s tem potrdil tudi ugotovitve državne »Fair Employment Agency«.

Malo upanja

Britanska vlada bi rada prisilila severnoirske delodajalce, da bi opustili takomenovani verski census. Toda, celo ta predviden poskus je naletel na odpor pri protestantskih podjetnikih. »Poverty knows no religion« – revščina je brezverec, je pred kratkim zapisal celo protestantski delavski časopis Shankill Bulletin. Nič čudnega, kajti vedno več protestantov tudi že čuti posledice gospodarske recesi-

je. V tradicionalno protestantski delavski mestni četrti Lower Shankill v zahodnem Belfastu je 60 odstotkov delavcev brez zaposlitve. Vsak drugi živi pod uradno mejo revčine, skoraj je ni družine, ki bi lahko preživela teden brez socialne pomoči.

Protestantom v četrti Lower Shankill gre prav tako slabo, kakor njihovim katoliškim sosedom v četrti Falls Road. Toda, človek bi tam zaman iskal kakršnokoli znamenje delavske solidarnosti. Predolgo so protestantsko-unionistični skrajneži, kakršen je pastor Ian Baisley, vtepali prebivalcem Shankill Roada v glavo, da ne smejo imeti nobenega stika »s hudiči iz Falls Roada...«

Pomnik partizanski šoli v Lovrencu na Pohorju

Slovenska šola pred nosom sovražnikov

Ob letošnjem prazniku Občine Ruše in krajevnem prazniku Lovrenca so na starem delu OS »Serčerjeve brigade« v Lovrencu na Pohorju odkrili spominsko obeležje partizanski šoli, ki je tamkaj delovala dva meseca v jeseni leta 1944, ko je bil Lovrenc svoboden.

Lovrenc je osvobodila Serčerjeva brigada, po kateri so šolo poimenovali, sočasno pa je bila osvobodjena tudi Ribnica na Pohorju. Osvobodjena ozemlja so razdelili po okrajih, organizirali narodnoosvobodilno oblast in ustanovili potrebna poverjeništa, med njimi tudi za šolstvo oz. prosveto, ki je v Lovrencu organiziralo slovensko partizansko šolo. Delovala je dva meseca, takorekoč pred nosom Maribora, kjer je bilo takrat zelo močno središče nemških vojaških enot, SS in Gestapa.

Tri partizanske učiteljice: Justina JEZERNIK-Cilka, Marija MEKINA-Dušana in Marija KOS so poučevale

okrog trideset mladih Lovrenčanov, ki se danes radi spominjajo skupnih šolskih ur, ko so lahko brali in pisali v materinščini. Na vsakoletnih skupnih srečanjih radi obujajo spomine na tiste dni. »Kako toplo, domače je zvenela takrat v razredu slovenska beseda, pouk pa je potekal v zares sproščenem partizanskem vzdušju! Ponosni smo bili na svoje partizanske učiteljice, še posebej imenitna se nam je zdela učiteljica v jahalnih hlačah«, se rada spominja takratna učenka Anica Kočivnik, zdaj učiteljica na OS »Janka Glazerja« v Rušah.

Poleg številnih krajanov, borcev in mladine ter predstavnikov družbenopolitičnega življenja ruške občine in KS Lovrenca se je slovesnosti udeležila večina takratnih učencev in vse tri partizanske učiteljice. Udeležence je pozdravil ravnatelj šole Dušan Forneci, ki je bil tudi eden izmed učencev lovrenške partizanske šole.

O osvoboditvi Lovrenca in ustanovitvi partizanske šole, je govoril Anton Gregorič-Jakec, član pododbora Serčerjeve brigade in nekdanji komandant bataljona te brigade.

Spominsko ploščo je odkrila najstarejša partizanska učiteljica Justina Jezernik-Cilka, ki je takrat opravljala še dolžnost predstavnice Okrajnega odbora AFŽ za območje Lovrenca in Ribnice na Pohorju.

Pripravili so pristrčen kulturni program, v katerem so sodelovali: Mladinski pevski zbor Lovrenške šole, moški PZ Gozdar, gasilska godba in izvajalci recitala mladinske organizacije Srednje šole pedagoško-kulturne usmeritve iz Maribora, ki je bila tudi pokroviteljica slovesnosti. Naslednji dan so imeli Lovrenčani še osrednjo prireditev v počastitev njihovega krajevnega praznika, ki so jo združili s 40-letnico Gozdnega gospodarstva Maribor.

Ivan Bučak

Nekdanji učenci in učiteljice partizanske šole v Lovrencu

Spominska plošča padlim v Slovenski Benečiji

»V tej dolini so italijanski in slovenski partizani padli skupaj v boju proti skupnemu sovražniku, da so vsem nam priborili svobodo, pravičnost in mir.«

Ta dvojezični napis v italijanščini in slovenščini je izpisan na spominskem obeležju, ki so ga slavnostno odkrili v Oborči (občina Prepotto) v Slovenski Benečiji, v soboto, 24. septembra.

Na plošči so izpisana imena dvanajstih padlih italijanskih partizanov, trinajstih slovenskih (od tega je pet neznanih) in enega Novozelelandca.

Skrb za postavitve desete in zadnje plošče v spomin na padle slovenske in italijanske partizane v Slov. Benečiji in Reziji je prevzel Pokrajinski odbor ANPI za Videmsko pokrajino ob sodelovanju Občinskega odbora ZZB NOV Tolmin.

Na slavnost ob odkritju so prišli številni predstavniki

civilnih in vojaških oblasti sosednje Italije, jugoslovanski konzul v Trstu Pogačnik, predstavniki DPO občine Tolmin, številni borci z obeh strani meje in domačini.

Slavnostni govornik Anton GREGORIČ-Jakec, nekdanji komandant bataljona Serčerjeve brigade, ki je v jeseni 1944 osvobodila Lovrenc

Slavnostni govornik, predsednik vsedržavnega združenja ANPI za Videmsko pokrajino, Federico Vincenti je v svojem govoru omenil pomembno vlogo in žrtve italijanskih partizanov, ki so padli v boju proti nacifašizmu z rama ob rami naših borcev po vsej Jugoslaviji. Poudaril je tudi nič manj vidno vlogo slovenskih partizanov, ki so se bojevali na njihovem območju in tudi žrtvovali svoja mlada življenja, ob tem pa izpostavil potrebo, da italijanska vlada že končno sprejme zakon o globalni zaščiti slovenske manjšine v Italiji. Sprejetje zakona bi še bolj poglobilo dobre sosedске odnose med Italijo in Jugoslavijo.

V imenu slovenskih borcev je v kratkem nagovoru vse navzoče pozdravil in poudaril pomen prireditve za poglobljanje dobrih sosedskih odnosov, predsednik Občinskega odbora ZZB NOV Tolmin Franc Rutar.

Danilo Šuligoj

Letos v Gostivarju

Občinska organizacija ZRVS Radlje ob Dravi, ki ji že vrsto let predseduje Alojz Gobec, sodi med zelo dejavne v vsej Dravski dolini. Med drugim so pred devetimi leti sklenili pobratenje s podobnima organizacijama občin Gostivar in Slavonski Brod. Pobratenje ima dvojni pomen; po eni strani je strokovno, saj v takih primerih ne samo da izmenjujejo delovne izkušnje, ampak vsakokrat obdelajo vnaprej določeno strokovno temo po letnem programu usposabljanja RVS, po drugi pa je tudi družbenega značaja, ki se izraža v medsebojnih srečanjih, zdaj v tej, drugič v drugi republiki. Letošnje bo proti koncu septembra v občini Gostivar.

Srečanja se udeleži osemčlanska delegacija. Poleg RVS jo sestavljajo še predstavniki družbenopolitičnih skupnosti in organizacij ter gospodarstva. Udeleženci se seznajajo z razmerami posamezne občine, ki je hkrati tudi gostitelj. Spričo pester sestave delegacije dobijo navzoči ne le boljši vpogled še v druge probleme določenih občin, ampak so s tem podane še možnosti neposrednih pogovorov za mesebno sodelovanje. Odras tega je tudi to, da so določene rezultate že dosegli z nekaterimi delovnimi organizacijami. Predvidevajo, da bodo take pristne stike ustvarili še pri mladini pobratenih občin.

Drago Miklavc

Ameriška padalca med partizani

Letalska značka in dolar za spomin

Po 44 letih je junija letos priletel iz Amerike nekdanji ameriški pilot Georg Stricker skupaj s svojo ljubeznivo ženko. Oglasil se je v Muzeju ljudske revolucije Slovenije, saj je od svojega prijatelja izvedel, da tam hranijo njegov portret, ki ga je prve dni marca 1944 napravil slikar Franceta Slana. Sam je dejal, da je dolga leta gojil največjo željo, da bi še enkrat videl tiste kraje, kjer se je pred 44 leti ponovno rodil, da bi obiskal tiste hribovske hiše, tisto peč, ki ga je tako prijetno grela, poklepetal s tisto gospodinjo, ki mu je tako dobro kuhala in spekla domač kruh, se srečal s tistimi nekdanjimi partizani, ki so mu rešili življenje.

Pri uresničevanju teh želja se je poleg Muzeja ljudske revolucije Slovenije in akademškega slikarja Franceta Slane močno zavzela tudi Radio televizija Ljubljana, saj je dala na voljo kompletno ekipo s tehničnimi sredstvi vred, ki je Strickerja, Franceta Slana in druge spremljala in posnela na filmski trak.

Dan je bil lep in topel, hribi čisti kot na dlani, saj je bilo po dežju. Obiskali smo Martinj vrh in seveda Jamovo hišo, kjer je Franceta Slana, tako kot pred 44 leti, narisal podoba Georga Strickerja. Obiskali smo še druge kmetije, a žal je bilo tistih, ki so se pred 44 leti srečali s Strickerjem, le nekaj. Starejši gospodarji so večinoma že pomrli, mlajši so se še komaj spomnili vojnih dni.

Že ko je Stricker odpotoval nazaj v Ameriko, smo našli Franca Klinarja-Gorskega, ki je povedal zanimive podrobnosti o tem dogodku. Pokazal je tudi ameriško letalsko značko in dolar s podpisom, ki mu ga je takrat dal Mc Pherson, ameriški letalec.

Tudi 27. februarja 1944 je bil lep zimski dan, brez oblaka na nebu. Iz južne Italije so spet poletela ameriška letala bombardirat Nemčijo. Moštva zavezniških letalskih sil so bila kar dobro obveščena o političnem in vojaškem položaju nad ozemljem, preko katerega so letela. To jim je bilo po-

trebno zato, da so v primeru sestrelnitve vedeli, kakšne so možnosti, da se rešijo. Razumljivo, da so se bali, da bodo sestreljeni, da jih bodo dobili Nemci, da bodo morali v taborišče, od koder pa bo – ali ne bo – vrnitve. Hitler je že proglasil totalno vojno z vsemi sredstvi, zato so nekajkrat prišli pred puške tudi zavezniški letalci.

Letala brez spremstva

Tistega dne je iz Južne Italije, iz Foggie, kjer je bil začasno sedež 15. Zračne ameriške bojne sile (15. Air Force) na pot odletelo kakih 20 ameriških bombnikov. Navadno so bile te jate jeklenih ptičev precej večje, saj so štele tudi nekaj 100 letal. Cilj je bil Regensburg. Težko natovorjena letala so se le s težavo odcepila od tal in počasi letela nad Jadranskim morjem, nad Istro čez Alpe proti severu. Bila so brez lovskega spremstva, ki bi jih ščitilo ob morebitnem napadu nemških lovcev. Ura je bila že blizu poldneva, ko se je zaslislalo ljudem že znano grmenje. Čeprav so letala videli in slišali skoraj vsak dan, so se tudi to pot radovedno ozirali po nebu, šteli avione in ugibali, kam so namenjeni. Več kot so jih našli, bolj so bili veseli, saj so vedeli, da je z bombardiranjem nemških mest krajša že tako predolgo trajajoča vojna.

Ko je bila skupina nekako nad Ratitovcem, sta iz primorske strani sem nenadno in z veliko hitrostjo priletela dva nemška lovca in od zadaj napadla. Bombardierji so leteli naprej strjeno kot malo poprej, strelci pa so svoje težke mitraljeze takoj namerili na vsiljivca, ki pa se nikakor nista dala odgnati. Vsak s svoje strani sta se zapodila proti enemu izmed avionov Liberatorju – B 24, ga temeljito preresetala, potem pa naglo odletela. Toda ne daleč, vsaj oba ne. Tudi eden izmed nemških lovcev je bil zadet in poškodovan tako močno, da se je zrušil. Padel je v podnožje Porezna v bližini kmeta Majdiča.

Skupina je nekaj trenutkov še letela strnjeno, kot da se ni zgodilo ničesar, hip za-

tem pa je eno izmed letal zaostalo, začelo izgubljati višino in v krogih padati proti zemlji. Za seboj je puščalo oblake dima, kar je kazalo, da se je vnelo. Liberator B 24 s šestimi člani posadke je bil smrtno zadet. Posadko je zajela panika. Šlo je dobesedno za sekunde. Komandant posadke poročnik James Boornazian je ukazal takoj odvreči vse bombe, pripravljene za bombardiranje, pripraviti padala in odskočiti. Može se ubogati povelje, toda kako odskočiti v globino, na popolnoma neznanem zemljišču, ko niso vedeli niti v čigave roke bodo prišli, nemške (domobranske) ali partizanske, ni bil mačji kašelj. Ameriške posadke že davno niso bile več stoodstotno izurjene. Izgube so bile prehude in v posadke so prišli tudi taki, ki še nikoli niso skočili s padalom. Tudi v tej posadki je bilo tako. Večina ni imela za seboj niti enega skoka. Komandant jih je moral dobesedno porivati skozi odprtino, zadnji je odskočil tudi sam. Najprej sta skočila poročnik Georg Stricker in vodnik Corbin Mc Pherson, nekaj trenutkov kasneje pa še vodnika Elzie Blaken-schip in Paul Morueton ter poročnik Boornazian. Žal ukaza za odskok iz letala ni

mogel izpolniti vodnik in navigator Jack Haley. Težko ranjen se je ubil, ko je letalo treščilo v podnožje Ratitovca v bližini Zabrda. Iz letala so ga Nemci potegnili mrtvega in ga pokopali na pokopališču v Zalem logu. Po vojni, leta 1946, je prišla ameriška komisija ter njegove in ostanke drugih letalcev, sestreljenih nad slovenskim ozemljem, odpeljala v svojo domovino. Nemci razbitin letala niso odpeljali, pač pa so tja prihajali domačini iz Zabrda, Torke, Spodnjih in Zgornjih Danj in Sorice ter odnesli vse, kar je bilo kaj vrednega oziroma uporabnega.

Med nemškimi vojaki

Grmenje letal in streljanje je pritegnilo pozornost ljudi. Najprej so zaslišali močno bobnenje, ki so ga povzročile eksplozije odvrženih bomb, kmalu zatem pa so videli črne točke, ki so se druga za drugo ločevale od letala. Ko pa so se padala odprla, so kot ptice zaplaval po zraku, vedno nižje, kjer so jih čakala strma, zasnežena gozdna po-bočja.

Ti ljudje, ki so opazovali dogodek, so bili prebivalci Selške doline in bližnjih hribovskih vasi, od Martinj vrha, Davče, Petrovega Brda do Sorice, Sp. in Zg. Danj, Torke in Zabrda. Med opazovalci so bili tudi nemški vojaki, ki so imeli svojo postojanko na Sorici ter partizani Gorenjskega odreda, ki so imeli del svojega štaba in moštva na Martinj vrhu. Nemški vojaki s Sorice so imeli do sestreljenega aviona najbližje, saj je do Zabrda, kjer je letalo treščilo na tla, manj kot uro hoda. Ko so videli padajoče letalo, so se takoj odpravili na kraj dogodka. Okrog letala se niso zadrževali dalj časa, bolj natančno pa so preiskovali bližnjo okolico, saj so vedeli, da padalci ne morejo biti daleč.

Letalci so samo približno vedeli, kje so, o bojujočih vojskah pa nič. Trije Američani, ki so se sklicali skupaj, so se odpravili v breg proti najbližji vasi Zabrdo v upanju, da bodo dobili hrano in pomoč za poškodovanega tovariša. Ko so prišli do prvih hiš in poprosili za mleko, so jih nenadno obkolili nemški vojaki – graničarji, ki so prišli iz Sorice in jih zajeli.

Žal niso vedeli, čeprav so imeli časa dovolj, da bi se v smeri proti dolini lahko rešili oz. bi prišli v roke partizanom. Nemci so jih

Iz tovarne v enoto

Kemična tovarna Podnart, 192-članski delovni kolektiv, ki ima dobre poslovne rezultate in tudi solidne osebne dohodke, zadovolji s svojimi kemikalijami za površinsko zaščito kovin 70 odstotkov jugoslovanskih potreb. Nekaj izdelkov pa tudi izvozijo in tako 50 odstotkov uvoza surovin nadomestijo z izvozom. Letos so v šestih mesecih fizično proizvodnjo (v primerjavi z lanskim prvim polletjem) povečali za 16 odstotkov, finančni rezultat pa žal ni tako ugoden, saj niso mogli uskladiti prodajnih cen s poslovnimi stroški.

Tovarna vsako drugo leto organizira že tradicionalno strokovno posvetovanje o površinski zaščiti z vsemi kupci, na katerem predstavijo svoje nove tehnološke postopke in izboljšave ter izmenjajo izkušnje s področja površinske obdelave in zaščite kovin s strokovnjaki – predstavniki OZD, s katerimi sodelujejo. Na področju elektronike sodelujejo tudi s podjetjem Schering CMBH iz Berlina. Strokovna posvetovanja izboljšujejo poslovne odnose. Naslednje posvetovanje bo v maju 1989. leta.

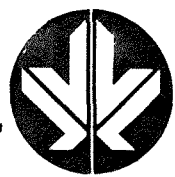
Tovarna oskrbuje s svojimi proizvodi tudi potrebe JLA. Pa tudi sicer imajo z enotami JLA dobre odnose. Že nekaj let tesno sodelujejo predvsem s kasarno Bohinjska Bela, z enoto, ki jo vodi starešina-major Graonja, ker ima Kemična tovarna Podnart patronat. Predstavniki te enote so letos obiskali Kemično tovarno, si ogledali obrate ter se seznanili s proizvodnjo, 19. septembra pa so predstavniki kemične tovarne vrnili obisk, da jih je enota seznanila z življenjem in delom ter delovnimi uspehi.

Ciril Rozman

Na lepi in poučni poti

Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojne Gorenjske s sedežem v Kranju je organiziralo izlet za svoje člane v Zasavje, na Dolenjsko stran in prek Suhe krajine. Ogledali so si Valvazorjev grad Bogenšperk, sevniški in brestniški grad, krško nuklearko, Šentjernej, kostanjeviško formo-vivo, pod večer pa še Žužemberk in njegov spomenik padlim borcem. Izlet je bil lepo in koristno doživetje.

Jože Mrovlje

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

Srečanje starejših borcev

Občina Piran vsako leto oktobra praznuje svoj občinski praznik, ki je posvečen ustanovitvi prvega slovenskega mornariškega odreda NOV. Ob tej priložnosti je Krajevno združenje borcev NOV 15. oktobra organiziralo tovariško srečanje za borce, starejše od 70 let. Srečanja se je udeležilo nad 40 bork in borcev, med katerimi je tudi starosta piranskih

borcev Franc Volkar, ki je bil tudi aktivni udeleženec judenburškega upora.

Slovesni del srečanja je bil kratek. Navzoče je pozdravil predsednik krajevnega združenja, ki se v svojem kratkem nagovoru med drugim ni mogel izogniti sedanjim splošni krizi v naši državi. Čeprav je bilo srečanje družbenega značaja, so borci sprejeli resolucijo, s katero

podpirajo sedanje slovensko vodstvo in obenem obsodili – predvsem Politikino hišo – za vse zlonamerne laži, ki jih širijo v svojih publikacijah z natančno določenim ciljem – diskreditirati Slovenijo, Slovence in predvsem slovensko vodstvo, ki trdno brani avnojska načela, katara unitaristom ne ustrezajo.

Osnovna šola »Ciril Kosmač« je za udeležence srečanja pripravila kratek, toda prisrčen program, za kar so jim starejši borci zelo hvaležni.

Na koncu slavnostnega dela programa je udeležence pozdravil tudi predsednik občinskega ZZB in jim zaželel, da bi se še večkrat tako srečali.

Sledil je pogovor ob zakuski. Treba je poudariti, da so se pri organizaciji tega srečanja predvsem izkazale tovarišice, članice ZB iz Pirana. Brez njih tega srečanja verjetno ne bi bilo, vsaj ne bi bilo tako prijetno.

Žarko Žbogar

Borci na izletu

Že nekaj let zapored odhajajo borci iz mariborske krajevn skupnosti Miloš Zidanšek na enodnevni izlet v naravo. Letos so poleg družinskih članov povabili s seboj tudi najprizadevnejše družbenopolitične delavce v krajevni skupnosti.

Odločili so se za ogled bližnje okolice. Pogovorili so se z borci iz sosednjih Ruš – za ogled tamkajšnjih krajevnih znamenitosti in posebej Klopnege vrha.

V Rušah – pred grobnico 119 borcev NOV in žrtev fašističnega terorja, jih je pričakal predvojni komunist in revolucionar Maks Gašparič. Poblize jim je opisal zgodovinski razvoj Ruš ter še posebej dogajanja v letih okupacije in narodnoosvobodilnega boja: v Rušah je bil že maja 1941 ustanovljen prvi odbor OF, julija istega leta pa so se že pojavljali prvi partizani na tem območju; iz njih je kar hitro vzniknila Prva ruška četa.

Prisrčen sprejem so jim

priredili tudi v krajevni skupnosti Smolnik-Fala, odkoder so se z avtobusom podali po gozdnih cestah do planinske kočice na Klopnem vrhu, kjer je bila 17. septembra 1941 uničena nacistična postojanka, iz katere so morali sovražniki zbežati v času, ko je bila Hitlerjeva armada na vrhuncu svoje moči. Do kraja, kjer je padel prvi partizan na Pohorju, so se odpravili peš.

V popoldanskih urah so se odpeljali še k spomeniku padlim borcem 14. divizije, ki so izkpravili v boju za svobodo v bližini kočice nad Šumnikom. V Zgornjem Smolniku so si ogledali nekdanjo Smolnikovo domačijo, znano partizansko zbirališče na Pohorju, v kateri je bila tudi partizanska šola. V Maribor so se vrnili bogatejši za nekaj zgodovinskih resnic, za nekaj še neokrnjenih naravnih lepot ter za spoznanje, da znajo biti tovariški, kot nekoč v vojni vihiri.

Jože Škoporec

Radovljjska delegacija v pobrateni srbski občini Svilajnac

Za praznik pobratene srbske občine Svilajnac, ki ga slavi 8. oktobra v spomin na osvoboditev teh krajev leta 1944 so tudi letos povabili občinsko delegacijo radovljjske občine. Udeležila se je slavnostne seje občinske skupščine in drugih slovesnosti. V radovljjski delegaciji so bili predsednik skupščine občine Marko Bezjak, predsednik Občinskega sveta ZSS Ciril Ažman in predsednik OK ZSMS Radovljica Viktor Oblak. Gostitelji so bili kot vedno izredno gostoljubni, saj stiki in sodelovanje, ki trajajo že poldrugo desetletje, nikoli niso bili prekinjeni. Nikjer ni bilo opaziti niti najmanjše nestrpnosti ali zadržanosti, ki je v sedanjih časih tako pogosta med nekaterimi republikami oz. njihovimi predstavniki.

JR

Invalidi na Uršlji gori

Komaj so si člani slovenjgraškega društva invalidov odpotčili od prejšnjega izleta, že je bil na vrsti naslednji in sicer na Uršljo goro, kamor odidejo vsako leto.

Organizatorji so bili v skrbeh, kako zvoziti nepokretne na sam vrh Uršlje gore. Pomagala so jim podjetja, predvsem Gozdarstvo Slovenj Gradec. Požrtvovalni šoferji so na vrh gore zvozili precej nepokretnih invalidov, za kar se jim lepo zahvaljujemo.

Adolf Ankon

brez odpora razorožili, na kratko zaslišali, zatem pa jih odpeljali v svojo postojanko na Sorico. Eden izmed njih je močno šepal, očitno se je poškodoval pri doskoku, premikal se je le s pomočjo ostalih dveh ujetnikov. Še istega dne so jih odposlali naprej in že po nekaj dneh so se znašli v nemškem taborišču za vojne ujetnike. Menda so preživeli in se po končani vojni vrnili srečno domov v Ameriko.

Kaj pa se je zgodilo z drugima dvema Američanoma? Stricker in McPherson, ki sta odskočila prva, sta pristala nekje med Zalim logom in Prtovčem. Še ko sta bila v zraku, sta zaslišala zlovesče tuljenje in tresk, ki je nastal ob padcu letala. Pristala sta v gozdu. Strickerja so nekoliko opraskale veje visokega drevesa, vendar je vseeno srečno doskočil. Slabše se je godilo McPhersonu. Padalo se je zapletlo v veje, se delno raztrgalo tako, da je nekaj časa nihal med nebom in zemljo, potem pa se je le nekako rešil in padel v globino; k sreči v globok sneg, pri tem pa si je poškodoval gleženj.

Na varnem

Najbližje ponesrečenim padalcem so bili trije partizani – namestnik komandanta obveščevalnega oddelka Gorenjskega odreda France Klinar-Gorski, obveščevalec Tomo Bertoncelj iz Železnikov in Slave Žbontar iz Zaleoga loga, ki so bili tisto dopoldne v zasedi pri Jasenovcu.

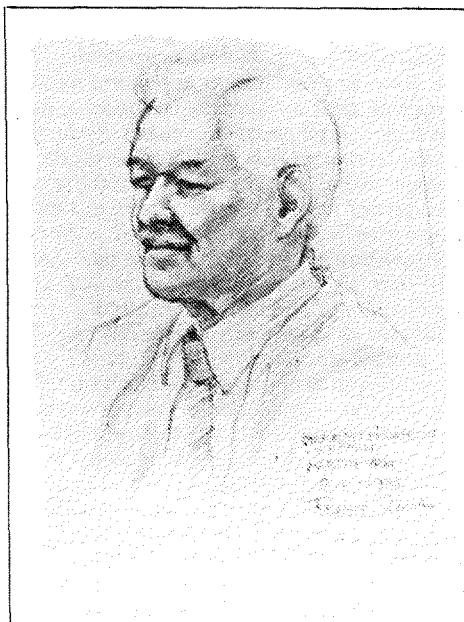
Tudi ti trije so z zanimanjem opazovali dogajanje v zraku, ko pa so zagledali padajoče letalo in padalce, so se z vso naglico pognali v gozd, v smeri, kjer so pričakovali, da bodo naleteli nanje. Globok sneg jih je pri hoji precej oviral. Le tam, kjer je bil sneg zmrtzen in se ni udiral, so napredovali hitreje. Ko so prišli do mesta, kjer se jim je zdelo, da bi morali najti katerega izmed padalcev, so se razkropili, da bi pregledali večji prostor. Partizan Gorski je nenadno opazil svežo sled, ki je peljala v neko grapo. Sledil ji je in kmalu zagledal dva nenavadno oblečena moška s pištolama v rokah. Opazila sta ga tudi onadva. Še bolj se jima je približal ter zavpil: Tu partizan, nakar mu je oni odgovoril: Tito... partizan... Stalin... Roosevelt... Churchill... Ko sta tuja vojaka zagledala na partizanovi kapi rdečo zvezdo, sta bila pomirjena. Med-

tem sta prihitela še druga dva partizana in vsi so bili veseli nenadnega snidenja. Hitro so pobrali stvari, zlasti dragocena padala in se odpravili proč, proti dolini. Nevarnost še ni minila, saj so tudi Nemci iskali padalce. McPhersona z zvitim gležnjem so morali podpirati, da jih je komaj dohajal. Šele ko so prišli do glavne ceste Zali log, so se počutili varne. Slave je vse skupaj povabil na svoj dom (danes je to gostilna pri Slavcu, kjer imajo imenitne postrvi), kjer so se dobro okrepčali in vsaj malo odpočili. Za daljši počitek ni bilo časa, pa tudi varno ni bilo. Na poti proti Martinj vrhu je McPherson hodil vedno težje, k sreči so jim prišli na pomoč partizani iz transportne karavle in McPhersona dali na nosila.

Kljub temu se je zdel Američanoma pot izredno dolga in naporna. Georg Stricker se spominja, da so hodili po celem snegu, počasi, iz doline v hrib in iz hriba v dolino in da so, na nekaj kilometrov oddaljeni Martinj vrh prišli šele po dveh dneh.

Končno so prišli na cilj na Martinj vrh, kjer je bilo partizansko osvobodeno ozemlje. Odpeljali so ju h kmetu Janu, kjer je bil štab odreda. Spravila sta se na toplo zakurjeno kmečko peč in ko so jima postregli še z vročim čajem, sta bila precej bolj razpo-

ložena. Zlasti zgovoren je bil Stricker. čeprav nihče ni znal angleško (s starejšim možakom, ki je bil nekaj časa v Ameriki, so se pogovorili le nekaj najnujnejših stvari), so se kar sporazumeli. Stricker je namreč znal nekaj nemščine (njegov oče se je v Ameriko preselil iz Nemčije, mati pa je bila Poljakinja), pomagali so si tudi z gestami in rokami. Bolj molčeč je bil McPherson, zlasti prvih nekaj dni. Bolela ga je noga, treslo ga je in svoje letalske vetrovke tudi na peči ni slekel.

Nastali so tudi portreti

Američana sta bila za partizane še posebej zanimiva. Vsi so ju hoteli videti. Najbolj pa je bila z njima prijazna partizanka Sonja (Štefka Puhova). Lepo opravljena, mlada in simpatična partizanka se je zlasti s Strickerjem rada pogovarjala in ko sta se morala po nekaj dneh ločiti, je bilo obema težko pri srcu. Zanimivo, da je Stricker tudi tokrat večkrat povprašal, če morda kdo pozna partizanko Sonjo, ki da mu je rešila življenje.

France Slana, akademski slikar in umetnik, je bil tedaj tudi med partizani Gorenjskega odreda. Iz Maribora, kjer je živel, je prišel na Jesenice in od tam v partizane.

Vključili so ga v transportno karavlo I. Ker je bil še zelo mlad, bolj majhne rasti in urnih nog, je bil v štabu odreda za kurirja. Čeprav tedaj še ni bil uveljavljen slikar, je risal – zlasti portrete soborcev, kurirjev, komandantov in domačinov. Tako je 27. februarja narisal McPhersona in čez nekaj dni 2. marca 1944 tudi Strickerja. Na portrete sta se poleg Slane, ki se je podpisal s France in pripisal še datum, podpisala Sgt (sergent) Corbin D. McPherson 730 East California St. Sainesville, Texas US ter George R. Stricker, J. 2ND St. USA. A. F. (ZDA, Air force) Pilot – B – 24 Liberator.

Originalna portreta obeh Američanov je po vojni slikar France Slana izročil Muzeju ljudske revolucije Slovenije in ju hrani likovni oddelek pod števil. 2997 in 2998.

Oba padala, ki so ju prinesli s seboj, tistega iz zelene svile in belo, eno je bilo nekoliko raztrgano, ker je McPherson z njim obvisel na drevesu, so predelali v perilo. Janova Mici je iz njih naredila lepe srajce, bluže in tudi spodnje perilo.

Po približno desetih dneh, ko se je McPherson pozdravil, in so se drug drugega že dodobra privadili, sta morala Američana na pot. Pomočnik šefa obveščevalnega centra Gorski je napisal spremno pismo in kurirji so ju odpeljali na Primorsko, v štab 9. korpusa.

Slovo je bilo težko in ganljivo. Oba Američana sta se ponovno prisrčno zahvalila svojim rešiteljem in gostiteljem, McPherson pa je dal Gorskemur za spomin letalsko značko in en ameriški dolar – bankovec, na katerega se je podpisal. Oboje še hrani kot spomin na ta dogodek in na oba Američana.

Po krajšem bivanju v štabu 9. korpusa, ki je bil tedaj v Trnovskem gozdu, so ju prevzeli drugi kurirji. Ti so jih po svojih zanesljivih poteh odpeljali prek Nanosa v Brkini in naprej v Gorski Kotar ter prek Korduna naprej do morja, kjer so ju vkrcali na brod, ki ju je odpeljal v Italijo. Po nekaj manj kot mesecu dni in po toliko razburljivih dogodkih sta bila spet v svoji bazi, med svojimi v Foggii. Po krajšem počitku so ju dodelili v drugo posadko, s katero sta ponovno letela in izpolnjevala naloge bombardierjev. Doživela sta še marsikaj, vendar tako usodnih trenutkov nikoli več.

Matija Žgajnar

Prireditve 26. festivala Kurirček

Vprašljiv je le denar

Blizata se konec leta in čas prireditve Festivala Kurirček, ki se vsako leto zvrstijo v Mariboru in nekaterih drugih krajih. Ta kulturna in politična manifestacija si je pridobila svoj življenjski prostor v celotni državi ter je bila deležna laskavih ocen in priznanj. Letos je Festival Kurirček prejel nagrado Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije – 4. julij in republiško zlato odličje Osvobodilne fronte. Kljub vsem mogočim podpiram pa se še vedno zatika pri denarju.

Tako bodo tudi letos potrebna posebna prizadevanja Kulturne skupnosti Maribora in Slovenije ter organizacij Zveze borcev, da bi lahko uresničili predvideni program. O tem smo se pogovarjali s predsednikom Izvršilnega odbora Festivala Kurirček prof. Jožetom Filo.

Letošnje prireditve se bodo odvijale od 7. do 10. decembra v Mariboru. Do začetka festivala bodo razpisali tudi nove zborovske skladbe na partizanske teme in likovna ter književna dela za pionirje na temo »Mir vsem otrokom sveta.« Na prvi festivalski dan, 7. decembra, bodo za začetno slavnost pripravili umetniški program, pri katerem bo sodeloval Mladinski pevski zbor Maribor pod vodstvom magistra Branka Rajštra. Potem se bo sestal zbor sodelavcev Festivala Kurirček. Posvetili se bodo letos preminulemu književniku Mirku Petroviću, ki je bil kar skozi četrt stoletja sodelavec Festivala Kurirček, in nadaljnji tematski zasnovi Festivala.

Doslej so se predvsem ozirali na zgodovinsko in socialno tematiko in se ob tem ustavljali ob temah iz revolu-

cije in NOB. Že na lanskem Festivalu Kurirček pa so se kazale že močnejše težnje, da bi se premaknili bliže k sodobni ustvarjalnosti za otroke in mladino.

V ekipe književnikov bodo letos že poskušali vključiti tudi mlajše književnike. Književniki se bodo letos vključevali v delo literarnih krožkov in si prizadevali, da bi bila srečanja z mladino bolj razgibana. Osmega decembra bodo skupine književnikov, borcev in starešin JLA obiskali šole, vrtce, vojašnice in druge ustanove v Mariboru, Podravju in Pomurju, devetega decembra pa bodo obiskale Ljubljano, Celje, Škofje Loko, Kranj in nekatere druge kraje. Organizirali bodo tudi sejo izdajateljskega sveta revije »Otrok in knjiga«. Skupno literarno prireditev »Festival Kurirček« mariborskim pionir-

jem«, v domu JLA bodo poskušali gledališko razgibati. Nastopili bodo književniki iz vseh republik in pokrajin. Za kulturni program bo poskrbela ena mariborskih osnovnih šol. Razglasili bodo tudi rezultate natečajev za likovna, književna in glasbena dela. V nekaterih krajevnih skupnostih bodo pripravili literarna srečanja za starejše občane.

Na posebni slavnosti bodo izročili najvišje priznanje Festivala Kurirček – Priznanje partizanskega kurirja, ki ga bodo letos po sklepu posebne žirije prejeli trije umetniki: za glasbeno ustvarjalnost Radovan Gobec, znani skladatelj in zborovanja iz Ljubljane, za književno ustvarjalnost Joža Horvat iz Zagreba in za likovno ustvarjalnost Dušan Petričić, akademski slikar iz Beograda.

V petek, 9. decembra, bo na Pedagoški fakulteti v Mariboru strokovno posvetovanje na temo »Razvoj sodobne mladinske proze.« K sodelovanju so povabili večjo skupno uglednih strokovnjakov, literarnih zgodovinarjev, književnikov in publicistov, ki bodo razpravljali o sodobni mladinski prozi z različnih vidikov. V SNG Maribor bodo za pionirje in udeležence festivalska uprizorili mladinsko predstavo. Zadnji festivalski dan, 10. december, pa je namenjen glasbenemu dogajanju. Na programu je Srečanje ob partizanski pesmi, ki je bienalna revija izbranih mladinskih in

Slovenska akademija znanosti in umetnosti

(predsedniku prof. dr. Janezu Milčinskemu)
61000 LJUBLJANA, Novi trg 33

Spoštovani tovariš predsednik, prof. dr. Janez Milčinski!

Pet desetletij mineva, odkar sta bila uresničena davni sen in veliki načrt preporodite-ljev, izpolnjena dolžnost do naše preteklosti, sodobnosti in prihodnosti. Ustanovljena je bila akademija kot »osrednja, najvišja in najpopolnejša znanstvena in umetniška ustanova... kulture slovenskega naroda«, ki si je šele po osvoboditvi lahko nadela tudi naziv Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

V čast in ponos nam je zgodovinsko dejanje ustanovitve Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, 1938. leta, kot končne preobrazbe podobe Academie operosorum, prve akademije na slovenskih tleh, ki je nastala 1693. leta in predstavlja najstarejšo znanstveno akademijo na današnjem ozemlju vseh slovanskih, pa tudi mnogih drugih narodov.

Spoštljivo in z zanosom se zavedamo, da smo – skupaj z vami, spoštovani akademiki – nasledniki izjemne kulturne dediščine slovenskega naroda, saj predstavlja Academia operosorum polnopravno predhodnico današnje Slovenske akademije znanosti in umetrske akademije znanosti in umetnosti.

Ponosni smo, da nas lahko obvezuje takšna dediščina. Bodimo je vredni!

Jože Smole,

predsednik Republiške konference SZDL Slovenije

otroških pevskih zborov Slovenije. Zbori se morajo za to prireditve uvrstiti že na republiškem tekmovanju v Zagorju, zato so kakovostni; revija nasploh bila doslej zelo pomemben kulturni dogo-

dek in ima že lepo tradicijo.

In kako je letos s finančnimi prispevki? Da bi na Kulturni skupnosti Slovenije, in pri nekaterih drugih organih dobili potreben denar, si prizadevajo te dni. Res bi bila

škoda, če jim to prizadevanje ne bi uspelo, saj bi se tako zgodilo, da bi Festival Kurirček morali letos izpeljati v okrnjeni obliki.

M. Kos

Razmere v Italiji

Kako naprej v italijanskih sindikatih

Največje italijanske sindikalne organizacije, recimo CGIL (Splošna zveza dela), vse bolj razmišljajo tudi o takorekoč teoretičnih smereh nadaljnjega dela. V to jih dobesedno sili tehnološki razvoj, sindikalne organizacije pa se kajpak trudijo, da ne bi zaostale.

V omenjenem sindikatu CGIL, v katerem je največ, komunistov in socialistov (sicer je organizacija povsem samostojna tako v politiki kot v akciji) prihajajo do spoznanja, da bi bilo treba čimprej uveljaviti »nova pravila«. Izhajati bi morala iz prenovljenih »industrijskih odnosov«, kot je na eni zadnjih sej glavnega odbora rekel vodja tega sindikata, Antonio Pizzinato.

Proces industrijske preno-ve, bolje rečeno nove tehnološke dobe, je korenit. Statistike pravijo, da je že blizu 40 odstotkov sedanje italijanske industrije opremljenih z novimi tehnološkimi pripomočki, kar uvaža nove organizacijske, proizvodne in družbene odnose. Sem kajpak spada tudi sindikalna politika.

V neki posebni študiji izstopa ugotovitev, da so vedno bolj neizbežna nova »bilateralna pravila« med delavci in delodajalci, se pravi podjetjem. Sistem Ford – Taylor je že nekaj časa dobesedno v krizi. Klasični napotki in bistvu ne veljajo več. Vztrajanje na njih nima kaj opraviti s silnicami razvoja.

Pravijo da imajo nove tehnologije »totalni in vodoravni značaj«, se pravi, da se že nezadržno vgrajujejo v vse gospodarske in proizvodne sklope. Naloga sindikata je, »da jih dojamemo, osvojimo in kajpak upoštevamo pri bodočem uresničevanju sindikalne politike«. Ta bi morala že danes imeti kot vizijo stanje, v katerem bomo na prehodu iz sedanjega v novo stoletje oziroma tisočletje.

Največje italijanske sindikalne organizacije so si v bistvu enotne v spoznanju, o novih potrebah in olajšavah. Avtomatizirana tovarna, piše v sindikalnem glasilu ENNE, je bolj prožna, bolj »ranljiva za sindikalna priza-

devanja«. Pogajanja med sindikatom in delodajalci bodo tako lahko kmalu »prestopila prag novih pogledov in zahtev.«

Dejstvo je, ugotavljajo v sindikatih, pa tudi v omenjenem CGIL-u, da se še nismo otresli klasičnih iztočnic in da v svojih pogovorih in pogajanjih z delodajalci še zmeraj izhajamo iz postavk, ki so že zastarele. Sindikalne zahteve bo treba posodobiti seveda tako, da ne izgubi na ostrini. Tako je čedalje bolj na dlani da bi moral sindikat še kako razširiti in sprostiti svojo dejavnost (in ne ostati le pri problematiki dohodka) ter se kar bolj pogumno soočati na primer tudi z vprašanji organizacije dela, poklicnega pa tudi siceršnjega usposabljanja, naposled pa tudi takoiimenovanega gibljivega dela mezd. Tehnološki napredek namreč ne bo več dovoljeval linearnih ali pa skoraj linearnih rešitev pri delitvi dohodka.

Sindikalne organizacije bi morale v prihodnje izčistiti svoje poglede v zvezi z odnosom med mezdo in produktivnostjo. Ta odnos bi bilo treba zmeraj bolj oblikovati tako, da bi prevagal v korist sindikata, oziroma delavca. V navedeni študiji piše med drugim, da bi bilo treba pri tem premostiti »obrambne pozicije«, kakršne so bile v glavnem tiste, ki so pred meseci žal prevladovala na pogajanjih v torinskem FIATU.

Bistveno je, razmišljajo v italijanskih sindikatih, da bi morali sindikati v prihodnje podvojiti prizadevanja za še bolj neposredno udeleževanje v inovacijski politiki podjetij ter se potegovati za večjo nadzorstveno vlogo. Ta naj bi prišla do izraza tako v »spoznavalnem kot seveda tudi v operativnem procesu«. Skratka, pravijo v CGIL, v bistvu pa tudi v drugih večjih sindikalnih organizacijah v Italiji, novi pogovori in nova pogajanja naj bi vsebovala kot temeljno merilo tudi težnjo za večjo demokratično kontrolo nad procesi industrijske in sploh tehnološke preno-ve.

V Italiji že obstaja pri poldržavni tvrdki IRI, v kateri je blizu dva milijona delavcev, poseben »Protokol, ki določa postopke za posvete in pogajanja s sindikati, od projektiranja inovacije dalje«. Listina je izjemno pomembna saj so njeni avtorji predvsem predstavniki delodajalcev, ki pa si sindikat le predstavljajo kot, po besedah v dokumentu, »neobhodno sestavino za nadaljnji razmah podjetja.«

Dokument je tudi pri sindikalnih organizacijah naletel na dokajšnjo pozornost tudi za to, ker predvideva sprotno preučevanje problematike med delodajalci in sindikati. Težnje, da bi sindikat izločali iz najpomembnejših razprav o gospodarskih in proizvodnih vprašanjih, izginjajo. Seveda pa je zdaj zares naloga sindikata, da v duhu novih tehnoloških razmer, meril in potreb, kar pospešeno izdela vsaj ogro-dje svoje nove politike.

Miro Kocjan

Kadar gre zares...

Veliko papirja je že bilo popisanega, namenjenega SLO in DS, še posebej, koje slo za priprave na akcije NNNP. Te akcije že več kot desetletje načrtujemo tako, kot da sta naši pripravljenosti oziroma zavesti delovnih ljudi in občanov tako visoki, da nas v nobenem primeru nič ne bi moglo presenetiti. Tudi zamisel in programiranje take akcije po upravnih organih za SLO in DS v SRS in delovnih organizacijah sta bila zasnovana dokaj optimistično. Občani v krajevnih skupnostih so te pobude glede koncepcije SLO in DS v glavnem sprejeli za svoje. Izpolnjevali smo naše načrte, vanje vnašali vse mogoče evidence, z njimi popisali na kilograme papirja, občane usposabljali za te vrste akcij in njihovo znanje preverjali ter skoraj vedno ugotavljali, da smo dobro organizirani in pripravljeni, da se lahko organizirano postavimo po robu morebitnemu agresorju in ne nazadnje tudi kakršnikoli naravni katastrofi.

Tako že nekaj let preverjamo usposobljenost Civilne zaštite in drugih struktur, odgovornih za SLO in DS v mariborskih krajevnih skupnostih. Prirejamo vsemogoča tekmovanja v KS, občini in višjih strukturah, v glavnem z imenom akcij NNP. Dobrišen del krajanov v mariborskih občinah pa čuti, da se te akcije razblinjajo, zlasti še, ker nimamo pravih pokazateljev, ki bi nam pokazali prave učinke takih akcij...

V zadnjih letih se vse večkrat srečujemo s težavami v gospodarstvu, pa tudi drugod. Že v primerih naravnih ujm ali celo v nekoliko izjemnih vremenskih razmerah pa skoraj vedno prihaja do presenečenj, čeprav smo se v akcijah na splošno močno prizadevali. Koliko programov in planov je bilo napisanih v Mariboru in drugih krajih Slovenije! Zanesljivo pa ostaja, da je kljub dokaj dobro organizirani hidrometeorološki službi prihajalo do presenečenj v opravljanju zimske službe, v primerih toče in podobnem. Vedno je prihajalo do presenečenj, končna ugotovitev pa je domala povsod bila, da so zatajile subjektivne sile.

Najbolj me je spodbudilo k pisanju vnovično presenečenje v noči s 23. na 24. april 1988. Vremenoslovci so na predvečer napovedali večje ohladitve s snežnimi padavinami do nižin, ki da bodo zajele vso Slovenijo. Na ujme prejšnjih let sem jaz (in verjetno večina) že pozabili; to namreč prav radi storimo, ko so mimo, čeprav njihove posle-

dice čutimo tudi nekaj let. Tudi to naravno nesrečo smo hitro pozabili, razen tistih, ki jo neposredno čutimo že dalj časa: sadjarji, vinogradniki in podobni proizvajalci. Ne gre samo za snegom, ki je polomil nasade v mestih, tudi sadovnjake, še posebej gozdove in s tem napravil veliko škodo. Za gospodarstvo je bila povzročena škoda še mnogo večja, saj je poleg snegoloma naslednjo noč zajela naše vinograde in sadovnjake v večjem obsegu še zmrzal... Nočne temperature so se to noč spustile na – 7 stopinj, kar je bilo v pretekli zimi, kaj šele v prihajajoči pomladi, nenormalno.

Seveda se slednjemu ni bilo moč kaj dosti upirati, čeprav menim, da bi z dobro organizirano akcijo tudi to lahko vsaj deloma ublažili. Zanesljivo bi vsaj v mestih, zlasti Mariboru, pred snegolomom škodo lahko bistveno omilili, če že ne domala povsem preprečili – če bi se glede na napovedi pravočasno organizirali in organizirano stopili v akcijo, kot imamo lepo napisano v naših načrtih glede boja proti naravnim in drugim nesrečam. Menim, da ni dovolj imeti ukrepe napisane, pač pa je treba tudi ukrepati! Če bi tisto noč vsaj v jutranjih urah izvedli vpoklic nekaterih enot CZ in drugih struktur za reševanje ter začeli ogroženo drevje v parkih, drevoredih in drugih nasadih reševati vsaj ob 5.00 uri, bi zanesljivo rešili 90 odstotkov vseh poškodovanih dreves v Mariboru, kjer je bi verjetno snegolom najhujši. S tem bi preprečili večmilijsko škodo na teh nasadih. Tako pa bodo posledice vidne še nekaj let. Hkrati lahko rečem, da nas je tedaj snežna ujma presenela še enkrat.

Mariborčani smo take noči brezskrbno prespali, drevesa v naših parkih in drugih nasadih pa so se pod težo snega lomila in zaman čakala rešitelje. Šele potem, ko je bil že velik del mariborskih nasadov opustošen, so se odgovorni prebudili (razen nekaterih posameznikov, ki so drevesa skušali reševati takoj). Vzdihovali so nad »katastrofo« ter sklepali, kako oceniti nastalo...č.

Zopet naj nam bo ta snežna ujma v pomoč, kako naj ne ravnamo, če hočemo dejansko uresničevati načela akcij NNP. Stroški ob tem niso tako veliki, akcijo pa bi res lahko šteli kot vajo pri reševanju konkretnih nalog.

Jože Škoporc

Maribor

● Borci so zaskrbljeni in ogorčeni

Člani občinskega odbora ZZB NOV Maribor Rotovž in delegati krajevnih organizacij ZB NOV z območja občine Maribor Rotovž so razpravljali o sedanjem družbenopolitičnem položaju in so v zvezi s tem sprejeli posebno izjavo. V njej izražajo najresnejšo zaskrbljenost in resno ogorčenje ob nedavnih dogodkih in izpadih ter napadih na slovensko vodstvo. Vsiliti se nam hoče nekatere predlagane ustavne amandmaje in prisiliti Slovenijo na soglasje zlasti tistih nesprijemljivih amandmajev, ki od vzemajo Sloveniji in slovenskemu narodu samostojnost, državnost in enakopravnost v okviru SFRJ. Borci odločno protestirajo proti vsem neupravičenim napadom in pritiskom na slovensko državno in politično vodstvo, ker so to tudi napadi na celoten slovenski narod, ki je svoje vodstvo demokratično izvolil ter mu daje zato polno podporo za vse dosedanje delo in odločitve v prihodnje. Najodločneje zavračajo vsak način izsiljevanja, ker ima republika Slovenija po veljavni ustavi pravico odkloniti vse, kar zanjo ne more biti sprejemljivo. Nihče tudi nima pravice slovenskemu narodu vsiljevati odločitve, ki kratijo njegovo samostojnost in razvoj.

M. K.

Radovljica

● Podpora borcev slovenskemu vodstvu

Občinski odbor ZZB-NOV Radovljica je prejšnji petek na seji obravnaval sedanje družbenopolitične razmere v Jugoslaviji in vse bolj grozeče pojave, ki jih spremljajo; pri tem so v imenu članov iz svojih krajevnih organizacij ZB-NOV udeleženci seje izrazili resno zaskrbljenost spričo zadnjih dogodkov, ki se kažejo v mednacionalnih odnosih. Borci so še posebno občutljivi do povsem nesprijemljivih hujskaških metod, pritiskov in žalitev predstavnikov slovenskega državnega in političnega vodstva in s tem tudi omalovaževanja ter nasprotovanja družbenopolitični in gospodarski usmeritvi SR Slovenije.

Enotno in odločno podpirajo demokratična stremjenja vseh vodstev slovenskega naroda in vztrajajo na stališču, da tako pomembna vprašanja skupnega življenja v jugoslovanski večinacionalni skupnosti, kot so ustavne spremembe, zlasti pa pristojnost in suverenost narodov in narodnosti ter njihova enakopravnost, ni reševati na ulicah in trgih z zborovanji, pač pa edino po ustavnih poteh, predvsem pa v duhu sožitja in strpnosti med različno mislečimi ljudmi.

Presenečajo zlasti silovitost gonje proti Sloveniji in grobo potvarjanje resnic ter podtikanja slovenskemu vodstvu na številnih shodih in sejah političnih forumov, predvsem v sredstvih javnega obveščanja v SR Srbiji.

Občinski odbor ZZB-NOV je v imenu vseh udeležencev NOB na seji sprejel so-

glasno stališče o nedvoumni podpori in zupanju vodstvu SRS in odločnem protestu zoper vse tiste pojave, ki namesto proizvodnega in ustvarjalnega dela v ospredje postavljajo politikanstvo in manipuliranje z množicami, ki jih pestijo današnje težke socialne razmere.

Vztrajajo na nadaljnji poti razvoja demokracije in doslednega uveljavljanja reformskih sprememb ter ohranjanja enakopravnosti in samobitnosti slovenskega naroda v SFRJ.

JR

Ljubljana Center

● Predsedstvi SZDL in ZZB: Obrnimo se vase!

Odločno vtrajamo pri zavzemanju za skladnejši razvoj jugoslovanske federacije na avnojskih načelih in obsojamo brezobzirne napade na SR Slovenijo in njeno vodstvo. Prav zato zahtevamo, da se končni predlog ustavnih sprememb potrdi v SR Sloveniji preko referendumskega odločanja. Od vseh predstavnikov v federaciji, delegatov zvezne skupščine iz SR Slovenije in vodstev v SR Sloveniji zahtevamo dosledno in odločno vztrajanje na demokratično sprejetih stališčih. Po našem globokem prepričanju koristijo ta stališča vsem narodom in narodnostim v Jugoslaviji.

Menimo, da se morajo vse naše misli in dejavnosti usmeriti k enemu samemu cilju, ki ga je v svojem sporočilu poudarila jugoslovanska mladina – generacija, ki je razumljivo in upravičeno, najbolj prizadeta in zaskrbljena zaradi stanja in usode celotne jugoslovanske družbe: k streznjenju in razumu, k popolni izrabi mladih intelektualnih moči in učinkovitejšemu delu na vseh ravneh ter v vseh okoljih; omogočimo mladini, da si izbere svojo vizijo socialističnega razvoja!

Zahtevamo torej, da se kar najbolj intenzivirajo vsi potenciali naše družbe, še posebej pa, da se do popolnosti angažirajo vse subjektivne sile, od KS in OZD do federacije, da bi v najkrajšem času umirili in obvladali tragično družben položaj. Pri tem nam je potrebno veliko več znanja, miru, strpnosti in medsebojnega spoštovanja.

Predsedstvi menita, da moramo v Ljubljani, v našem osrednjem nacionalnem mestu in glavnem mestu slovenske države, še posebno pozorno spremljati in uresničevati zahtevane naloge iz programa vseh treh reform. V skladu z izročili herojske revolucije in bojne preteklosti mesta Ljubljana smo dolžni dosledno ter neomajno ohraniti njeno ponosno in vedno pokončno držo, posebej še v teh izjemno težkih in usodnih trenutkih slovenske in jugoslovanske zgodovine. V Ljubljani imamo mnogo nakopičenih težav, povezanih s posebnostmi, ki jih prinašajo večja mesta in sam značaj posebne družbenopolitične skupnosti. Predsedstvi OK SZDL in OO ZZB Ljubljana Center pozivata, da bi skladno z usmeritvami družbenopolitičnih organizacij občine, mesta in republike okrepili aktivnost in delo vseh organizacij, predvsem pa subjek-

tivnih sil, upravnih in samoupravnih organov od KS in OZD do mesta, da bi z obvladovanjem lokalnih interesov ter občinskih meja, ob učinkovitejšem sodelovanju republiških organov in organizacij, v kar najhitrejšem času razrešili težke probleme našega mesta. Odprava nekaterih kritičnih točk v gospodarskem in političnem delovanju glavnega mesta bi nedvomno veliko prispevali k uresničitvi nekaterih skupnih družbenih ciljev naše republike ter olajšala razreševanje težkega družbenogospodarskega položaja mesta in hkrati republike.

Delovni ljudje in občani naše občine se zavedamo, da ima skupno in usklajeno delovanje vseh institucij sistema naše občine, mesta Ljubljane in SR Slovenije, glede na izjemno specifičen položaj občine in mesta, odločujoč pomen za širšo slovensko skupnost. Zato zahtevamo, da se skupaj z odločno akcijo naših vodstev in predstavnikov v federaciji obrnemo tudi vase ter z vsestransko intenzivnostjo odpravimo ovire za hitrejše in odločnejše uresničevanje programa treh reform v občini Ljubljana Center in mestu Ljubljani.

OBČINSKA KONFERENCA SZDL
Občinski odbor ZZB NOV
Ljubljana Center

Kamnik

● Želimo si miru, pravičnosti in enakopravnosti

Borci NOV občine Kamnik z grenkim občutkom in skrbjo za naš jutri spremljamo politične in gospodarske razmere, ki se iz dneva v dan naglo slabšajo. Tudi mi se sprašujemo, kaj pomenijo množice, ki jih dan za dnem gledamo na TV zaslonih, kako zahtevajo orožje. Proti komu ga bodo uporili? Vse to nas bega in skrbi.

Zaskrbljeni smo zaradi vse večje nevarnosti, da nekateri še naprej skušajo z nasiljem uveljavljati svoje zamisli o naši prihodnosti. Borci menimo, da bomo le z upoštevanjem vrednot in pridobitev NOB sposobni razvijati Slovenijo in Jugoslavijo kot neodvisno, demokratično in socialistično družbo.

V teh težkih časih so nam potrebno zupanje in pogum, odločnost in vztrajnost za medsebojno razumevanje, za mir in pravičnost, svobodo in enakopravnost. Zato kamniški borci NOV protestiramo proti vsem namigovanjem, da bi lahko kdo drug kot naš slovenski narod odločal o njegovi usodi, njegovi prihodnosti in njegovem vodstvu.

Soglasno podpiramo stališča Skupščine SR Slovenije o nesprijemljivosti nekaterih ustavnih amandmajev. Vztrajanje na sprejetju neusklajenih amandmajev na podlagi preglasovanja in pritiski, ki se vse bolj pojavljajo, niso samo zanihanje temeljnih točk Osvobodilne fronte slovenskega naroda in avnojske opredelitve Jugoslavije, pač pa pomenijo tudi poglobitev medsebojnega nezaupanja, ki lahko bistveno ovira izvedbo reform.

Tržič

● Ne moremo sprejeti žuganja

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Tržič je na svoji seji 10. oktobra obravnaval tudi politične razmere današnjega časa: strah pred grožnjami, ki vodijo v barbarstvo in zahrbtnost ulice, ki pelje v pogrom;

nevarnost, da zmagajo demagogija, brezobzirnost, prevzetnost in arogantno obnašanje sploh;

prepričanje o nedotakljivosti posameznika in skoznjem ogrožanje sistema ali njegovih elementov;

militantna delitev lekcij generalov legitimnim slovenskim predstavnikom;

najnovejše stopnjevanje ostrine napada srbskega vodstva proti slovenskemu vodstvu, da bi doseglo njegovo odstranitev, četudi s pomočjo velikosrbskega nacionalizma;

prisila drugače mislečih...

In še, in še!

Vprašujemo se, zakaj so naša borčevska, pa tudi opozorila drugih ljudi ostala brez odziva, celo označena z nergaštvom. Čutimo premajhno odzivnost v tem boju za zmago resničnega socializma po meri človeka vseh tistih tovarišev, ki bi morali poleg sedanjega političnega vodstva Slovenije po funkciji in vesti od krajevne skupnosti in občine navzgor, korakati pred nami. Taki zaslužijo slovo.

Čudovito moč vidimo v Pozivu k razumnosti, ki ga je objavila mladinska organizacija in pogršamo podporo zanj, saj vendarle pomeni hotenje k povezovanju naprednega.

Ne moremo sprejeti žuganja, češ da povzročamo blokado, ker hočemo svobodo in pravico do samoodločbe ne samo ohraniti, pač pa ju povečati in razširiti na tista področja, kjer sta utesnjeni ali ju celo ni. Ob ljubljam pa, da bomo zaustavili vsak razpad avnojske Jugoslavije, za katero glas smo dali in je brez našega glasu ne more biti. Bojimo se razglašanja zahtev ulice za najvišjo obliko civilizirane demokracije v Evropi.

Zamerimo pa, da vse, kar nas je pripeljalo do dna mizernih razmer, in tisto, kar nas lahko dvigne iz njih, dolgo traja. Da je potuha ne-delu prevelika in da je socialni nemir ljudi upravičen ravno zato, ker se v samem sistemu dolgo časa ni nič premikalo. Nič kaj dosti, ali pa predolgo nič, niso storile ali vsaj premalo naredile ostale družbenopolitične organizacije, kar velja zlasti za sindikat. Ta naj bi bil na čelu tistega aktivnega prebivalstva, ki ustvarja pogoje reprodukcije zase in za vso nadgradnjo, ki pa žal ni racionalno organizirana, zato je predraga in vzrok za krajec več črnega kruha.

Za napuh in samovšečnost ne bi smelo biti prostora v nobeni glavi.

Nevešči politične filozofije smo v teh nekaj stavkih napisali našo izpoved, ki nosi v sebi vso podporo najvišjemu slovenskemu vodstvu na čelu s tovariši Stanovnikom, Kučanom in Smoletom. Izražamo željo, da nas pokončne drže vodite skupaj z vsemi dobrohotečimi razumniki in ljudmi v resnično boljši jutri!

Skrivnostnih iger srečni konec

Bilo je v prvih povojnih letih, sledovi vojne so bili še povsod, naša nova, partizansko-revolucionarna oblast je imela obilo težkega dela, še posebej zaradi nenehnih poskusov za meje pregnane četniške, ustaške in belogardistične reakcije, ki se je prav tako na novo organizirala in se ob pomoči angleško-ameriških obveščevalnih štabov pripravljala na morebitni obračun s »Titovimi komunisti«. Onstran italijanske in avstrijske meje so ustanavljali obveščevalne centre, urili diverzante ter pošiljali kurirje sem k nam, da so pomagali ustanavljati križarske in podobne bande. Naši oznovci in knojevci si tako po pravkar končani vojni niso mogli privoščiti mirnega oddiha. Zanje se je vojna nadaljevala – za nekatere v vse

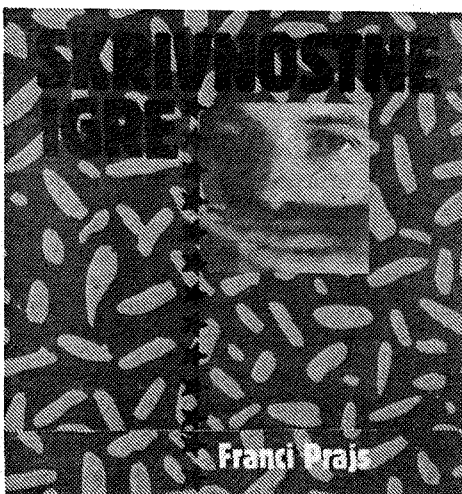
prej kot prijetnem operativnem delovanju – tu, na domačem terenu, na Pohorju, na Kozjaku, v Slovenskih goricah in drugod, za druge v obveščevalnih misijah tam prek, na Dunaju, v Gradcu, Celovcu...

Franci Prajs je te »skrivnostne igre«, katerih udeleženec je bil, popisal v romanu, ki ima obeležje osebno-spominske in obenem zgodovinsko dokumentarne proze. Poglavitno pisateljsko pozornost namenja mlademu partizanu-oznovcu Filipu, poslanemu v vlogi agenta v Avstrijo, od koder mu je pošiljati podatke o emigrantski organizaciji, v katere jedra se mora vtihotapiti; glavni-nya pripovedi posega torej tja. Opisane pa so seveda, še zaradi pripovednega in faktografskega ravnotežja, tudi razmere v tej do-

meni (kar zadeva oznovsko delovanje ter delovanje križarjev) pri nas doma, in sicer skozi lik in ravnanje Filipovega partizanskega tovariša, zdajšnjega šefa, načelnika mariborskega operativnega štaba Branka. Preplet obojnega dogajanja ustvarja razmeroma zanimiv, napet in berljiv roman, čeprav – glede na samo razsežnost snovi – dokaj površinski, enoplasten, estetsko in idejno nevzemirljiv. Je informacija o času in ljudeh v njem, ne pa poglobljena kritična razčlenitev dogajanja v zgodnjem povojnem obdobju, v katere še vedno nimamo zadostnega vpogleda.

Prajsov roman je izšel v 5.000 izvodih pri Pomurški založbi in ga reklamirajo kot »slovensko srhljivko«.

R. R.

Na sestanek je prišel točno, kot je potrebno in v vojski samo po sebi umevno. Vedel je, da ima vojaška organizacija, ki se izdaja za vojsko kralja Petra, podobna pravila igre kot druge organizacije, pravila, ki so prekleto resna, in da je smrt vselej navzoča. Jasno mu je bilo tudi, da v resnici tu ne poveljujejo več Jugoslavlani, ampak Angleži in Američani. Takšno sklepanje se mu je še potrdilo, ko ga na sestanku ni pričakal polkovnik Krušič, temveč mlad ameriški major. Ta ga je pozdravil manj togo, kot je bil vajen pri svojih jugoslovanskih predstavljajih, vendar pa tudi z nekakšno vzvišenostjo. Govoril je okorno srbščino z ameriškim naglasom.

»Torej, vi ste Zajec,« je začel pogovor. »Vaša skupina je dokaj uspešna.«

»Trudimo se, gospod major,« se je polaskano nasmehnil Ferdo.

Majorjevo nadaljevanje je bilo mnogo manj laskavo:

»V bistvu pa je to banditizem, ki ne pelje daleč. Treba je razviti obveščevalne centre! Želim strokovno sposobno obveščevalno službo. Strahovati in skubiti kmete po Pohorju in tistih severnih gričih ni posebna umetnost. Vaše skupine je treba uskladiti, napraviti iz njih enotno organizacijo, izvajati diverzantske akcije po pretehtanem načrtu! Sicer je to navaden banditizem, vi pa pravi banditi, kot trdijo o vas tudi komunisti!«

»Lahko je tebi pridigati, ko sedi na varnem, piješ viski in preganjaš kurbe!« si je mislil Ferdo. Gledal je majorjeve skrbno prstrižene brke, temno, negovano pričesko in črne južnjaške oči.

Kot bi bral njegove misli, je major znižal glas, se nekam blahotno nagnil k njemu in mu zapičil svoj negovani kazalec v prsi:

»Pa še po nepotrebnem se izpostavljate. Klatite se po hribih in gozdovih, si nabirate uši, kot so nedavno še delali partizani, ponoči se premikate kot preganjane zveri. Saj tako sploh ne utesnete trezno misliti! Načrte za diverzijo je treba v miru pretuhtati in jih skrbno pripraviti. Obveščevalcem je treba dajati navodila v skladu z našimi potrebami! Zato bo bolje, da osebno ne boste več hodili po nepotrebnem čez mejo v Jugoslavijo. Za to imate svoje kurirje. Sicer vas bo prej ali slej ujela Ozna. Za našo organizacijo bi bilo to občuten neuspeh. Zaupali smo vam odgovorne naloge. Zato vam prepovedujem, da javdan še naprej tvegate svojo osebno varnost!«

Še »Ne pozabimo na padle v NOV«

V 36. številki TV-15 (22. septembra) je bil v rubriki »Iz naših krajev« tudi kritičen zapis o vzdrževanju groba Franca Mravljeta – Silva na pokopališču v Križah pri Trzinu z naslovom »Ne pozabimo na padle v NOV«, ki ga je napisal tovariš Franc Teran.

Res je, kot opisuje tovariš Teran. Ni naš namen, da bi se opravičevali. Vendar je treba pojasniti, da je grob, v katerem počiva Franc Mravlje-Silva, prevzela v oskrbo in sploh kot družinski grob njegova živeča sestra in njena hčer. Grob bi bili doslej že uredili, ne samo obnovili napis, temveč tudi ostalo, vendar obrtnik kasni z delom. To je tudi razlog, da odbor podpisnikov Družbenega dogovora o varstvu spomenikov in spominskih obeležij za ta grob v zadnjem času ni poskrbel.

Naj navedemo še, da je v trziški občini preko 60 spomenikov in spominskih obeležij iz časa NOB, poleg tega pa tudi več spomenikov padlim v I. svetovni vojni, katere mora omenjeni odbor vzdrževati in jih obnavljati. Sredstva v ta namen, iz proračuna občine, pa so zelo skromna. Samo za obnovo spomenika v Križah, ki ga omenja Franc Teran v svojem zapisu, je bilo potrebno odšteti dvakratni znesek, predviden za vzdrževanje vseh spomenikov in spominskih obeležij v občini Trzin, (po planu za leto 1988).

Občinski odbor ZZB NOV
Trzin

Vprašanja in odgovori

Dvorana je bila polna, jaz pa sem na lastna ušesa slišal borca-invalida, ko je tovarišu Smoletu dejal:

– Poslušajte, tovariš predsednik! Zničili smo marksizem, leninizem, stalinizem, titoizem, kardelezem, samoupravljanje smo vrgli v smetiščno kanto, vrsta mladih brezposelnih se daljša in daljša, v žitorodni domovini se tepemo za štruce črnega kruha, mi pa smo za našo lepo in bogato domovino preljivali kri. Kar trikrat sem bil hudo ranjen! In vem, da imam tudi trikrat in več manjšo pokojnino, kot pa je OD občinskega funkcionarja, kaj šele republiškega, zveznega! Pozno sem se ženil in imam kot 65 let star borec s konca leta 1942 tri šoloobvezne otroke. Pet nas biva v enosobnem stanovanju! In kaj naj rečem lastnim otrokom o sedanjem trenutku? Odgovorite!

Nastala je mučna tišina. Tovariš Smole je pač moral – že ves utrujen od prejšnjih sestankov – spretno speljati pogovor, da se vsi skupaj borimo za ponovno sožitje narodov in narodnosti, za boljši jutri.

Mlad fant, predstavnik mladine, pa: – Tovariš predsednik, zakaj ne izvemo vsebine tajnega dokumenta: Zakaj je »nekaterim« dovoljeno v raznih občinah s »podtaknjenimi« stavki blatiti osebnost pokojnega Tita? Zakaj ne pometemo z nesposobnimi politiki. Na političnih, gospodarskih in kulturnih stolih naj bi bili od 35 do 60 let stari državljani...!

D. K.

Bodimo strpni in postali bomo spet prijatelji

Ne nameravam pisati, kako so otvorili prenovljeno Tartinijevo hišo v Piranu. Nekaj drugega mi je na tej otvoritvi padlo v oči. Ko sem opazoval množico na Tartinijevem trgu, sem se vprašal, kdo so pravzaprav ti ljudje. Poslušal sem dvojezični govor tovariša Smoleta (govoril je slovensko in italijansko) in ugotovil, da so se proslave udeležili pripadniki prav vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, ki zaenkrat živimo na tem območju v mirnem sožitju. Pravim, zaenkrat, kajti bati se je, da bodo jezdec apokalipse z nacionalističnim zmagom kmalu tudi med nami.

Na proslavi, ki je potekala dostojanstveno, brez najmanjšega incidenta, sem kar pozabil, kaj se hkrati dogaja v nekaterih drugih predelih naše skupne domovine. Doma so me radijske vesti spet postavile v resničnost – kaj se dogodi v Vojvodini, ki je bila doslej vzor za mednarodno sožitje ne samo v Jugoslaviji, temveč v svetu!

Tudi Istra je večnacionalna, kjer ne živimo samo Slovenci, Hrvati in Italijani, pač pa pripadniki prav vseh narodov in narod-

nosti Jugoslavije. Tudi med nami prihaja do nesporazumov, vendar smo doslej brez vmešavanja drugih znali take nesporazume sami rešiti.

To vprašanje nas bremeni in leži nad nami kot neka mora. Vznemirjeni smo, ko vidimo, kako nam hočejo, celo z grožnjami, ki ne prihajajo samo iz ulice, pač pa iz najvišjega vrha – predsedstva, vsiljevati take rešitve, ki so za nas nespreamljive in celo ogrožajo našo nacionalno identiteto in ponos.

Zato pravim: uporabljajmo pamet, bodimo strpni, če že ne moremo biti prijatelji. Tako se bodo odnosi, kakršni so bili pred krizo, obnovili.

Žarko Žbogar

Klic k razumu

Mitingi solidarnosti in nasilje so izraz zaostalosti. V njih je mnogo elementov, katere smo med revolucijo odstranili; velikosrbski šovinizem, albanski separatizem in iredenta. Velika Srbija in velika Albanija pa se ne bosta nikoli rodili.

V izogib dogodkov iz preteklosti je v svetu zmagal razum nekaterih naprednih politikov. Odločili so se, da ustanovijo neuvrščeno gibanje. Med mnogimi človekoljubnimi gesli je tudi geslo, da se spori ne smejo reševati z nasiljem in orožjem. Jugoslavija je ena ustanoviteljic neuvrščenega gibanja. V zunanji politiki se zavzema in uveljavlja geslo neuvrščenosti, da bi se spori med državami ali spori znotraj njih reševali brez nasilja in oboroženih spopadov. V sami Jugoslaviji pa narašča nevarnost nasilja in oboroženega spopada pod imenom miting solidarnosti.

Zmagati mora razum sedanjih politikov. Rešiti mora problem SAP Kosovo po geslih neuvrščenosti in AVNOJ-a. V sredstvih obveščanja sem ugotovil, da organizatorji mitingov nimajo programa, kako bi rešili problem v SAP Kosovo. Gibanje, ki nima programa, samo od sebe razpade ali pa se nekaj časa spreminja iz enega gibanja v drugo. Toda medtem pa obstaja nevarnost, da se razliva človeška kri...

Janez Krošelj

Pojasnilo

h kratkemu zapisu o zgodovini 30. divizije iz prejšnje številke TV-15

Zaradi zgodovinske resnice in z dobrim namenom dopolnjujem kratko navedbo pisca Franja Bavca-Branka glede zasedbe Breginja in oblikovanja čete.

V Breginju smo takrat razorožili karabinerje partizani-aktivisti z Mije, in sicer: Janko Kofol-Tine kot naš vodja, Ivan Mavrin-Miloš, Alojz Mavrič-Oton (prej znani aktivist na obrobju vzhodne Benečije), Leopold Košir-Zmago, Slavko Čebokli in Mirko Koren, oba domačina iz Breginjskega kota, in jaz.

Po zasedbi te postojanke pa ni nastala samo Breginjska četa, marveč smo samoiniciativno oblikovali bataljon s tremi četami, v Breginju, v Robiču in v Štupici na beneški strani. V štabu bataljona so bili: Janko Kofol-Tine iz Volč kot poveljnik, Stanko Mazora iz Breginja (bivši italijanski podporačnik) kot njegov namestnik, Ivan Mavrin-Miloš iz Kočevskega kot politkomisar, Alojz Mavrič-Oton, doma s Kambreškega, je bil namestnik politkomisarja, ki pa je kmalu odšel v Prosnid in Platišče, da bi tam organiziral nove partizanske enote. V Breginjski četi je bil nekaj časa politkomisar Leopold Košir-Zmago, doma iz Jurjevice pri Ribnici, nato pa je odšel za komandirja Robiške in kasneje Idrske čete. Do usodnega nemškega strela je bil komandir Robiške čete Mirko Koren, domačin iz Kreda, jaz pa sem bil politkomisar. Četo v Štupici je prevzel Slavko Čebokli iz Borjane.

Kako je v nadalje potekal razrast tega bataljona, ki je imel pozneje v svoji sestavi kar sedem čet, sem opisal v reviji Borec leta 1975.

Tone Kebe

Iz enega lonca v...?

Tole vprašanje izhaja iz kuharske prispodobe Janeza Winklerja; z njim nam postreže skozi pogovor z novinarjem TV-15 6. oktobra.

Še kar zanimivo kramljanje posega v našo polpreteklost, razglablja o sedanjosti, zaide v prihodnost... Pri tem se za stare (in bojda že umrle!) sne nudijo nove sanje in

upanje. No, to »novo« ni dorečeno, pa se ne ve, kam iz lonca in, če morebiti to ni spet neka nova pot v neki drugi lonec?

Čeprav je vprašanj veliko, jih ne kanim načenjati, vsaj tokrat ne. Spregovoril pa bi o svojevrstnem zamudništvu večine zadevnih odkritelcev in nasvetodajalcev. To je posebno pogosto, ko se, že upokojeni imenitneži, podajo na pota olepšanih spominov. Takale vprašljiva zapoznelost močno spominja na zvonjenje po toči, ki je le sebi v namen – in ga je zadnje čase, tega zvonjenja – že hudo preveč.

Po triinštiridesetih letih nekega vodenja, pravzaprav slehernega, ko le-to že po nuji časa prepričljivo in neusmiljeno pokaže svoje (grenke) sadove, je sprenevedavo sklicevanje raznokalibrskih »graditeljev« in vplivnežev na slepo vero v Ideale, ki bi jih naj seveda tudi opravičevala (bili smo v zablodi!) – popolnoma nevzdržno. Zatorej, lepo je slišati tisto – o kmetih ubogih, o šolanju na skrivaj, o predčasni invalidih in razvrednotenih ljudeh, o utapljanju človeka v pretirani kolektivizmu itd, itn, toda... Toda, kdo in kje smo bili mi – borci? Morda v vseh teh zlih vrtincih povojnih dogajanj? Saj ni majhno število takih napak in pregreh, ki so bile povsem očitne in dovolj opozarjajoče, da nas peljejo – ne v lepšo, ampak v pogubno prihodnost! »Zablode« se že takrat niso ujemale z ideali, še manj z zdravo pametjo in poštenostjo.

Zakaj so premnogi tako veselo zajadrali po tej zgoreni poti ali pa so ubogljivo molčali? A zdaj si, polni samovšečne »pravšnjosti« in navidezne skesanosti – v svoja (osebna) jadra nabirajo »novih« vetrov!

A pogovor, o katerem gre beseda, kaj ni ubran na že znane strune, katerih zven moti...?

Vladimir F. Snoj

Iz Slovenj Gradca

Prvo leto univerze za tretje obdobje

Večkrat smo slišali po Valu 202 o delu univerze za tretje življenjsko obdobje v drugih krajih, zlasti v Ljubljani. Prav prijetno pa smo bili presenečeni, ko je Center za socialno delo v Slovenj Gradcu v oktobru 1987 razobesil plakate z obvestilom, da se lahko tudi tu prigramo v razne interesne skupine. Največ prijav je bilo za rekreacijo, ročna dela in tečaj nemščine. V novembru 1987 smo imeli prve sestanke in smo takoj tudi začeli z delom. Center je pod mentorstvom tovarišice Drage Pušnik imel izredno srečo pri izbiri voditeljev tečajev in smo skupno izbrali tudi najustreznejši način dela. Začetne bojzani smo odpravili

s sproščenimi pogovori in vse bolj težili k strokovnosti. Med seboj smo se vse bolj spoznavali in tudi na ulici radi pokramljali ter izgubljali občutek osamljenosti.

Pri ročnih delih (ob ponedeljkih od 17. do 18.30 h) smo pod vodstvom Francke Gorinjec začele s kvačkanjem (nekateri kljub zrelem letom prvič v življenju). Ker je bilo zimsko obdobje, so bili zanimivi vzorci kap, klobukov in šalov. Nekateri so pletle volnena oblačila.

Pri rekreaciji (ob torkih od 17. do 18. ure) nas je tov. Hilda Vavpot razgibavala in nam dajala napotke, kako naj tudi doma (že zjutraj v postelji) poskrbimo za boljše počutje in večjo gibljivost udov in hrbtenice. Nikoli pa ni pozabila opozoriti, da ne smemo pretiravati. Iz tedna v teden se je kazala večja sproščenost gibov. Z raznimi igrami pa smo se kljub letom včasih prav otroško razigravali. Tu nas je bilo največ vpisanih in poprečno 20 navzočih.

Nemščina je bila v začetku za nekateri prav trd oreh, saj so se z njo prvič srečali, drugi pa so znali že kar dobro govoriti, vendar kar po domače, v narečju, in brez »der, die oder das«. No, tisti, ki so res največ znali, so zaenkrat prenehali in se bodo vrnili, ko bomo ostali toliko napredovali, da bomo približno na enaki ravni.

V juniju smo zaključili prvo leto dela, v vsaki skupini smo zadnje uro posvetili pogovoru o opravljenem delu in načrtih za prihodnje leto. Upamo, da bomo nadaljevali sredi oktobra ali v začetku novembra, saj je tudi za upokojence čas dopustov ali poljskega dela.

A. A.

Hvala za pozornost!

Minilo je več kot leto dni, kar sem preživel najtežjih 100 dni mojega življenja. V mariborski bolnišnici, na kirurgiji, sem se po treh težkih operacijah boril z življenjem.

Toda moj boj ni bil tako težak, ko so se me spomnili vojni tovariši iz odbora Jurišnega bataljona 18. divizije. S pisemcem so mi zaželeli čimprejšnjega okrevanja in skorajšnjo vrnitev med nje. V Ljubljani živijo, pa so se spomnili name! Tudi obiskali so me – v bolnici in doma; predvsem tovarišem Ajtniku, Jožetu Krambergerju in Jožetu Jeniču najlepša hvala! Tudi zdravnikom v bolnišnici se moram zahvaliti za njihova prizadevanja. Hvala pa tudi še obiskovalcem generaloma Alojzu Kajinu in Bogdanu Renčelju. Mislim, da se je tisto medvojno tovarištvo tako pokazalo v pravi obliki. Obiskujmo svoje bolne tovariše, če se le da in če le vemo zanje! Prijaznim soborcem pa želim dobrega zdravja!

Andrej Velkavrh

Krka TOZD Zdravilišča, Zdravilišče Strunjan

Zdravilišče Strunjan

Hotel Svoboda
66320 Portorož – Portorose, Jugoslavija
Tel. (066) 75-881

Kako je bilo na osvobojenem ozemlju pod Gorjanci leta 1942

Piše Zdenko Picelj

Delovanje partizanske sanitete

Na območju pod Gorjanci je od leta 1942 delovala tudi partizanska saniteta. Njeno delovanje lahko delimo v obdobje, ko je to območje nadzirala najprej Gorjanska četa, pozneje pa v maju 1942 ustanovljeni Gorjanski bataljon, od prvega delno osvobojenega ozemlja in delno nadziranega ozemlja pod Gorjanci do italijanske ofenzive v pozni jeseni 1942, in v obdobje po tej ofenzivi.

Število privržencev in sodelavcev OF se je z vsakim dnem večalo, s tem pa je postala nujna tudi skrb za zdravstveno zaščito. Zakonita pot ni več prišla v poštev. Obbolelim aktivistom OF in ilegalcem so tako že leta 1941 dajali gmotno, moralno in strokovno pomoč v Šentjerneju dr. Zvezda in Dušan Reja, v Kostanjevici dr. Ivanošević in lekarnarica Emilija Fon. Takoj po prihodu v Kostanjevico, v začetku leta 1942, se je v delo vključil tudi dr. Stanko Černelč. Zaradi sodelovanja v OF so ga Italijani 11. maja 1942 aretirali in zaprli v kostanjeviški grad, vendar so ga 23. maja pri obleganju Kostanjevice partizani Kostanjeviške čete osvobodili.

Bolnišnica v Apneniku

V začetku junija 1942 so ustaši napadli in razdejali partizanski tabor Kostanjeviške čete na hribu Kičer, ki je bil tedaj prazen. V tabor pa se je ravno takrat s terena vračal Alojz Franko in je bil ranjen v pljuča. Dr. Černelč ga je takoj hospitaliziral in zdravil v Velikem Banu pri Brdričevih. Ko je delno ozdravel, je bil spremljevalec dr. Černelča. V hudem boju v Hrastu nad Metliko 22. julija 1942 je bilo med drugimi ranjenih tudi šest borcev Gorjanskega bataljona. Dr. Černelč jih je prepeljal v prvo gorjansko bolniško postojanko, bolnišnico v Apneniku.

janko, bolnišnico v Apneniku pod Vratnim nad Pleterjem, ki je bila v vinogradih med pleterskim samostanom in Vrhpoljem, v hiši pravnikarice Maksimiljana Frica, ki je bil zaveden Slovenec. Hiša je imela dve sobi, kuhinjo in klet in je ustrezala vsem higienskimi predpisom. Postajo so vodili: bolničarka Misljeva, Milka Štravsova in bolničar Alojz Franko. Dr. Černelč je bil v bataljonu in četah in se je v postojanko vračal, kadar je bilo treba. Sanitetni material in instrumentarij so oskrbeli in poslali dr. Zvezda in dr. Dušan Reja, lekarnarica Fonova, pomali pa so tudi v pleterskem samostanu, v katerem je bilo celotno sanitetno skladišče za material, ki je na njihov naslov prihajal iz Ljubljane. V nujnih primerih je v bolnišnici pomagal tudi samostanski brat Bernard, ki je vedno prinašal za ranjence sir, sadje, kruh in sanitetni material. Ta prva gorjanska bolniška postojanka se je imenovala »Sanitetna postaja 16«. Za njeno zaščito je skrbelo nekaj stražarjev.

Sredi avgusta 1942 je dr. Černelč huje zbolel in se je zdravil v samostanu Pleterje. Zato je komandir Zapadnodolenjskega odreda Marijan Dermastia poslal v Apnenik pogledat dr. Dolfeta Medveščka-Sumskega. Po ustanovitvi Krškega odreda in s prihodom zdravnika dr. Ivana Pintariča za zdravstvenega referenta Krškega odreda pa je bil dr. Medvešek premeščen v bolnišnico Apnenik, saj je bil dr. Černelč še bolan. To se je zgodilo po bojih pri Ratežu 13. in 14. avgusta 1942, ko so iz Tomšičeve brigade sprejeli ranjena Stanka Semiča-Dakija in Ivana Kavčiča-Nandeta. Obiskal ju je dr. Pintarič in odredil za zdravnika dr. Medveška.

Iz grape na Žumberško

Ob koncu avgusta je obiskal bolnišnico politični komisar Gorjanskega bataljona Tone Sušteršič in dr. Medveščku zaupal, da je poiskal z Rudijem Prkovičem-Jako in Žanom Mikcem nov teren za gradnjo skrivne bolnišnice. Odločili so se za grapo Pendičevko. Za premostitev bolnišnice so se odločili zaradi tega, ker je bila za zavarovanje bolnišnice v Apneniku potrebna cela četa, obstajala pa je tudi velika možnost, da bi sovražnik bolnišnico odkril in napadel. Nova skrivna bolnišnica v grapi Pendičevki je imela izvrstno lego in se je imenovala »G 15A« (Gorjanci-ambulantna 15), kasneje pa »SVPB-K« (Slovenska vojaška partizanska bolnišnica - zaselek Kira). Prvo konspirativno bolniško postojanko v eni izmed grap hudourniškega potoka Pendičevka pod Sv. Miklavžem na Gorjancih so zgradili, se vselili in tudi že opustili konec avgusta 1942. Zaradi predvidene italijanske ofenzive se je po odloku štaba Krškega odreda bolnišnica skupaj s sanitetno postajo številka 15 29. avgusta 1942 preselila po obronkih Gorjancev preko Ostrca na hrvatsko stran Gorjancev, v vzhodni del Žumberka.

Po dogovoru s štabom Žumberško-pokolpskega odreda se je bolnišnica naselila v mali vasi Prisjeki pri Novih Seli. Upravnik bolnišnice je bil dr. Ivan Pintarič, politični komisar Ivan Kavčič-Nande, pomočnik upravnika pa dr. Medvešek. Bolničarsko osebje so sestavljali Zlata Zgonc, Gizda Čosič in partizan Jože Grbec. Tam pa je bil še zaščitni vod. Hudo ranjeni partizani so bili nameščeni po hišicah na slamnjačah, lažje ranjeni pa po kozolcih in senikih. Na eni strani ceste je bila bolniš-

nica, na drugi pa ambulanta. Za hrano sta skrbela šentjernejski odbor OF in Gorjanski bataljon. Po ozdravljenju je v bolnišnico prišel še dr. Černelč. Bolnišnica je skupaj z ranjenci in osebjem štele petdeset oseb.

Smrt petnajstih ljudi

Sredi septembra 1942 so ustaši napravili izpad iz postojanke v Novih Seli in se v partizanskih kapah približali bolnišnici v Prisjeki. Najprej so vas preletela štiri letala in odvrгла le dve bombi, na vsako stran vasi po eno. Upravnik in politični komisar sta se odločila za čimprejšnjo odselitev bolnišnice in sta zato odšla v štab Žumberško-pokolpskega odreda. Ko sta bila na poti približno deset minut, sta iz smeri Prisjeki zaslišala streljanje in sklepala, da so ustaši napadli bolnišnico. Zato sta v štab Žumberško-pokolpskega odreda poslala kurirja po pomoč, ki pa je žal prišla prepozno. Ustaši so prihajali proti Prisjeki v dveh kolonah, v vsaki približno po dvajset ljudi. Imeli so nalogo vse pobiti. Koloni sta vodila domačina iz Novih Sel Tomo in Petar Juratovec. Na glavah sta imela triglavke, sprememljala sta na videz zelo ranjenega partizana. Zdravnik dr. Černelč, medicinec Martin Malenšek in bolničarka Zlata Zgonc so jim šli naproti. Takrat pa so ustaši sneli triglavke in vse tri ujeli ter zvezali. V vasi so nato najprej ubili stražarje, zatem pa so se spravili nad ranjene partizane, katerim ni uspelo pravočasno zbežati. Bolnišnica v Prisjeki je izgubila petnajst ljudi. Ubiti so bili dr. Černelč, bolničarka Zlata Zgonc, medicinec Malenšek, dva stražarja in deset ranjencev. Preživeli so se nato zbrali na Brezovici pri Kostanjevici, od koder so se 15. septembra premaknili v Orehovec. Hudo ranjene je sprejela sanitetna postaja številka 3 Lojzeta Mihelčiča. Upravnik bolnišnice v Prisjeki dr. Pintarič je odšel v bolnišnico na Rogu, dr. Medvešek pa je odšel v Gorjanski bataljon. Lažje ranjeni

pa so se pridružili bolnišnici Žumberško-pokolpskega odreda, ki se je prav tako umaknila v Orehovec in so od tam odšli na Brezovo reber, kjer je ranjene prevzela bolnišnica Belokranjskega partizanskega odreda.

Zaprisega

Skrivna bolnišnica v Pendičevki po preselitvi v Prisjeko ni čisto opustila. V njej so se ustavljali aktivisti OF in partizani Gorjanskega bataljona. Sama bolnišnica pa je ponovno oživila v novembru 1943, ko so jo začeli ponovno urejati. Lokacija je bila dobra, saj je imela dobro pitno vodo in težak dostop, le po potoku. Prvih osem ranjencev so sprejeli 18. novembra 1943 iz bojev za Novo mesto. Izmed teh je prvi vpisan »Hugo«, komandir 3. čete 3. bataljona Gubčeve brigade, ki je bil ranjen 13. novembra in je dva dni po prihodu v bolnišnico umrl. V začetku decembra 1943 je imela bolnišnica 16 težkih ranjencev, v štirih mesecih delovanja pa se je v njej zdravilo 37 ranjencev. Umrle borce so pokopavali pod mogočnimi bukvami v bližini bolnišnice. V grob so zasadili lesen križ in stekleničko s podatki. Bolnišnico je vodil dr. Rudolf Čik, politični komisar je bil Tone Valentinčič, bolničarji pa so bili Feri Buk, Gizela Medvešek, Jože Rukšč ml. in drugi. Ob koncu leta 1943 je prišel za upravnika dr. Janez Lovšin. V času delovanja te bolnišnice je sanitetni odsek glavne štaba NOV in POS 24. januarja 1944 preimenoval »G 15A« v »SCPb-Kira«, 7. februarja pa je izdal odlok, da se bolnišnica vključi v oddelek »SHVPB« (slovensko-hrvaška vojaška partizanska bolnišnica) v Pilatovcih. Tja se je preselila marca 1944.

Varnost bolnišnice v Pendičevki ves čas njenega obstoja ni bila ogrožena, čeprav so domobranci slutili, da se nahaja nekje na Gorjancih. K temu je pripomogla tudi zaprisega, pod katero se je podpisalo 35 ranjencev in osebja, ki je skrbelo za njihovo varnost in zdravlje. Zapri-

sega se je glasila: »V imenu narodnoosvobodilne fronte, POS in krvaveče zaslužnjene domovine prisegam, da ne bom nikdar in nikoli nobenemu tovarišu in drugemu človeku govoril in izdajal o bolnici, v kateri sem služil ali se zdravil. Zavedam se in odobravam, da zaslužim smrtno kazen, če bi se od moje strani izvedelo za bolnico.

Skrb za zobe

Na gorjanskem območju je nekaj časa delovala tudi zobozdravstvena služba, ki jo je vodila Milka Rebsel zobotehničarka iz Kostanjevice in sicer od konca septembra do konca oktobra. Zobni instrumentarij so odnesli iz ordinacije dr. Zvezde in dr. Dušana Reje v Šentjerneju. Evidenice o zobnih bolnikih in o storitvah zobne ekipe Rebseljeva ni vodila, in to predvsem zaradi nevarnosti, da bi sovražnik utegnil prepoznati borce. Pri tem bi bili najverjetneje med prvimi izpostavljeni nevarnosti njihovi svojci. Zaradi tega tudi zdaj ni mogoče ugotoviti zanesljivih podatkov o enomesnem delu zobne ekipe. Po mnenju same Rebselove je v tistem času sprejela okrog 250 bolnikov, jim izruvala okrog 20 in plombirala okrog 50 zob ter kakim 20 borcem čistila zobni kamen. Drugim pa je vstavljala zdravilne vložke v bolne zobe, jim mazala bolne dlesni in jim tako lajšala bolečine v ustih.

Zobozdravstvena služba v Gorjanskem bataljonu je doživela konec svojega delovanja v veliki jesenski italijanski ofenzivi na Gorjancih. Zadnje dni oktobra 1942 so Italijani in ustaši zaprli obroč okoli prostora Gorjanskega bataljona in hrvaškega Žumberka. Tik pred začetkom sovražnikove ofenzive, 27. oktobra, sta dva borca iz bataljona, v gozdu nedaleč od Kostanjevice zakopala opremo zobne ordinacije, ki je pozneje ni nihče več našel. Naslednji dan pa so Italijani zajeli v boju nekaj partizanov, med njimi tudi Milko Rebseljevo, bataljonsko zobno terapevko.

Lojze Mravlje

Letaki prinašajo resnico

Piše: Milenko Strašek

Mravlje se je znašel v kuhinji, Božičev Miro pa v četni pisarni. Tam je bila tudi radijska postaja in tako je Božič kaj kmalu, medtem ko seveda minevali meseci, ujel glasove radia Svobodna Jugoslavija. Tako sopočetje Miha ilovičevih četnikov in obnašanje jugoslovanske vlade nasploh, pa tudi boj Titovih partizanov, prišli na dan.

»... nas pa spet prisililo, da smo vnovič začeli premišljevat,« se spominja tistih dni Lojze Mravlje.

»Postali smo nemirni, napeti, resnica je bila pravi obliž, naš položaj pa precej manj. Čez noč se je sproščeno govorjenje spremenilo v šušljanje, iskali smo prijatelje, moral si paziti, komu lahko zaupaš in komu ne.

Nekoč sem s terenskimi vozilom peljal v Kairo oficirje, vandrai ves ljubi dan po mestu, od gostilne do gostilne,

Lojze Mravlje danes ne pogrša kaj veliko, le z razumom so se nekateri skregali, meni, in na gorje so pozabili.

zvečer pa sem, po dogovoru, prišel pred King's bar po svojo.

Ko sem naslednji dan čistil vozilo, sem pod sedežem našel kup letakov z natančnim opisom vojaškega in političnega položaja in navodila, kaj moramo storiti: da naj vsake čete skušamo dobiti vsaj tri delavce in da naj se

potem preprosto javimo nadrejenim in povemo, da jim odpovedujemo »poslušnost«, da nimamo več kaj iskati v kraljevi vojski in da bi radi šli k Titovim partizanom... Mislim, da je bilo to spomladi 1943.

Te letake sem razdelil in že je nastal cel hudič. Komanda je bila vsa živčna, grozili so nam z ustrelitvijo, rekli, da bo ob glavo vsak deseti. Tudi Pera Živković je rogovilil ves besen naokoli.

Spisek za Titovo vojsko, po tri iz vsake čete, pa je vendarle nastajal in po kakšnem mesecu so prišli po nas Angleži s tovornjaki, nas razorožili in odpeljali v neko puščavo blizu Sueza. Nekako stopetdeset Slovencev se je znova zakopalo v tisti nesrečni pesek. Končno so nam dali nekaj pušk, da bi se, kot so rekli, branili pred Arabci. Medtem ko smo čakali na vrag sigavedi koga, pa je bil sklenjen sporazum med Titom in Šubašićem in spet smo se drenjali na tovrnjake. Odpeljali so nas nekam drugam, kjer smo se urili s tanki in podobnim več kot tri mesece, naposled pa nas preko Barija preselili v Gravino, kjer smo bili zopet kakšen mesec, dva, ni-

Proti koncu leta 1944, v partizanskih vrstah

mam več tako dobrega spomina. Znova drill, znoj, novi tanki, novo orožje, oklepni avtomobili in naposled – Vis in Titovi partizani. Peljal sem se z manjšo barkačo, ki je imela kar pravšnje ime – Sitnica. Lupino je tako premetavalo, da smo mislili, da bo, preden dosežemo Vis, vse skupaj šlo k vragu.

Tam je prvič v življenju videl Tita, o katerem se je med njegovo odisejajo v tujini govorilo le šepetaje. Zelo natančno se spominja, da je bil zelo prijazen in da je govoril z njimi kot z enakimi. Neke mu Istrijanu, ki ga je nadvse vljudno ogovarjal z »vi«, je menda celo dejal: Tovariš, vikaj samo očeta in mater,

midva pa sva si – tovariša. Zapomni si to! To je kajpak blagodejno vplivalo na fante, vajene ošabnega obnašanja oficirjev vseh vrst in barv!

Znova urjenje in končno Brač, kjer so se pripravljali za izkrcanje na celino. Po hribih, se spominja Mravlje, je bil še sneg, ko so jih barke prepeljele na dalmatinsko obalo, kjer so jih Nemci, četniki in ustaši silovito obstreljevali; niso pa potopili niti ene plovne enote. Izkrcali so se v Omišu.

V Splitu ni bilo nikomur lahko. Nemci so bili neprijetno presenečeni, ko so se partizani pojavili pred njimi s – tanki. Prva tankovska brigada, komandant je bil neki Dalmatinec, Bumber smo mu rekli, odlično dečko, vselej se je tolkel v ospredju,« ve povedati Mravlje, je naredila nanje grozen vtis. Za trenutek se je zazdelo, da so vsi poparjeni.

Zvrstili so se kraji, z njimi spopadi. Kaštel, Trogir, Drniš, Knin, pa Mostar in nato Lika, boj po vaseh, pa na Reko, v Trnovski gozd in Koritnico.

»Še danes mi je lepo, če se spomnim. Ljudje so peli, jokali, dekleta so metala na nas cvetke in končno smo se 1. maja pojavili v Trstu.«

Iz zgodovine 30. divizije

Rojevanje novih enot

(nadaljevanje)

Piše: Franjo Bavec-Branko

Dogodki so se vrstili s filmsko hitrostjo. Partizanske enote so nastajale vsepovsod in se začele povezovati v večje enote. V Posočju sta bila dva taka pomembna centra, kjer so ustanavljali večje partizanske enote. Eden je bil v Goriških Brdih, kjer so se množično zbirali domačini, nekdanji interniranci in vojni ujetniki in se začeli oboroženi organizirati v partizanske enote. Drugi je bil v Kobaridu in večjih vaseh ob Soči in Nadiži, kjer so se čete povezale v močan partizanski bataljon.

Podobno se je godilo povsod na Primorskem in v Istri. Nekatere enote se močno oboroženim in izurjenim enotam niso mogle upirati. Kljub vsemu pa je nastala spontana črta obrambe okoli Gorice, ki so jo poimenovali kar Goriška fronta, ki je precej časa zadrževala Nemce.

Bataljoni so bili organizirani v odreda Severni (pri Gorici) in Južni (proti Krasu in Trstu). V Goriških Brdih so nastali kar štirje partizanski bataljoni, katere so večji del vodili bivši interniranci in maloštevilni kurirji in terenci, šteli pa so že čez tisoč dobro oboroženih borcev in

bork. Že 14. septembra 1943 je bil ustanovljen partizanski odred, ki so mu dali ime Zapadno-primorski odred (ZPO). Poveljstvo je prevzel izkušeni borec Anton Bavec-Cene. S to nalogo ga je poslal čez Sočo sekretar PK KPJ za Primorsko Anton Velušček-Andrej. Politkomisar ZPO je postal dr. Slavko Zore-Griša, ki je prišel iz internacije iz Gonarsa, kamor so ga z ostalimi Ljubljancami v eni izmed racij internirali Italijani.

Medtem pa so Nemci, potem ko so obvladali železniške proge in glavne ceste, začeli vdirati v Goriška Brda. Tu so naleteli na močan in uspešen odpor partizanskih enot. Enote ZPO so zasedle položaje vse od Sabotina, Podgore in Krmina, kar je predstavljalo nekakšen podaljšek Goriške fronte na desnem bregu Soče.

Poleg bojov se je na Primorskem še vedno krepila partizanska narodna oblast. Mobilizirali so vse, ki so bili sposobni za vojsko. Medtem pa je v Goriška Brda prispel Vladimir Knežević-Volodja s poveljem operativnega štaba za zahodno Slovenijo: iz partizanskih enot naj se ustanovi partizanska briga-

da in partizanski odred na območju, kjer je bil ZPO. Prav tako so začeli pospešeno delovati italijanski protifašisti, posebno še delavci iz ladjedelnice v Trziču (Monfalcone) in po Furlaniji. S pomočjo slovenskih tovarišev so ustanovili prvi partizanski italijanski bataljon na tem območju. Poimenovali so ga »Garibaldi« in takoj začeli sodelovati s slovenskimi partizani v Goriških Brdih.

Na skupnem dogovoru vseh poveljnikov in terenskih delavcev so sklenili, da se iz tedanjih organiziranih bataljonov ustanovi partizanska brigada, ki bo imela štiri bataljone. Imenovali so jo Prva soška brigada. Starejši in slabotnejši borci bataljonov naj bi ostali po četah na terenu in sestavljali Briško-beneški odred (BBO). Še naprej naj bi mobilizirali in zbirali orožje, predvsem pa branili ozemlje Goriških Brd, Idrijskega območja in Vzhodne Benečije. Italijanski partizanski bataljon Garibaldi naj bi skupaj s Prvo soško brigado prisegel na Koradi 23. septembra 1943 in se podal v Zahodno Benečijo in dalje v Karnijo širiti odpor proti nacifašizmu in sodelovati s partizani slovenskih enot.

Poveljnik Prve soške brigade je postal Vladimir Knežević-Volodja, namestnik Anton Bavec-Cene, politkomisarja Mirko Zlatnar, načelnik štaba pa France Ogrin. Poveljnik BBO je postal Zvodar-Zvonko, politkomisar Jože Košir, načelnik

štaba pa Milutin Dapčević, oficir starojugoslovanske vojske, ki je prišel iz ujetništva.

Prva soška brigada je takoj po prisegi odšla iz Goriških Brd, izvršila napad na sovražne postojanke v dolini Soče, ne Plave in Anhovo ter porušila nekaj železniške proge. Čez dva dni je prešla reko Idrijo in prešla v Vzhodno Benečijo. Potem je cela brigada, okoli tisoč petsto mož, izvršila propagandni pohod do Šentlenarta v Vzhodni Benečiji in priredila velik miting za domačine, ki pa so tudi sami že ustanovili partizansko četo, ki jo je vodil stari borec iz Brd, Tom. Brigada je s pomočjo te čete napadla in popolnoma uničila nemško posadko stotih mož v Šentpetru Slovenov ob Nadiži. Bataljon, ki je bil v zaščiti, je demonstrativno napadel nemško postojanko v Čedadu. Nemci so se takoj odzvali. Z močnimi kolonami so šli proti Šentlenartu, kjer se je vnela večja bitka. Nemci so bili zopet poraženi, z izgubami preganjani vse do Sankvirina, kjer se je potem začrtała meja osvobojenega ozemlja. Medtem pa se je tudi v Kobaridu (že 14. septembra 1943) organiziral močan partizanski bataljon iz čet, ki so nastale na Kobariškem, Bovškem, Breginjskem in v dolini Nadiže. Štel je več kot štiristo borcev in bork, poimenovali so ga po borcu, protifašistu, domačinu Andreju Manfredi. Komandant je postal domačin, Franc Ur-

šič-Joško, politkomisar Franc Črnugelj-Zorko, načelnik štaba pa oficir starojugoslovanske vojske Radivoje Ignjatović-Grujica.

Medtem so Nemci prodrli preko Vršiča in zasedli Bovec. Ko so hoteli proti Kobaridu, jih je partizanska četa zaustavila pri mostu čez reko Učejo. Vrniti so se morali v Bovec in tako je nastala meja osvobojenega ozemlja v smeri Bovca pri Žagi. Tudi iz Tolmina so Nemci poizkusili prodor proti Kobaridu, toda tudi iz te smeri so bili prisiljeni na umik. Vsi njihovi nadaljnji poizkusi so bili zastojni, tudi tukaj je nastala meja osvobojenega ozemlja. Mostovi na cestah in čez reko Učejo in Nadižo so bili porušeni. Poveljstvo bataljona je uvidelo, da je potrebna povezava z ostalimi partizanskimi enotami v Benečiji in Goriških Brdih. Komandant in politkomisar sta šla osebno čez Livek v Vzhodno Benečijo, da bi se povezala s poveljstvom Prve soške brigade, ki je tedaj imela sedež v vasi Srednje nad Šentlenartom, bataljoni pa so bili po okoliških vaseh.

Sledil je skupni posvet obeh poveljstev in terenskih delavcev. Njihovi sklepi so bili pomembni: 29. septembra naj se iz Manfredovega bataljona in prvega bataljona Prve soške brigade ustanovi še Druga soška brigada; ta je imela kar pet bataljonov. Za komandanta je bil imenovan France Ogrin, za nemstnika komandanta Franjo Bavec-Branko, za polit-

komisarja Franc Črnugelj-Zorko, pomočnika politkomisarja Ljubo Podlipce za načelnika štaba Radivoje Ignjatović-Grujica. Briškobeneški odred pa je s svojim poveljstvom ostal nespremenjen. Za koordinacijo vseh teh enot so ustanovili Operativni štab soških brigad. Komandant je bil Vladimir Knežević-Volodja, namestnik komandanta Anton Bavec-Cene, politkomisar Slavko Zore-Griša, načelnik štaba pa je postal Milutin Dapčević. Za komandanta Prve soške pa je bil imenovan Alojz Peršolja-Darko, politkomisar pa je bil Nikita.

Medtem pa so se tudi italijanski protifašisti odzvali v boju proti nacistom. Poleg že imenovanega bataljona na območju zahodne Benečije so ustanovili še tri bataljone in jih imenovali Friuli, Pisane. Organizirali bi lahko partizansko brigado Garibaldi. To je bil seveda le predlog slovenskega vodstva, potrditi pa bi ga moralo vodstvo italijanskih odporniških gibanj CLN.

Določili so operativno območje vsake brigade in Briško-beneškega odreda. Tako je imela Prva Soška na skrbni Goriška Brda in vzhodno Benečijo. Druga soška je imela svoje bataljone na položajih od Bovca, Tolmina, Breginja in Sakvirinskih mostov ob Nadiži. Branila je osvobojeno ozemlje, ki so jo poimenovali »Kobariška republika«. Tako je po tej reorganizaciji obstajalo enotno poveljstvo.

Ob 44-letnici drzne in uspešne akcije

Noč, polna dogodkov

Po uspešnem napadu na sovražnikovi postojanki v Kozjem in Polju v noči z 10. na 11. september 1944 je imela Bračičeva brigada še več uspešnih akcij na komunikacije in v spopadih s sovražnikovimi enotami. Potem pa je štab Bračičeve načrtoval drzno akcijo: vdor v Slovensko Bistrico. Drzno poudarjam zato, saj je bila Slovenska Bistrica takorekoč najmočnejša sovražnikova postojanka pred Mariborom, kjer so bile med vojno največkrat združene najmočnejše vojaške, policijske in druge sile na Slovenskem Štajerskem.

V akcijo je Bračičeva brigada krenila 10. oktobra 1944 iz Šmartnega na Pohorju. Takrat so jo vodili: Milenko Knežević, komandant, Ivan Dolničar, politični komisar in njegov namestnik Janez Petje – Jovan. Na ta dan je bilo v brigadi 664 borcev (po seznamu 889). 1. bataljon je postavil zasedo z dvema četama proti Slovenskim Konjicam, eno četo pa proti Zg. Polskavi. Vse čete so hkrati podirale telefonske kable in prekopavale ceste. 3. bataljon je postavil zasedo ob cesti in progi proti Lokanji vasi, podiral telefonske kable, rušil železniško progo in postavil s svojo 2. četo zasedo v Zg. Bistrici. Naloga 2. bataljona je bila vdreti v Slovensko Bistrico; z eno četo blokirati vojašnico, v kateri je bila 1. četa podoficirske šole 18. vojnega okrožja, z dvema četama pa rekvirirati trgovino perila, trgovino čevljev Bata, vse trgovine in trafike ter glavno skladišče cigaret in tobaka.

Vdor v postojanko se je začel ob 22. uri. Četa, ki je imela nalogo blokirati vojašnico, je presenetila dva stražarja, ju razorožila in na juriš preganala sovražnikovo patroljo ter preostale stražarje v vojašnico. Tako je bilo to najmočnejše sovražnikovo oporišče v trenutku in temeljito blokirano.

Sovražnik, ki je štel v vojašnici 100 do 200 mož, je bil ob naglem in drznem partizanskem napadu tako presenečen, da so njegove razkropljene skupine v garniziji nudile slab in neorganiziran odpor. Četi 1. bataljona, ki sta bili v zasedi proti Slovenskim Konjicam, sta ob pol četrti uri napadli sovražnikovo kolono okrog 200 mož s sedmimi tovornjaki in blindiranim vozilom ter jo po enournem boju z ostrim strojničnim ognjem razbili.

Konec uspešne akcije je bil ob 5. uri zjutraj. Brigada je zaplenila tri puške, 262.000 cigaret, 211 kg tobaka, 227 parov čevljev in škornjev, 61 bal blaga, 781 srajc, veliko drugega perila, nogavic, sukanca, nekaj oblek, 3 pisalne stroje in še drugega blaga.

Sovražnik je imel v celotni akciji več mrtvih in ranjenih. Iz brigade pa so po nepopolnih podatkih padli: Peter Majcen – Vojko, Viktor Kumar, Jože Pečar, Emil Peternel. Od ranjenih so znani: Mihael Podgoršek, Jože Mramor, Anton Juskičević, Jože Jodeb in Martin Sajko. Sovražnik se je opogumil šele zjutraj in sledil brigadi, ki se je umikala proti Šmartnemu na Pohorju. Tu se je 2. bataljon pod poveljstvom komandanta Antona Godca – Tomaža razvil v strelce; napadel je sovražnike in jih

potem z jurišem gnal prav do Slovenske Bistrice. Ti krajši spopadi so trajali do 12. ure. Ob tem so borci zaplenili nekaj streliva, ki so ga svažniki odmetavali. V paničnem begu pa je imel sovražnik tudi nekaj mrtvih in ranjenih.

Tako je že 11. oktobra 1944 poročal štab Bračičeve brigade.

★ ★ ★

Brez bolečih lastnih žrtv žal torej tudi tokrat ni šlo. Sredi Slovenske Bistrice sta ob umiku padla šef obveščevalnega centra Vojko (Peter Majcen) in soborec obveščevalca. Tako je poročal obveščevalni center Bračičeve brigade, medtem ko je OC 14. divizije poročal o treh padlih, ki jih zagrizeni nacistični župan Anton Arzenšek ni dovolil pokopati na pokopališču, pač pa je odločil, da jih zagrebejo v gozdu pri pokopališču. Arzenšek je tudi ukazal, da se čimveč domačinov udeleži pogreba padlega nemškega narednika Pullsa. Bistričani so pogreb bojkotirali. Udeležila se ga je le skupina nacistov.

Dokaj tragično pa sta padla v roke nacistom obveščevalca OC brigade Jože Zupanc in borka Greta Černič. Orožniška postaja Slovenska Bistrica je poročala, da so ju ujeli 11. oktobra 1944 na podstrešju trgovca Hermana. Orožniki so ju predali gestapu v Maribor. Iz Slovenske Bistrice so ju odpeljali s tovornjakom. Bila sta zvezana. Pozornost je zlasti vzbujala Greta, ki ob prevozu vzklakala gesla: »Smrt fašizmu – svobodo narodu!« Živel Tito» in druga.

Borča Bračičeve brigade Maks Šajteg in Avgust Stuppan, ki sta kot domačina vodila v postojanko od petih skupin vsak po eno, sta o Černičevi in o Zupancu po-

vedala, da ju je zvalil v svoje podstrešno skladišče trgovec Herman Honak, nacist, kočevnik Nemec, ter za njima zaklenil železna vrata. Stuppan in Šajtegl se obeh spominjata po imenih Breda in Lojzek. Najbrž sta to bili njuni partizanski imeni. Kaj se je potem zgodilo z Greto Černič in Jožetom Zupancem ni znano; za osovražene nacisti Honaka pa se ve, da je nekoliko pred koncem vojne zbežal v tujino.

Obveščevalni center 14. divizije je po natančnejših poizvedbah poročal 14. oktobra 1944, da je sovražnik zajel v Slovenski Bistrici tri tovariše in eno tovarišico.

Žrtev te burne noči je bil tudi hlapec mesarja, trgovca in posestnika Ratschteigerja. Partizani so mu ukazali, naj vpreže konje in sodeluje pri odvozu plena. Hlapec je ubogal, vendar ga je pri izhodu iz mesta pri mostu zadel

Da je potekala preskrbovalna in vojaška akcija skoraj brezhibno. je bila tudi zasluga obveščevalcev. Jože Maticič, član obveščevalnega centra, domačin iz Slovenske Bistrice, se spominja, da so v dneh pred vdorom v postojanko pošredovali štabu Bračičeve brigade toliko podatkov, da je ta lahko izdelal podroben načrt za akcijo. Kot vodniki pa so se še posebej izkazali domačini, borci Bračičeve brigade, ki so uspešno vodili v postojanko posamezne udarne partizanske skupine. Sovražnik je po tej drzni akciji besnel, saj so se partizani sprehajali po vsej Slovenski Bistrici in njeni okolici kot pravi gospodarji, odpeljali na okoli 18 vpregah velik plen ter napovedovali nacistom in njihovim hlapcem še nadaljnje akcije s skorajšnjim koncem njihove tiranije...

smrtonosni nemški rafal. Takrat je bil na vozu ranjen v obe nogi tudi intendant 2. bataljona Martin Sajko, ki pa so ga borci rešili.

Za »silni juriš« 2. čete 2. bataljona, »ko je takoj zasedla vse mesto« ter omogočila brigadi uspešno rekvizicijo... je štab 14. udarne divizije izrekel v povelju z dne 12. novembra 1944 pohvalo

in priznanje mitraljezecem Alojzu Zagozdi, Cirilu Jogru in Francu Zupanču ter komandirju čete Antonu Žnidaršiču.

Ker je bil vdor vojaško in gospodarsko zelo uspešen, je bila tudi njegova politična odmevnost velike spodbuda za okrepljeni NOB.

Mirko Fajdiga

Trenutek, ko spoštujem naš vsakdanji kruh

Mariborski zapisi o Zvestih ljudeh s Pohorja, zlasti njegovo opisovanje primera Jožeta Mlinška, ki je mnogo let po vojni iskal verodostojno pričo o svojem sodelovanju v narodnoosvobodilnem gibanju, pa ga visok funkcionar v Ljubljani ni hotel poznati, so me spomnili tudi na moja lastna doživetja.

Tudi sam sem začel iskati priče o svojem sodelovanju v NOV šele, ko sem bil invalidsko upokojen. Večina mojih prič je padla v bojih, ali pa so umrli po vojni. Naposled sem zvedel za naslov komisarja. Takoj sem mu pisal. Dobil sem odgovor, da mi sicer ne more podati izjave, ker se me pač ne spominja.

Komisarju, ki živi na po-

vsem drugem koncu Slovenije, sem v vnovičnem pismu opisal zgodbo o kosu mesa oziroma o kosti, ki sem jo, ko nam je kuhar delil hrano, zalučal za bližnji plot. Komisar me je pri tem zalotil. Poklical me je k sebi in me kar pošteno ozmerjal. Moral sem po kost. Ko je videl, da na njej ni mesa, je kuharju naročil, naj mi da novo porcijo. Zadeva je bila s tem rešena.

Kasneje, v začetku leta 1944, so sovražniki izvedli invazijo na Zgornjo Savinjsko dolino. Ta je bila poprej nekaj časa osvobodjena. Morali smo se umikati prek Menine in Kamniške planine in odondod prek zasneženih gora na Koroško. Na nogah

smo bili več dni in noči. Hrane sploh nismo imeli. Lizali smo sneg, v neki lovski koči sem našel kos srnine noge. Vso sem ogloidal. In sem se pri tem spomnil na tisto kost.

V tistih dneh sem spoznal, kaj je lakota. Tedaj sem se tudi zaobljubil, da ne bom nikoli več odvrget niti enega samega kosčka suhega kruha.

Naj se povrnem na svojo zgodbo. Ko sem komisarju ponovno pisal in mu opisal svoj primer s kostjo, se je dogodka spomnil ter mi sporočil, da bo nastopil kot priča. Tako sem tudi uradno dobil priznanje o udeležbi v NOV.

Franjo Hovnik

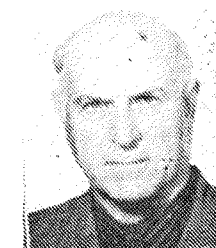
Anton Fičur

Avgusta smo se borci in krajanji na pokopališču v Slavini pri Postojni poslovili od Antona Fičurja, rojenega leta 1908. Sodeloval je z organizacijo TIGR, leta 1940 je bil mobiliziran in odpeljan v Trst. Po razpadu Italije se je vrnil domov in nadaljeval z delom v NOG. Bil je kurir in vodil partizanski enotam. Odlikovan je bil z dvema vojaškima odlikovanjema.

Jože Primožič

Od Jožeta Primožiča smo se poslovili aprila. Rojen je bil leta 1906. leta v vasi Mahneti. Bil je aktivist in bорец Notranjskega odreda. Po vojni je bil aktiven pri obnovi domovine in v družbenopolitičnih organizacijah.

Vincenc Alessandra

Rodil se je leta 1916 na Siciliji v bližini Palerma. Služil je italijansko vojsko, od koder je bil poslan v Etiopijo in nato premeščen v Grčijo. Ob premiku italijanskih fašističnih enot je na Hrvaškem septembra 1943 doživel kapitulacijo Italije. Večina vojakov, ki so bili v tej enoti, se je pridružila garibaldincem, s katerimi se je boril tudi Vinko. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Tone Kocjančič

Junija smo se na pokopališču v Begunjah pri Cerknici poslovili od Tonea Kocjančiča. Rojen je bil leta 1915 v Bežuljaku. Bil je bорец Šlandrove brigade. Za zasluge med NOB je bil odlikovan.

Leopold Petelin

Leopolda Petelina smo pokopali na senovškem pokopališču. Pred odhodom v partizane je bil zaposlen v rudniku Senovo. V NOV je bil od jeseni 1944 do konca vojne v Kozjanskem odredu, opravljal pa je tudi nevarne kurirske naloge na področju Bohorja, okraj Sevnica-Blanca. Odlikovan je bil z medaljo zasluga za narod.

Alojz Erjavec

Rojen je bil leta 1919 v Poljubnu na Dolenjskem. Od leta 1942 je bil aktivist OF, marca 1943 je vstopil v Levstikovo brigado, bil ujet in poslan v taborišče Dachau. Po vojni je delal pri milici, nato pa je opravljal samostojno kamnoseško obrt. Prejel je več državnih odlikovanj in družbenih priznanj.

Jožef Kosovel

Na novogoriškem pokopališču smo se junija poslovili od borca NOV Jožefa Kosovela. Rodil se je leta 1908 v Batujah. Tudi Jože je moral svoj davek plačati v zloglasnem delavskem bataljonu. Ob kapitulaciji Italije se je priključil partizanskim enotam, s katerimi ga je pot vodila po Primorski, Dolenjski, Beli krajini, nazadnje pa je s 13. udarno brigado Mirka Bračiča v sestavi 14. divizije prišel na Štajersko. Novembra 1944 je bil sprejet v KP, v Bračičevi brigadi je opravljal dolžnost bataljonskega komisarja. Osvoboditev je dočkal kot poročnik, kasneje pa je napredoval do kapetana 1. razreda. Odlikovan je bil z redom za hrabrost, redom zasluga za narod in z medaljo za hrabrost.

Drago Aupič

Rodil se je leta 1929 v Rodinah v Beli krajini. Komaj štirinajstleten je poleti 1943. leta vstopil v partizane. Najprej je bil kurir v glavnem štabu NOV Slovenije in nato v intendantskem oddelku. Imel je čin kapetana 1. razreda in prejel več vojaških odlikovanj in družbenih priznanj.

Franc Rajh

V prometni nesreči je umrl Franc Rajh. Med NOB je bil v Kozjanskem odredu in bil odlikovan z redom zasluga za narod. Po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah.

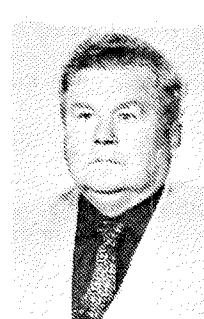
Franc Glažar

Julija smo se borci NOV in krajanji Prestranka poslovili od Franca Glažarja, rojenega leta 1902 v Kočah pri Postojni. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko. Med letalskim napadom je bil ranjen in se zdravil v bolnišnici zaveznikov sil.

Ludvik Užmah

V Laškem smo pokopali borca Ludvika Užmaha. Okupator ga je nasilno mobiliziral. Želja po vrnitvi v domaći kraj se mu je uresničila septembra 1944, ko se je aktivno vključil v 1. bataljon Kamniško-zasavskega odreda, kjer je bil do konca vojne.

Jakob Pristavec

Spomladi smo se poslovili od trinosemdesetletnega borca NOV Janka Pristavca. V NOB je sodeloval od jeseni 1941 do spomladi 1942, ko je vstopil v 2. četo Serčerjevega bataljona, pozneje je bil v Krimskem odredu, spomladi pa je prišel v Tomšičevo brigado. Poleti 1943 je bil ranjen in se zdravil v Kočevskem Rogu. Po okrevanju je ostal med osebje bolnišnice. Za medvojni in povojne zasluge je prejel več odlikovanj in družbenih priznanj.

Ludvik Krnel

Na pokopališču v Slavini smo se poslovili od borca in aktivista Ludvika Krnela. Rodil se je leta 1906 v Ameriki. Italijani so ga leta 1942 aretirali in odpeljali v zapore Coroneo v Trstu. Po daljšem zasišanju je bil odpeljan v internacijo v srednjo Italijo. Po razpadu Italije se je vrnil v domačo vas Koče in se vključil v NOG in opravljal zaporne naloge OF na terenu vse do osvoboditve.

Ivan Benčina

V Jurjevici smo se poslovili od Ivana Benčina, rojenega leta 1921 v Zapotoku. Že leta 1942 se je opredelil za OF, maja 1942 pa se je priključil Notranjskemu odredu kot bорец Abijeve čete. Pred tem je deloval po navodilih terenskega odbora, pomagal pri zbiranju orožja in drugega vojaškega materiala, udeleževal se je akcij prekopavanja cest in drugega. Zaradi tega je bil aretiran in interniran na Rab, kasneje v Renicci. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se priključil 9. brigadi. Kasneje je bil na letališču v Črnomlju. Leta 1946 je bil demobiliziran s činom rezervnega poročnika. Za delo med NOV je bil večkrat odlikovan.

Marija Prelovec

V Spodnji Idriji smo se aprila poslovili od Marije Prelovec. Pokojna se je že leta 1942 vključila v OF in aktivno delovala do začetka leta 1944, ko so jo Nemci aretirali in odpeljali v nemško taborišče v Ravensbrück. Po vojni se je vrnila domov in začela delati v SPO, predvsem v ženski organizaciji.

Majda Tavželj

Na Golniku je avgusta umrla Majda Tavželj iz Pirana. Rojena je bila leta 1912 v Grosupljam. Nato se je preselila v Ljubljano za Bežigrad, kjer je že 1941. leta začela sodelovati OF in bila odlikovana. Pokopali smo jo v Litiji.

Katarina Fujs

Julija smo se na pokopališču v Središču ob Dravi poslovili od Katarine Fujs, rojene leta 1909. Leta 1941 so njenega moža, aktivista OF, madžarski fašisti obsodili na do smrtne ječe. Po svojih skromnih možnostih je podpirala OF v Prekmurju. Ves čas po vojni je aktivno sodelovala v vseh političnih organizacijah.

Andrej Arko

Lanskega novembra smo se na kočevskem pokopališču poslovili od Andreja Arka. Rojen je bil leta 1905 v Ribnici. Po končani realni v Ljubljani se je odločil za vojaški poklic in končal oficirsko akademijo in služboval v različnih vojaških garnizijah. Zaradi takratnih razmer je zapustil vojaški poklic in vstopil v civilno službo na Prevaljah, kjer ga je doletela nemška okupacija. Pridružil se je odporišnemu gibanju koroških partizanov in aktivistov. Leta 1949 je bil premeščen v Kočevje. Aktiven je bil v telesnovzgojnih in športnih organizacijah, za kar je prejel več priznanj in državnih odlikovanj.

Milan Arko

Na kočevskem pokopališču smo se poslovili od Milana Arka, rojenega leta 1925 v Sodražici. Od leta 1942 je bil aktivist in delal kot obveščevalec v Ljubljani. Bil je v italijanskih policijskih zaporih in taboriščih, od koder je pobegnil in se vključil v NOG.

Krajevna organizacija ZB NOV Rožna dolina iz Ljubljane sporoča, da so od marca 1988 do junija 1988 umrli njeni člani:

Henrik Bart, rojen leta 1904. Od leta 1941 je živel v Ljubljani, kjer se je aktivno vključil v NOG in deloval kot aktivist do konca vojne.

Amalija Gamberger, rojena leta 1909, vojna vdova.

Franc Karlin, rojen leta 1906 v Novem mestu. Zaradi sodelovanja z NOG je bil zaprt v Metz in na Dunaju. Za svoje delo je bil odlikovan.

Edvard Šega, rojen leta 1911, aktivist OF.

Krajevna organizacija ZB NOV Luče ob Savinji sporoča, da so od januarja 1987 do avgusta 1988 umrli njeni člani:

Anton Kladnik, rojen leta 1926 iz Luč, **Valentin Molčnik**, rojen leta 1927 iz Raduhe, **Neža Arnič**, rojena leta 1898 iz Strmca, **Kristel Jerovčnik**, rojen leta 1911 s Konjskega vrha, **Frančiška Kosmač**, rojena leta 1906 s Konjskega vrha, **Alojz Plesnik**, rojen leta 1902 iz Podveže, **Franc Plesnik**, rojen leta 1903 s Podveže, **Antonija Molčnik**, rojena leta 1907 s Krnice, **Janez Robnik**, rojen leta 1921 s Krnice, **Marija Petek**, rojena leta 1912 s Podvolovljeka, **Janez Pustoslavšek**, rojen leta 1907 iz Luč, **Stanko Firšt**, rojen leta 1907 iz Raduhe, **Jera Krivec**, rojena leta 1909 s Podveže, **Ana Tostovršnik**, rojena leta 1902 s Konjskega vrha in **Ivan Pečovnik**, rojen leta 1925 s Podvolovljeka.

Antonija Perušek

Krajevna organizacija ZB Grčarice se je poslovila od Antonije Perušek, rojene leta 1910 v Retjah v Loškem potoku. V NOG se je vključila v začetku 1942 in aktivno sodelovala do konca vojne.

Jožef Skupek

Avgusta smo se na podnanskem pokopališču poslovili od šestinsedemdesetletnega Jožeta Skupeka iz Podnanosa. Bil je bорец Gradnikove in Kosovelove brigade ter Dolomitskega odreda. Odlikovan je bil z medaljo zasluga za narod in z ordenom zasluga za narod.

Jože Govekar

Na vrhniškem pokopališču smo se julija poslovili od Jožeta Govekarja. Rodil se je leta 1915 v Žireh. Po okupaciji domovine je bil aretiran in odpeljan v taborišče Gonars in kasneje v Nemčijo, kjer je bil do konca vojne. Za zasluge je prejel več odlikovanj in pohval.

Zbor enot Osemnajste divizije

V ljubljanskem Domu JLA je bilo minulo soboto tovariško srečanje bork in borcev 18. divizije in njenih enot, le-tega pa so združili s pregledom in oceno dose-danja dela skupnosti bor-cev te enote, razrešili dose-danje vodstvo in izvolili no-vega. Odbor skupnosti bor-cev 18. divizije bo odslej vo-dil Dušan Gorkič, doseda-njemu Jožetu Ožboltu, gene-ralu in narodnemu heroju, ki je odbor vodil kar šest let, pa so izrekli zahvalo in prizna-nje za vloženo delo.

Slavna govornica na srečanju je bila Nuša Kerševan, predsednica Skupščine mesta Ljubljana, njej pa so se pridružili tudi številni go-sti, ki so želeli izraziti poz-drave borkam in borcem, med njimi tudi delegacija iz Delnic, s katero odbori že vr-sto let tesno sodelujejo, in pa predstavniki družbenopolitičnega ter kulturnega življe-nja občin in mesta Ljublja-ne. V počastitev obletnice ustanovitve divizije so letos privrkat izročili plakete in priznanja najzaslužnejšim borkam in borcem ter druženopolitičnim skupnostim. Ob koncu tovariškega sreča-

nja je dr. Marko Vrhunc pre-bral brzojavko, naslovljeno na najvišja vodstva Sloveni-je; v njej pa med drugim piše:

»... Glavni vzrok sedanje krize vidimo borci v nasto-panju nacionalističnih, dog-matskih in protisocialistič-nih sil, ki omalovažujejo vrednote narodov osvobodil-nega boja in želijo spremeniti temelje avnojske Jugosla-vije. Pri tem te sile napadajo tudi tovariša Tita, njegovo zgodovinsko vlogo in zaslu-ge na isti način, kot so to delali sovražniki vselej, ka-

dar so nastopali proti pridobitvam osvobodilnega boja in socialistične revolucije.

Borci se zavedamo, da po-trebe novega časa zahtevajo splošne in globoke spre-membe. V sodobnem svetu, ki je pridobitve protifašistič-ne zmage sprejel kot svoje splošnočloveške vrednote, se spreminjata kapitalizem in socializem, moderna teh-nologija pa vse bolj povezuje ljudi in narode. Spremembe pa se morajo izvršiti tudi pri nas – v politiki in v gospo-darstvu – s poglobljanjem demokracije in vse večjim

odpiranjem v Evropo in svet.

Borci menimo, da ohranja-nju pridobitev narodnoosvo-bodilnega boja in socialistič-ne revolucije ter izzivom no-vega časa po bolj razviti, ino-vacijski, demokratični in učinkoviti družbi ustrezajo tri prenovi, za katere se je odločila ZK Jugoslavije. Za-to dajemo polno podporo slovenskemu političnemu in državnemu vodstvu, da sku-paj z naprednimi silami v Ju-goslaviji stori vse, da se pre-nove dosledno izvedejo. Za-to je treba uporabiti vse naše legalne inštitucije, ki smo jih s težavo gradili vsa povojna leta, ne pa dovoliti, da se uporabljajo metode izsiljeva-nja in nasilja. Pozivamo vse borce v Sloveniji in Jugosla-viji, da v tem smislu strnemo svoje vrste, kakor smo to sto-rili v narodnoosvobodilnem boju ter ne dovolimo prepri-rov in razdora. Skupaj z mla-dimi rodovi preprečimo zbu-janje nacionalističnih in šovinističnih strasti, zlasti vsak v svojem okolju ter nadalje razvijamo socialistično samoupravljanje,« je med dru-gim zapisano v brzojavki.

Jože Čurin

Ob dnevu mrtvih

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka obvešča delovne ljudi in občane, da bodo v počastitev dneva mrtvih žalne svečanosti pri spomenikih padlih borcev in žrtev fašistič-nega nasilja v naslednjih krajih:

V petek, 28.10.1988:

- v Lenartu nad Lušo ob 10. uri;
- v Novi Oselici ob 10. uri;
- na Hotavljah ob 15. uri;

V ponedeljek, 31.10.1988:

- v Škofji Loki pred Domom ZZB NOV ob 16. uri;

V torek, 1.11.1988:

- na Trebiji ob 9. uri;
- v Dražgošah ob 9.30 uri;
- pri Sv. Duhu ob 10. uri;
- na Godešiču ob 10.30 uri;
- v Leskovicah ob 9. uri.

Spominska svečanost na grobovih sto talcev na Strani-cah bo 31. oktobra 1988 ob 10. uri. Prosimo za udeležbo.

ZZB NOV
Občinski odbor Slovenske Konjice

Zveza združenj borcev NOV občine Hrastnik bo v sode-lovanju z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami organizirala žalno slavnost v počastitev dneva mrtvih, **v ponedeljek, 31. oktobra 1988, ob 16. uri pred osrednjim spomenikom v Hrastniku.** Isti dan pa bo ob 15.15 žalna svečanost pred spomenikom padlih na Dolu pri Hrast-niku.

Vse občane Hrastnika in Dola vabimo, da se teh kome-moracij udeležijo.

Zveza prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918/19 organizira svečano komemoracijo, ki bo 1. novem-bra 1988 na ljubljanskih Žalah v Kostnici padlih borcev iz I. svetovne vojne. Začetek slovesnosti bo ob 10. uri. Vab-ljeni ste vsi člani organizacije ter svojci padlih in umrlih borcev.

Izredni uspehi

Vsako drugo leto imajo civilni invalidi vojne svoje športne igre. Tokrat so bile že sedme po vrsti; 8. oktobra in 9. oktobra 1988 so se pomerili udeleženci vse Jugoslavije v Ohridu. Udeležili so se jih tudi slovenski civilni invalidi vojne, ki so tekmovali v kegljanju, atletiki, streljanju, namiz-nem tenisu in šahu. Vse do letos so bili zmagovalci hrvaški civilni invalidi vojne, slovenski pa so bili drugi. Na 7. šport-nih igrah civilnih invalidov vojne Jugoslavije pa je prva mesta v vseh disciplinah razen v šahu, zasedla Slovenija – tako so si slovenski civilni invalidi vojne priborili skupno zmago.

Omeniti velja, da je bila najstarejša tekmovalka Danica Mirmik (MD CIV Celje), stara 75 let, zmagovalka v namiznem tenisu in da so nekateri atleti dosegli dokaj dobre atletske rezultate kot naprimer Marjan Marksl (MD CIV Maribor), ki je 400 m pretekel v 1.10.

Ob tej priložnosti se želimo zahvaliti tudi delovnim orga-nizacijam: Metka Celje, Pivovarna Union, Adria – airways, letališče Brnik, Fructal – TOZD Alko in Domus, ki so nam priskočili na pomoč in nam tako dolgo in za težke invalide zelo naporno pot, naredili prijetnejšo.

ZD CIV Slovenije

Pogumnemu letalcu v spomin

Minulo soboto, prav na dan, ko je pred štiridesetimi leti tragično preminil znameniti pilot – junak Josip Križaj, je kraj letalske nesreče obiskalo kar 130 mladih planincev iz vseh osnovnošolskih šol ilirskobistriške občine. S kratko spominsko slovesnostjo so se spomnili Križajevih junaštev v Španiji, narodnoosvobodilnem boju in v prvih letih svobodne domovine, ko so njegove bogate letalske izkušnje bile tako dobrodošle letalstvu naše vojske. Mlade planince je v imenu borcev pozdravil Franc Godec, letalec-veteran Stanko Zidar pa je mladim spregovoril o svojih srečanjih z Josipom Križajem.

Prijetne pozdravne besede je udeležencem proslave poslal v brzojavki tudi komandant vojaškega letalstva Jugoslavije general Janko Tus. Žal pa je pravi zimski metež odvrnil ajdovske letalce, da bi nadleteli mesto nesreče na Jarmovcu in odvrgli venec cvetja v spomin človeku, katerega ime nosi letalski klub v Ajdovščini.

Skrb nad skromnim spomenikom Josipu Križaju pod Snežnikom so sprejeli mladi planinci osnovne šole Podgora iz Kuteževega pri Ilirski Bistrici, ki so že dan pred sloves-nostjo uredili okolico nesreče. Namestili so tudi smerne table. Tako kraja nesreče v obsežnih gozdovih Snežnika ni težko najti.

Posnetek in besedilo: Vojko Čeligoj

Posodobiti obrambno usposabljanje

Na seji koordinacijskega odbora za SLO in DS pri predsedstvu Mestne konfe-rence SZDL Maribor so pod vodstvom predsednika Maksa Veleta razpravljali o pobudi za spremembo družbenega dogovora o obrambnem in samozaščitnem usposabljanju v Ma-riboru. Na seji so menili, da ta družbeni dogovor ne ustreza več današnjemu ča-su, saj je bil sprejet že leta 1982 in od takrat ni bil spre-menjen. Spremembe pa so nujne, saj so bile med tem časom sprejete nove smer-nice za obrambno in samozaščitno usposabljanje v SFRJ in SRS.

Družbeni dogovor je na-mreč preveč usmerjen le na delovanje Izobraževalnega centra za SLO in DS Maribor

v Pekrah, medtem ko ostali izvajalci usposabljanja niso enakopravno obravnavani (Delavska univerza, Zavod za zdravstveno varstvo, Rde-či križ, Zavod za gasilsko in reševalno službo, Gasilska zveza itd). Vsebinska njihove-ga dela v družbenem dogo-voru ni podrobno določena. Družbeni dogovor je treba uskladiti s smernicami za obrambno in samozaščitno usposabljanje SRS, medtem ko je treba delo Izobraževal-nega centra za SLO in DS urediti s samoupravnimi ak-ti centra. V razpravi so pred-lagali, naj se pripravi pred-log novega družbenega do-govora, ki bo šel v javno raz-pravo.

Na koordinacijskem odbo-ru so obravnavali tudi pred-loge za spremembo in dopol-

nitev Zakona o službi v obo-roženih silah. Te spremembe so pozitivno ocenili in meni-li, saj so tudi v JLA, na uni-verzah in na ZSMS ugotovi-li, da sedanji način odhajanja mladih vojakov ni ustrezen predvsem za tiste mlade, ki gredo študirat. JLA primanj-kuje strokovnjakov z visoko šolsko izobrazbo medicins-ke, veterinarske in tehnič-nih usmeritve. V predlogu za spremembo tega zakona je tudi predvideno, da bi naj zvezni sekretar za ljudsko obrambo sproti določil sme-ri študija, iz katerih bi šli slu-žit vojaški rok po končanem študiju.

Koordinacijski odbor se s tem predlogom ni strinjal in je predlagal, da se to omo-goči vsem študentom. Posa-meznikom, ki bi želeli služiti JLA takoj po končani sred-nji šoli, pa se naj to omogoči.

Razprava je nanekla tudi na starost vojaških oseb, po kateri preneha služba v obo-roženih silah po zakonu. Na koordinacijskem odboru so razpravljali tudi o spremem-bah in dopolnitvah zakona o vojaški obveznosti in jih podprli.

M. K.

Obvestilo

Pripadnike Skupnosti borcev NOV Notranjskega odreda vseh štirih sestav, kamor spadajo tudi Slivniški bataljon, Slovenska vojna partizanska bolnica Snežnik, Notranjsko vojno področje in Komanda partizanskega aerodroma Nadlesk, vabimo na redki volilni zbor, ki bo v petek, 4. novembra, ob 10. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Vsem tistim pa, ki zaradi starosti, onemoglosti ali bolezni, na zbor ne boste mogli priti, prisrčen partizanski pozdrav! In vabilo, da nam, morda pismeno, sporočite vaše misli, predloge in pripombe, ki bi jih sicer želeli, o našem delu, povedati na zboru.

Odbor

Srečanje borcev 30. in 31.

Ob 45. obletnici ustanovitve 30. in 31. divizije NOVJ organizirata odbora skupnosti borcev obeh divizij **tovariško srečanje bork in borcev divizij** oziroma vseh njenih enot ter služb 9. Korpusa NOVJ.

Srečanje bo v **soboto, 22. oktobra 1988 ob 15. uri** v Domu JLA v Ljubljani, Trg OF 13.

Odbor skupnosti borcev
30. in 31. divizije

Otvoritev razstave in predstavitev monografije

V Galeriji revolucije Ljubljane so (pod okriljem Mestnega muzeja) pred dnevi odprli retrospektivno razstavo akadem-skega slikarja Milana Rijavca, hkrati pa so predstavili mono-grafijo tega umetnika – partizana, ki jo je izdala Partizanska knjiga.

S tem so napravili prvi korak v predstavljanju likovnih umetnikov – udeležencev NOB v skupni akciji RO ZZB NOV, Mestnega muzeja in Partizanske knjige. Akcija pomeni kar zajeten zalogaj za založnika, pa tudi za galeriste, saj je takšnih likovnikov skoraj petdeset. Več o slikarju Milanu Rijavcu bomo zapisali drugič.

B. Ž. J.

naš
tv-15 TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.

V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-lektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, vodja uprave – IGOR MIRTIC, tajnica uredništva – MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Miklošičeva 28. Telefon: 327-780. P. P. 598. Žiro račun: Založba Borec (TV-15) 50101-603-45772.

Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdoda: 700 din.

Tisk in korekture: ČGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).